

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

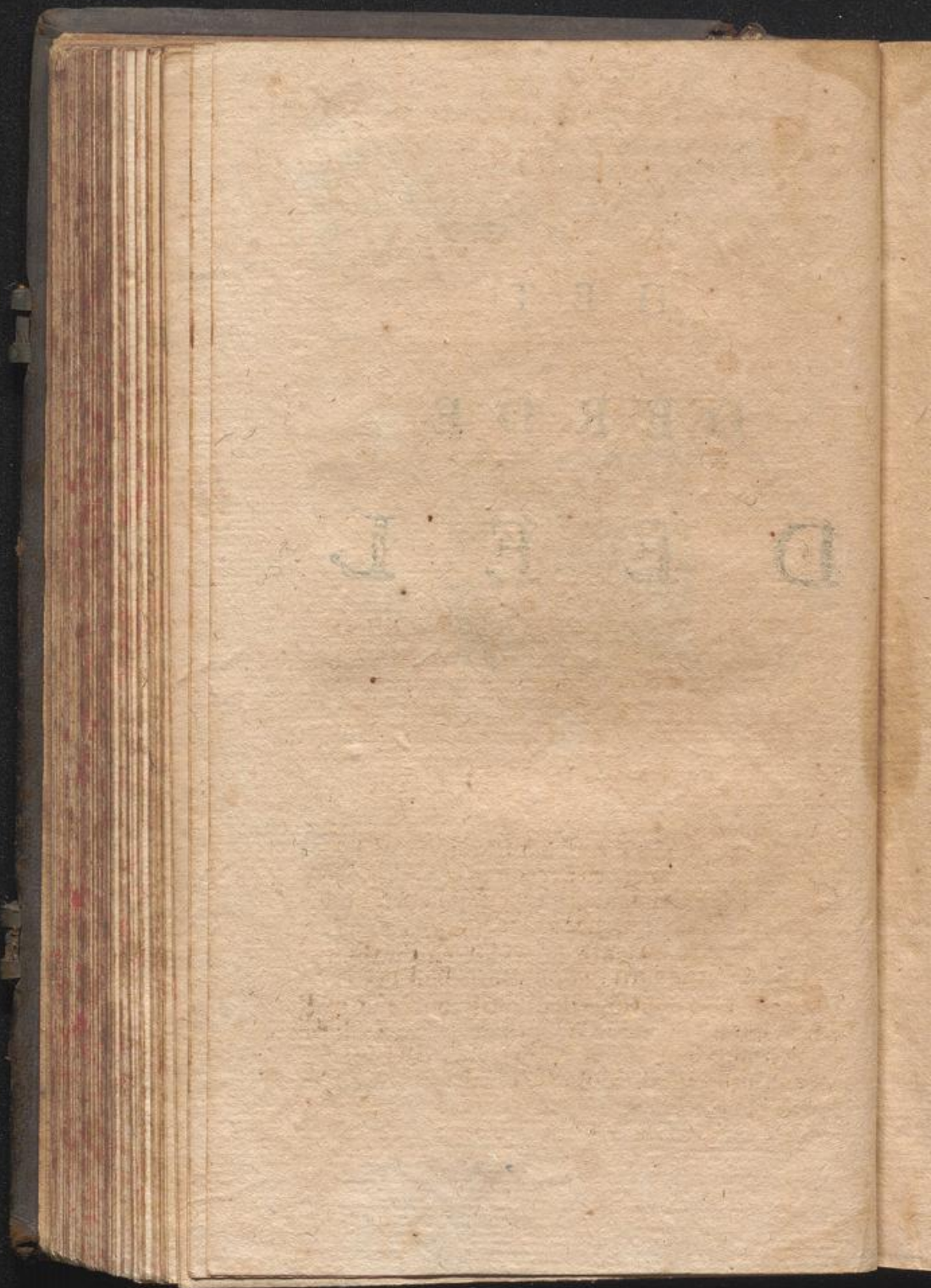
Het Derde Deel.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71393)

at
fol
en
ge

H E T
D E R D E
D E E L.

T

HET III. DEEL.
 BEWYS
 vande
 OVER-EEN-KOMSTE
 DER
 Heden-daeghsche leeringhen
 V A N D E
 NIEUW-GHEREFORMEERDE
 Met de
 Leeringhen, ende ongerijmde opinien
 DER
 OUDE KETTEREN.
 VOOR-REDEN.

Ik meyne dat ick nu in dit booz-
 gaende Tractaet D. Cabeljau ober-
 tugght hebbe van sijn ontroutwig-
 heyt/ende groot onghelijck'twelck
 hy heeft/van de Roomsche Kercke
 plichtigh te maken in't opnemen van versche-
 den oude ketterijen. Nu hebb' ick goedt ghebon-
 den/dat ick by maniere van Retorsie (soo als ick
 in't beghin sel gheseydt hebbe) soude een claer/en-
 de ontwederlegghelijck bewijs gheben/dat de he-
 den-daeghsche Ghereformeerde (ghelijck sy haer
 noe-

noemen) ende in woorden / ende leerlinghen pree-
 rig ober een-komen met de booznaemste oude
 ketterijen / die booz soodanigh zijn veroordeelt
 gheweest van de Oude-paders / ende de oude
 Recht-sinnighe Kerck. Iek sal dit bewijzen / stel-
 lende de eyghen woorden vande Ghereformeerde
 Leer-arts / neffens de woorden oft leerlinghen van
 de oude ketterij. Waer upt noodtsakelijck / ende
 sonder teghen-spreken sal moe en volghen de on-
 derlinghe ghelyckenisse / ende ober-een-komste.

HET I. CAPITTEL.

Van de Ketterijen van de

A E R I A N E N

Anno 350.

§. I.

Het eerste Stuck raeckende het bidden
 voor d'overledene.

DE eyghen woorden van dese ketterij heeft
 den H. Epiphanius ons achterghelaten He-
 rest 79. ende luyden aldus :

Wat reden, segghen sy / isser om de namen der over-
 ledene te noemen naer hare doot ? Want dat de leven-
 de bidt, oft sijne goederen uytdielt onder de armen : wat
 voordeel komt daer van tot den dooden ? Indien de ghe-
 beden vande levende kunnen baten aen d'overledene,
 dat dan niemant voortaan iedt goedts doe ; maer eenige
 vrienden sich make, op wat maniere het mocht wesen, 'tzy
 door uytdielen van ghelt, 'tzy door gebeden, op dat hy dit
 op't eynde van sijn leven becomen mocht, dat sy Godt
 voor

voor hem bidden, op dat hy nae dit leven gheen ongemack en lijde, ende gheene straffen van hem vercyscht worden voor de grouwelijcke misdaden.

Dit toebereydt Epiphanius in deser toeghen: Voor soo veel aengaet die ghewoonte, van de namen der overledene uyt te spreken: wat kander profijtelijcker wesen als dat? Dit gheschiedt, op dat, de ghene die teghenwoordigh zijn, ende de selve hooren haer vastelijck laten voorstaen, dat de dooden leven, ende niet gantschelijck vernieticht en zijn, maer dat sy noch zijn, ende by den Heere leven. Ten anderen, op dat men die godtsdienstighe leere soude verkondighen, dat de ghene die voor hare broeders bidden, wel van haer hopen als wesende uyt de lande ghereyft: Eyndelijck, de ghebeden die voor de dooden ghedaen worden, zijn aen haer profijtigh, al-hoe wel sy niet juyft alle de schulden uyt en doen: Maer hierom zijn sy profijtigh, om dat wy doorgaens, als wy noch zijn op der aerden oft vrywillighlijck, oft teghen onsen danck struyckelen: **Wy** houden dan ghedachtenisse, ende vande rechtveerdighe, ende samen vande sondaren: Van de sondaren, op dat wy haer vanden Heere bermhertigheyt verwerven: Van de rechtveerdighe Vaders, ende Patriarchen, Propheten, Apostelen, Evangelisten, Martelaren, Belijders, Bischoppen, Eremijten, op dat wy onsen Heere Jesum Christum met eene besondere eere achtervolghende, vande reste vande menschen afscheyden, ende behoorlijcken dienst toedraghen aen sijne Majesteit.

Daer nae sluyt Epiphanius het Capittel met dese woorden: Ick segghe dat de Kercke dit noodtsakelijck doet, de welke dese ghewoonte van hare Voor-ouders overghelevert ontfanghen heeft. Kan iemandt de instellinghe vande Moeder, oft wet vanden Vader omverre smijten? ghelijck van Salomon gheschreven is: *Hooft sone de woorden van uwen Vader, ende verwerpt de wetten niet van uwe Moeder:* Met welke woorden hy te kennen gheeft, dat den Vader, dat is, den eenigh gheboren Godt, met den H. Gheest gheleert hebben, eensdeels by gheschrift, eensdeels sonder gheschrift: ende dat onse Moeder de Kercke eenighe wetten by haer heeft, die niet en konnen ontbon-

T 5 den,

den, ende te niere ghedaen worden. Dese dinghen dan, de wijle sy, inde Kercke ghestelt zijn, als uytnemende, ende gantschelijck verwonderens weerdigh, soo wordt om dese reden alleen dien bedriegher overtuught.

Hier hebt ghy de leeringhe vande Aërianen, de wederleggginghe van Epiphanius, ende de gewoonte vande heele rechtsinnighe Kercke.

Beemerckt / dat Epiphanius sijne wederleggginghe deylt in twee Deelen : Het eerste deel raecht het opfegghen vande namen der overledene / aen de gemeente. Dit / seyt hy / is profijtigh aende lebende die-se hooze / want hier upt verstaen sy dat de dooden niet gantschelijck te niere en zijn / ende hebben hope van oock nae de doodt te leven. Het tweede deel raecht de ghebeden : dese / seyd hy / zijn profijtigh aen d'overledene selve / om aen haer barmhertigheyt te verkrigghen vanden Heere.

Laet ons nu hier kennens hoozen den H. Augustinum *Haresi* 53. De Aërianen, seyd hy / leeren, datmen niet en behoort te bidden, noch offerhande te doen voor de dooden.

Desghelijck doock den H. Isidorus *Hispalensis Lib. 8. Origin. cap. 5.* Sy versmaeden, seyd hy / het offeren van't Sacrificie voor d'overledene.

Hier mede komt oock over-een den H. Joannes Damascenus *Lib. de Haresibus.* Sy loochenen, seyd hy / datmen iedts moet offeren voor de dooden.

De selve woorzen heeft Guido Carmelita *Summa Haresi. cap. 49.*

Kan de leeringhe vande Gherefozmeerde claerder uptghedrukt worden / als in dese ketters loochenen sy niet datmen vooz de dooden moet bidden : versmaden sy niet de offerhanden / ende Sacrificien / die vooz de dooden by ons ghedaen worden :

Laet ons haer ryghen Leeraers hoozen spreken :

Vooz upt sal gaen Joannes Calvijn *Lib. 3. Instit. cap. 5. §. 10.* De oude / seyd hy / die ghebeden vooz de dooden deden / saegghen / dat sy hier in / noch be-
hel

bel Godts / noch behoorzlyck exempel hadden/
waerom hebben sy dan bestaen sedt sulckx te
doen? Ick segghe dat sy daer in / menschen zijn
gheweest / ende dat men daerom niet en moet
naevolghen dat sy ghedaen hebben.

Item : Als onse Partije wy opwozpt / dat het
ober dysfent d'yn hondert jaren een ghebruyck
is gheweest booz de dooden te bidden ; ick dra-
ghe haer van ghelijcken/dooz wat Godts woort/
dooz wat openbartughe/dooz wat exempel sulck
gheschiedt is ?

Item : Wy en moeten onser liefde / die wy tot
de dooden draghen/soo veel niet toelaten/dat wy
sonden daer dooz eene berkeerde ghewoonte van
bidden in de ghemeente oprechten.

Item : Augustinus verhaelt in de boecken der
Belydighen / dat Monica sijn moeder / seet ghe-
beden heeft/ dat men haerder soude ghedachtigh
wesen in den dienst aen den Altaer : Dit was
een oude wijsse begheerte/ de welke den sone
niet en beproefde met den reghel van de Schrif-
ture ; maer nae de gheneghentheyde der nature/
heeft hy't andere willen aenprijfen.

Item §. 8. Die zijn meer dan dwaeg / die dese of-
ferhande der wet (te weten booz de dooden) tot
ongtrecken/want wy weten/dat d'offerhanden/
die alsdan ghebruyckt wierden / dooz de komste
Christi ghe-eyndicht zjn.

Eben rontd spreeckt Chamierus Tom 3 lib. 26. c. 24.
§. 2. seggende : Al dat bidden booz de dooden
moet afsgheschaft worden.

Dit selve stemt toe Guilielmus Perkinus *Cathol.*
Reform. Controv. 17. cap. 2. Wy segghen / seyd hy/ dat
het onghedoozloft is/ booz desen / of dien dooden
te bidden / om dat hem Godt soude verlossen npt
het baghe-vyck / want wy en hebben hier van
noch bebel/nach belaste.

Dese boestappen gaet doek in Everaert Schuyt
in sijne noodtwendighe *Consideratien. Propos. 26.* Ofst het
ghebede / seyd hy / booz de oberledene in't ghe-
bruyck

bruyck is gheweest / ofte niet / daer is ons wey-
nich aenghelegghen : wie ontkent datter oude
misbruyken gebonden worden?

Den lesten komt te voorschijn D. Cabeljau / in
sijn Memory-koeck. Parte 2 pag. 734. Ons aengaen-
de/sept hy / dat wy gantsch niet en houden van
het bidden/aelmoeffen uptdeelen/ ziel-missen be-
stellen / oft eenighe penitentie wercken te doen
voorz eenighe overledene/ ende belachen de ghene
die daer mede besich sijn / dat bestaet in groote
reden: Want wy oordeelen dat dit niet en kan
gheschieden in den gheloobe/met eene goede ver-
sekeringhe / dat Godt soodanighe diensten voorz
den dooden/hem sal laten welgheballen.

Item Pag. 735. Wy en kunnen oock niet sien/
wat voordeel dat het gheben kan aen de overle-
dene/dat de lebende voorz haer bidden/aelmoeffen
gheben / ende andere wercken van ghenoech-
doeninghe willen doen.

CATHOLYCKE AEN-MERKINGE.

Op al het voorgaende.

ICh en sie niet hoe het een druppel waters
meer ghelijck kan sijn aen het ander / als de
leeringhe van Partye is / aen die bande kettersche
Aërianen: Noch oock hoe het swart meer kan strij-
den teghen het wit / als de leeringhe van Partye
strijdt teghen die bande rechtsinnighe Out-va-
ders / ende bande oude warachtighe Kercke:
siet se neffens malkanderen / ende ghy sult het
sien voorz de oogh.

De Aërianen, vzaegghden : Wat reden isser om de
naemen der dooden op te segghen naer hare doot?

Calvyn vzaeght : De oude en hebben noch bevel
godts, noch behoorlijk exempel ghehad; om wat re-
den hebben sy dan besaen sulcx te doen?

Guis

Guilielmus Perkinus seyt: T'is onghedorloft voor de dooden te bidden, want wy en hebben hier noch bevel, noch belofte: dat is te segghen: Gheen reden om sulcx te doen.

De Acrianen seiden: Dat de levende bidt, ofte sijne goederen uyt deelt onder den armen, wat voordeel komt daer van tot den dooden? Petrus Cabeljau seyt: Wy en kunnen niet sien, wat voordeel dat het gheven kan aen de overledene, dat de levende voor haer bidden, ende aelmoessen gheven. Sijn dit niet de eyghen/ ende selve woorden vande Acrianen?

De Acrianen, wilden van afgheschast hebben het bidden vooz de dooden.

Chamierus desghelijcx seght uyt druckelijck: Al dat bidden voor de dooden moet afgheschast werden.

De Acrianen, versmaedden de offerhanden/ ende de Sacrificien/ die t'haren tijde / in de Kercke werden ghedaen vooz de overledene.

Calvyn noemt se dwaes/die dit doen: Hy noemt het een oude wijsche begheerte in Monica, sin dat sy op haer doot-bedde begheerde / dat men naer hare doot / haers soude ghedachtich wesen in den dienst aen den Nuttaet; ende gheeft een streck aen Augustino, die dit toestemde / als of hy onwetende hadde gheweest in de schrifture.

Petrus Cabeljau seyt: Wy en houden gantsch niet van ziel-missen, ende belachen de ghene die daer mede besich zijn.

Eynelijck de Acrianen verwerpen de ghewoonte vande rechtsinnige Kercke / van hare/ ende vande voozgaende tijden: waerop Epiphanius vraght: Wie isser wijser/de Apostelen ende de Kercke met hare leeraers / die vooz ons sijn gheweest/ ofte Acrius die nu eerst uyt den dooper ghekomen is?

T'selbe kunnen wy met recht af vraghen van onst Parijs, de welke met de Acrianen alle de voozgaende goede / ende loffelijcke ghewoonten van de oude rechtsinnighe verwerpt / ende besicht.

Dese

Dese ober-een-komste is soo klaer als het licht vande sonne. Siet nu hoe Partyc hier inne sijt teghen de out-vaders/ende de Recht-sinnige Kercke.

Epiphanius seght: De ghebeden die voor de dooden ghedaen worden, sijn aen haer profijrich.

Petrus Cabeljau seght : VVy en konnen niet sien wat voordeel dat het geven kan aen de overledene, dat de levende voor haer bidden.

Item pag 736. Al het bidden, en penitentie doen, voor de overledene, is verloren arbeyt. Dit is recht contrarie an Epiphanio. Epiphanius seght: Wy houden ghedachtenisse vande overledene sondaren, op dat wy haer vande Heere bermerticheyt verwerven.

Petrus Cabeljau seght pag. 734. Dat en wiert niet ghedaen/om daarmede de overledene te helpen, ofte voor haer te betalen; de ghebeden die voor haer ghedaen wierden; en waren eygentlijk gheene oortmoedighe intercessien, om haer eenigh goet te verwerven by den vader, dat sy niet en hadden. Dit is wederom recht contrarie.

Verhalven soo moet Epiphanius lieghen wanneer hy seyt / dat men t'sijnen tijde inde Kercke ghedachtenisse hielt vande overledene sondaren/ om haer bermerticheyt te verwerven van den Heere.

Epiphanius noemt het bidden voor de overledene/eene nootzakelijke, uytnemende, en de wondersweerdighe ghewoonte van de Kercke, niet alleen van sijne tijden / maer oock vande voorgaende.

Calvyn ter contrarien/noemt het eene verkeerde ghewoonte: Guilielmus Perkinsius, noemt het eene ongheoorloofde ghewoonte: Eueraert Schuyt noemt het Mis-bruycken.

Petrus Cabeljau seght: Dat men in saeken van Religie, niet soo seer in acht moet nemen, wat de ghewoonte van dese, of gene Kercke medebrenghet, als wel wat met den reghel van des heeren woort over-een-komt. Als of de Out-vaders/ ende de oude Recht-sinnige

ghe

ghe Kercke niet beter verstaen hadden den reghel van des Heeren woort/ als onse nieuw-Ghereformeerde.

Ydele uyt-vlucht van Partye.

Dat gaet vast/seght Euerart Schuyt pag. 119. dat de oude niet ghebeden hebben, dat de dooden uyt het Vaghevyer souden verlost worden.

¶ Gaet soo vast/als een mensch die geen voets en heeft / ofte een kreupel die op twee krukken springht: die hier van bescheedt wilt hebben/ die lese mijn Tractaet / dat ick ghemaect hebbe van t'vaghebijer.

¶ Doch laet ons hier het vaghebijer een weynich van kant stellen. Partye en kan my niet loochenen / ofte de Acrianen sijn booz ketterg ghehouden gheweest. Ten eersten, om dat sy niet en wilden ghebeden hebben/ noch offerhanden / of Sacrificien ghedaen hebben booz de Oberledene. Ten tweeden, om dat sy seyden/dat die ghebeden aen de oberledene niet en kosten baten/ ofte profytich sijn. Ten derden, om dat sy spotteden met de ghewoonte diesaengaende vande heele rechtsinnighe Kercke: welke Epiphanius ghetuyghet gheweest te sijn/ te bidden booz de oberledene sondaren/ op dat men haer van den Heere bermerricheyt soude verwerben:dit alles is gheswys/ende seker. Ergo/het vagheuyer onaenghesien/de wijle Partye dese ghewoonte in hare ghe-meente gantschelijck verwerpt / ende booz onnutighen / ende verlozen arbeyt hout booz de dooden te bidden / soo volghet het nootsakelijck dat sy in dit stuck moeten ghehouden worden booz ketterg : De wijle sy teghenstrydich sijn aen de heele rechtsinnighe Kercke. Want de heere Christus heeft geseyt: Indien ymant de Kercke niet en hoort die sy als een heyden, ende publicaen.

¶ Stelt dan/ beminde vrienden, het vagheuyer van

van kant/ende bidt/ ofte gheeft aelmoessen: booz
de oberledene / op dat ghy haer van Godt ber-
merticheyt mooght verwerven: ghelooft dat die
ghebeden aen de oberledene profytich sijn / om
eenighe schulden uyt te doen, soo als Epiphanius
seght: Ende soo sult ghy doen t'gene de oude
Rechtsinnighe Kercke ghedaen heeft / ende ver-
loochenen de ketterye van de Arianen.

Tot toemare dient hier bemerckt / dat al-
hoewel Epiphanius, hier niet en ghebruickt het
woozdeken vagheuyer, nochtang opentlyck
seght, / dat de gebeden die voor de dooden ghedaen
worden, aen de dooden selve profytich sijn, ende daer-
om, seyt hy/ sijn sy profytich, om dat wy hier op der
aerden veel struykelen, daerom seyt hy boozders/
dat de Kercke ende van sijne / ende van de booz-
gaende tijden badt booz de oberledene sondaers/
op dat men haer van Godt bermerticheyt soude ver-
werven, ende hare schulden, of struykelinghen, al-
hoewel niet al te mael samen, soud uytdoen. Alsoo
spreekt oock den H Augustinus in de boeken van
sijne belijdinghen.

Hier npt besluyt sck wettelijck / dat Epiphanius
met de heele Kercke van sijnen tijt moet een
plaetse van supberijnghe ghelooft hebben: want
sy en baden niet enckelijck booz de ober-
ledene/ maer baden / op dat sy aen haer bermertic-
heyt van Godt souden verwerven, ende hare schulden,
of struykelinghen uytdoen: Dit en kan niet ghe-
seyt worden van de Heplighen des hemels/ want
die en hebben gheen schulden: Ten kan oock
niet gheseyt worden ten opsichte vande ver-
doemde / want die en sullen inder eenwicheyt
gheen bermerticheyt hebben: Ergo van rene
derde soozre van dooden / de welke noch in den
hemel waren / noch inde Helle. Noemt nu die
plaetse soo t' u bekeft.

Tweede uyt-vlucht.

Dominus Cabeljau in sijn Catholijcke Waerheyt
Pag. 557. Iek en kan niet mercken, seyt hy / dat
het Augustinus voor een ketterye in Aerio hout, dat hy
het bidden, ende offeren voor den dooden regensprack.
Hy verhaelt alleen historyscher wijze dat Aerius dit on-
der anderen leerde, maer sonder veel oordeels daer van
te gheven.

Maer Domine Cabeljau: Ghy weet wel ketterg/
maer ghy speelt al willens den ontwerenden:
Hebt ghy van niet ghelesen wat Augustinus seght
op t'leste van de 58. ketterye? hoorst sijn woorden:
Tot hier toe, seyt hy/ heeft Epiphanius ghebracht sijn
werk vande ketteryen, een man groot gheacht onder
de Grieken, ende van vele gheprezen over sijne oprech-
ticheyt des Catholijcken gheloofs: VViens orden, in
het vertellen der ketteren, iek gevolght hebbe, niet de
maniere. Nu en kont ghy my niet loochenen/ ofte
Epiphanius (die van Augustino ghevolght/ ende ge-
prezen wort / als een oprecht Catholijck Bis-
schop) heeft Aerium berispt / wederlept/ voozien
bedriegher ghehouden / in t'ghetal der ketteren
gestelt / om dat hy verwierp de ghebeden vooz de
dooden: Ergo de wijle Augustinus seght dat hy
Epiphanium in alles ghevolght heeft/ behalven dat
hy de eene ketterye wat korter ghesielt heeft/ de
andere wat breeder / soo hout hem dan Augusti-
nus, aen het oordeel van Epiphanius, niet alleen/
soo ghy seght/ in Aerium te verdoemen/ om dat hy
tot de Aeriaensche ketterye vervallen was, maer oock/
om dat hy verwierp het bidden/ ende offeren vooz
de dooden. Somma soo goede koop sou ghy
konnen segghen van alle de ghene die Augustinus
stelt inde lyste der ketteren dat hyse daer niet
gheselt heeft als ketterg/ de wijle hy deurgang
enckelijck voozstelt hare leeringhen.

§. II.

Het tweede stuck van de Ketterye der
Aerianen Rakende sekere ghestelde
vastendaghen.

DE pghen woorden / dief aengaende bande
Aerianen stelt ons den H. Epiphanius booz/*Ha-
resi* 75. Ghestelde vastendaghen / sepden sy sijn al-
legaer dinghen eyghen aen de Ioden, ende onderwor-
pen aen t'jock der slavernye : *V*Vant aen den rechtveerdi-
ghen en is gheen wet ghestelt, maer aen de ghene die vader oft
moeder dooden, ende aen sodanige van dien s'ack. Want in-
dien ick voorghenomen hebbe te vasten: Ick sal vasten
op dien dach dat t'my beliest, ende met volle vry-
heyt. Hier van komt het, seght Epiphanius / dat die
ketters liever op de Sondaghen vasten, ende eren op
den Woensdach, en Vrydach: Alhoewel sy oock dick-
wils vasten op den Woensdach, niet uyt eenigh ghe-
bodt, maer uyt haren eyghen wille, soo sy segghen: Nu
op de dagen van Paesschen (welcken tyt wy pleghen te
vieren met op de aerde te slapen, de suyverheyt t'on-
derhouden, het lichaem te kastyden, derhalven met
ghebruijck van drooghe spijsen, met ghebeden, waken
vasten, ende met meer dierghelijcke aldersaelichste ka-
stijdinghen des lichaems) sy ter contrarien van t'mor-
ghens vroegh sijn besich met koken, ende ghespannen
wesende van vleesch ende wijn, lachen, en mallen, ende
spotten met die, de welcke die heylighe weke van Paes-
schen overbrengen met die alderheylichste godt's dien-
sticheden. *V*Vant alhoewel sy voorgheven, dat sy alle
saken verlaten, sy en onderhouden nochtans niet die
wyse van leven, maer sy begheven haer meer als te veel
tor wyn suypen, en vleesch-eten.

Dese ketterye gaet Epiphanius daetselick
wederlegghen / met dese woorden

VVe

Vwie isser erghens in de werelt, die hier in niet overeen-komt, dat de VVoensdach ende Vrydach toegheeyghent is aen een solemneel vasten? Indien wy uyt de constitutie der Apostelen de autoriteyt willen ophalen: VVaerom weit by haer, door eene ghedurighe wet, het vasten vā VVoensdach, en Vrydach vast ghestelt, uytgesondert den Pinxteren? VVaerom stellen sy dat men de ses daghen voor Paeschen niet anders en soude ghebruijken tot spijsē, als broodt, sout, ende water?

Daer naer seyt hy bande ghestelde vastendaghen: Alhoewel de Apostelen daer van gheen ghewach en hadden ghemaect, dat is nochrans door de ghemeyne toestemminge vande Kercke aenveert, ende vast ghestelt, eer oyt *Aerius* met de *Aerianen* in de werelt waren.

Hier hebt ghy wederom klaerblykelyck uytghebruykt ten eersten de ketterye van de *Aerianen*: ten tweeden, het gheboelen van *Epiphanius*: ten dertden, de ghewoonte bande *Heele rechtsinnighe Kercke*.

Nu eens ghesien / wat de andere Out-baders van dese boozsepde secte hebben gheseyt.

Augustinus *Haresi* 53. spreekt daer van in deser boegghen: De *Aerianen* segghen, dat men de ghestelde vastendaghen niet solemnelijck moet onderhouden, maer dat men moet vasten, als een yeder begheert, op dat sy niet en schynen te wesen onder de wet.

Den H. Ioannes Damascenus seght *lib. de Haresi*. *Aerius* verbiedt te onderhouden het vasten, vande Woensdach, en Vrydach, ende van de veertich daghen voor Paeschen: Allegaer dese ghestelde daghen verdoemt hy. Hy heeft ghebruijckt vleesch, ende alle soorten van spysen, sonder religie. Indien ymant het vasten wil onderhouden hy loochent dat dit moet onderhouden worden op sekere, ende gestelde dagē, maer als men wilt.

Want hy loochent dat hy aen de wet is ghehouden. Guido Carmelita seght. *Sum. Haresi cap 49*. De *Aerianen* segghen dat men ghene vastendaghen n moet instellen, op dat sy niet en schynen te wesen onder de

wet, maer dat een yeder moet vasten nae sijn wel-behagen.

Doozt nu hier beneffens het gheboelen van de Ghereformeerde.

Voor eerst §. ght Ioannes Caluyn *lib. 4. Instit. Cap. 12. §. 20.* Van heeft oock/sept hy / de superstitieuse onderhoudinge des beertichdaegschen vasten alomme plaetse ghekegghen: om dat de ghemeene man meynde / daermede Godt een upnemende dienst te doen.

Item §. 21. Daer sijn goddeloose wetten ghegeven/waer dooz de conscientien niet verderffelijcke stricken verbonden woerden. Men heeft verboden vleesch te eten etc.

Ten tweeden Daniel Chamierus *lib. 19. de Ieiunio cap. §. 2.* Wy/sept hy / en bekennen gheen ghestelde vastendaghen / ofte van Christo inghestelt / ofte van de Apostelen onderhouden / maer alleg nae den teghenwoordighen noot.

Item §. 9. Tis seker dat inden staet van de eerste Kercke gheene wetten en waren van sekere vastendaghen.

Ten derden, Guilielmus Perkinus *Demonstr. problem. pag. 281. §. 3.* Het vasten van Paeschen is byplick onderhouden gheweest aengaende de verbintnisse vande conscientie / sonder noot van bebel/ ofte ghebodt tot het jaer 400.

Item *de ferm. Christi in monte pag. 414.* Den tyt van het denoot vasten / aengaende conscientie/ wert byp ghelaten.

Item: De Roomsche Kercke dwaelt in dit stuck / als sy de conscientien verbindt tot het onderhouden van sekere ghestelde vastendaghen.

Ten vierden. De Professours van Leyden *in Synopsi purioris Theologiae Disp. 37. pag. 519* De vasten is soo van Godt in ghestelt/dat het in t'ghemeen / van byp dispositie sy / volgens de omstandicheden.

Item. De Papisten dwaelen hier grootelijc/

de

de welcke/ teghen de Chriftelijke byjheyt / het vasten hebben ghebonden aen sekere daghen/ en tijden/ ende meer als de Joden / de Kercke sonder eenighe prauende oorzake / met vele / ende gheselde vastendaghen hebben belast / ende de conscientien verbonden als met een wet van nootsakelijke onderhoudinghe/ te weten / wekelijck / dooz het vasten vande woensdach / en bypdach / ende daernaer jaerlijck byteertich daghen.

Ten vyfden Petrus Cabeljau in sijn Memory-boeck Pag. 38. Wy meynen/seyt hy/dat de Chriftelijke byjheyt wert te kort ghebaen in ordinare vastendaghen te ordineren / ende aen der selver onderhoudinghe de conscientien der Christenen te verbinden/ ende daer in te stellen een groot deel van Gods diensticheyt.

Icem Pag. 748. Wy meynen dat de Roomsche ghesinde hier in qualijck handelen / om dat sy het vasten / ende onthouden van sekere spijzen / binden aen ghesette tijden/wecken/ende daghen nae haer eygen wel-gheballen als namelijck op den seften dach der weke / dat is bypdach / ende op den sevendden/dat is/saterdach.

Icem Pag. 758. Wat belanght de vastendaghen/ die de Roomsche Kercke heeft / als daer zijn de wekelijcke bypdach/saterdach/ofte woensdach/ mit sgaders de Quater tempel daghen / en sijn gheen overleberinghen/ noch insettingen der Apostelen : maer menschelijke ordinantien / die gheen conscientie kunnen binden.

CATHOLYCKE AEN-MERCKINGHE.

Wilt ghy klaerder/ om te sien / dat Partye de selve opinten drijft/ die de Aerianen gehad hebben/ende bestrijden het geboelen vande Outvaders/samen met de ghewoonten vande Rechtinnighe Kercke?

De Aërianen sepden: Wy sullen vasten op dien dach dat t'ons belieft, ende met volle vryheyt. **Alsoo ghetugghen eenpactlijck/ ende Epiphanius, ende Augustinus, ende Damascenus, ende Guido.**

Guilielmus Perkinus seyt mede/ dat den tyt van het deuoot vasten, aengaende conlcientie wert vry gelaten.

Mer hem komen ober een de Professeurs van Leyden, segghende/ dat het vasten is van vrye dispositie: ende dat de Papisten qualijck doen, wanneer sy teghen de Christelijcke vryheyt het vasten hebben ghebonden aen sekere dachhen.

Alsoo spreect oock D. Cabeljau, segghende dat de Christelijcke vryheyt wert te kort gedaen in ordinare vastendaghen te ordineren.

De Aërianen, en wilden niet vasten uyt eenich ghebodt.

Deselue en wilt oock niet hebben Ioannes Calvyn: Want hy noemt dit goddeloose wetten, ende verdelijck stricken.

Guilielmus Perkinus noemt het eene dwalinge, de conscientien te verbinden aen sekere ghestelde vastendagen. Alsoo verwerpt hy/dies aengaende alle ghebodt, ende wet.

Soe seyt mede Petrus Cabeljau, dat het qualijck ghedaen is/ aen de onderhoudinghe van ordinare vastendaghen, de conscientien der Christenen te verbinden.

De Professeurs van Leyden, segghen dat het is een dwalinghe der Papisten de conscientien te verbinden als met een wet, aen ghestelde vastendagen.

De Aërianen, en wilden niet vasten s'woensdachs/ en s'vrydachs uyt eenich ghebodt noch de weke door Daesschen / soe Epiphanius seyt/ noch de beertich daghen/soe Damascenus seyt.

Ioannes Calvyn hout het beertich daechsche vasten door Supersticius.

De Professeurs van Leyden, houden dat de Papisten dwalen, omdat sy een wet hebben ghemaect van s'woensdachs, en s'vrydachs, en veertich daghen te vasten.

Het

Het selve hout Petrus Cabeljau hooz een quaden handel.

Ghelijck de Ghereformeerde hier in over-een-komen met dese ketterg/alsoo strijden sy teghen de Out-baderg/ ende de oude Recht-sinnighe Kercke.

Epiphanius seght: VVie isser erghens in de werelt, die hier in niet over-een-komt, dat de VVoensdach, ende vrydach toe-ghe-eyghent sijn aen een solemneel vasten?

Het vasten op die daghen mispijfen de Professeurs van Leyden, ende met haer Petrus Cabeljan, waer over oock de practijke bande Ghereformeerde soo klaer leyt / dat se niemant kan loochenen.

Epiphanius seght / dat de Apostelen het vasten van swoensdaechs, en s' vrydaechs hebben vast ghestelt, als oock de ses daeghen voor Paesschen met t' derven van sekere spijfen.

Caluyn ter contrarrien seght: VVy en bekennen gheen ghestelde vastendaghen vande Apostelen onderhouden.

Petrus Cabeljau seght: Die voornoemde vastendaghen en sijn gheene overleveringhen, ofte instatinghen der Apostelen, maer menschelijcke ordinantien. Gae seght dat dit qualijck ghebaen is / die t'onderhouden.

Epiphanius seght: Dat de Apostelen van dese ghemelde vastendaghen hadden ghemaect een ghedurighe wer.

Die van Parrye roepen hier teghen met de Aerianen, dat dit strijt teghen de Christelijcke vryheyt, ent: dat men gheen wet en mach maken van sekere ghestelde vastendaghen.

Epiphanius seyt / dat de Recht-sinnighe Kercke / ende ghestelde vastendaghen / ende wetten / ende derben van sekere spijfen / met gemeene toestemminghe hadde aenbeert / ende vast ghestelt / eet Acrius met de sijne opt in de werelt was.

Chamierus ter contrarie seyd: Dat het seker is, dat in den staet vande eerste Kercke gheen wetten en waren van sekere vastendaghen.

Epiphanius seyd / dat het de ghetwoonte was vande Rechtsinnighe Kercke t'sijnen tijde / de weke voor Paesschen te slapen op d'aerde, de suyverheyde t'onderhouden, t'lichaem te castijden, drooghe spijzen te eten, te bidden, waken, vasten; ende dat de Aërianen daer mede sporteden.

Dese ghetwoonte heeft Partije gantschelijck bezwoopen met de Aërianen, spottende oock hier over met de Catholijcken.

Epiphanius noemt alle dese boorgaende actien (waer onder hy mede het vasten stelt) alderheylygste godts-dienstigheden.

Hier teghen seght Partije een-stemmelijck dat het gheen godts-dienstigheyd is.

Alsoo siet ghy dat Partije aengaende het vasten / ende precies over-een-komt met de Aërianen, ende strijdt teghen de Oudr-badets / ende tegen de heele oude rechtsinnighe Kercke.

Ydele uytvlucht van *Partije*.

TEn eersten seght Petrus Cabeljau in sijn Memory-boeck *Partie 2. Pag. 742.*

Van *Epiphanius* en can men niet ontkennen, dat hy van opinie gheweest is, dat de Apostelen eenighe ghesteldé Vastendaghen hebben geordineert, doch hy gheeft genoeghsaem te kennen, dat hy dit alleenlijck heeft uyt mondelinghe traditie.

Ghevoimen het soo waer / hy seght ebenwel dat het eene traditie is / afkomende vande Apostelen / Want hy seyd:

Al-hoe-wel de autoriteyt der Apostelen daer niet en waer, dat de over-een-stemminghe vande heele Kercke soude ghenoeghsaem zijn. **Daerom doet D. Cabeljau,**
seer

seer wel dat hy datelijck daer by boeght: **Wat** Epiphanius dit hadde misseghien uyt de boecken der Apostolische Constitutien, die op den naem van *Clemens Romanus* uytstaen. Maer hy boeghter oock by / dat dese boecken bastaert, ende vervalscht zijn.

Stelt hier eens *Domine Cabeljan*, uw verstandt / ende penne te werck / ende thoont my eens / dat dese boozsepede boecken ten tijde Epiphanijs zijn vervalscht ghetweest.

Maer ghy seght / dat het schijnt, dat Epiphanius met wat te grootte pickantigheydt teghen *Aërius* inghenomen zijnde, door lust van teghenspreken wegh-gheruckt is, om de teghen-lijnsi, ver over te trecken dan t'behoorde.

Wat selve heft ghy hier bozen ghesepdt van Hieronymus ten opsichte van *Vigilantius*; doch het sijn maer ijdele uytbluchten en schijnen / die aen de verstandighe niet en connen voldoen: 'Tschijnt soo aen u lieden die alles gheern sout draepen naer u lieden ghesintheydt / ende inbeelddinghe.

Ten tweeden seght *D. Cabeljan ibidem*: Augustini ghevoelen van het Vasten en can niet recht verstaen werden uyt die plaets *Heresi 53*, al waer hy blootelijck ter loop verhaelt wat vande *Aërianen* wiert gheseydt, sonder voordachtelijck sijn oordeel daer over te gheven.

Ick hebbe boven ghesepdt / dat het niet van noode was / dat Augustinus hier ober uytzuckelijck sijn oordeel sou strijcken / de wijle hy hem hielt aen het bonnisse van Epiphanius, die sijn werck hadde ghemaect van die ketterije te wederlegghen / Augustinus niet / op dat hy niet en sou doen r'ghene van een ander ten vollen ghedaen was: willende alleen / soo hy selve bekent / in't kozt aentwijfen / wat ketterijen van Epiphanius waren verdoemt ghetweest.

De vraaghe is / of Augustinus *Aërium* heeft willen verdoemen als ketter / om dat hy sepde / dat men de ghestelde vastendaghen niet moet onderhouden / maer vasten nae belijste / ofte niete

Soo niet? waerom stelt hy hem dan in de lijst
der ketterijen met Epiphanius?

Choont my om wat oorzaak dat hy hem ver-
doemt heeft / ofte onder de ketterij ghestelt:
Soo ja: wy hebben ghenoech: Want wy
hebben dat de Aërianen in dat selve stuck zijn ver-
oordeelt/in't welck de Ghereformeerde nu ter tijdt
mede plichtigh zijn.

§. 3.

Het derde stuck vande Ketterije der
Aërianen rakende het onderscheyt
tusschen de Bisschoppen
ende Priesters.

DEN H. Augustinus *Heresi* 53. seght dat Aërius
leerde: Dat een Priester niet en moet, door't
minste verschil, ondertcheyden worden van een
Bisschop.

Dit selve ghetuyght den H. Joannes Damascenus
lib. de Haresibus daer hy seyd: Aërius loochent datter
eenigh verschil is tusschen een Priester, ende Bisschop.

De Aërianen, seght Guido *Snm. Heresi. cap. 49.* Dolen,
om dat sy leeren datter gheen ondericheyt en is tusschen
een Priester, en Bisschop.

Het ghene van dese dyp Authenten in't kozt
wert gheseydt / verhaelt Epiphanius wederom in't
lanck / ende breekt / met sijne wederlegginghen
ende bewijfen van contrarie / hoozt hem eens
spreken.

De leeringhe van Aërius, seght Epiphanius, is boven
het verstant van den mensch furieux, ende grouwelijck:
Want hy seght: Waer in gaet de Bisschop een Priester te
boven? daer en is gheen onderscheyt tusschen alle beyde:
Want 'tis al een orden van beyde, ende de selve eere, ende
weerdigheyt. De Bisschop legt de handen op; Soo doet
oock

oock een Priester : De Bisschop doopt, t'selve doet een Priester : De Bisschop bedient alle goddelijcken dienst: Niet min en doet een Priester : De Bisschop sit op een throon; desghelijcks oock een Priester:

Dese dinghen, seght *Epiphanius*, ghestroyt wesende onder het volck heester veele in dwaelinghe afgheleydt, ende is een aenleyder gheweest van die Secte.

Hoozt nu hier op de wederlegginge van *Epiphanius*: *Aerius*, seyd hy, op dat hy ende sijn selven, ende sijnne toehoorders beaueghe: Werpt op, dat den Apostel heeft gheschreven aen de Priesters, ende Diakens, niet aen de Bisschoppen: Ende sprekende tot een Bisschop heeft gheleydt, *en wilt de gracie niet veronachtsamen, die in u is, die ghy ontfangen hebt door de handen der Priesteren*, dit seght hy, op dat een Bisschop, ende een Priester al t'selve sou schijnen te wesen: Maer hy is onwetende in de orden der Waerbeydt, ende niet hervaren in de verborghen Historie; hy en verstaet niet, dat den Apostel, wanneer de verbreydinghe des Christelijcken gheloofs noch nieuw was, gheschreven heeft nae de gheleghentheydt der sake: Want alser nu Bisschoppen ghestelt waren, hy schreef tot de Bisschoppen, ende Diakens: Want alle dinghen en costen met ten eersten vande Apostelen, niet gheordineert werden &c.

Nu, seght *Epiphanius* **hoorder** / Dat een Priester t'selve niet en can wesen met een Bisschop verclaren de goddelijcke woorden des Apostels, uyt de welke verstaen wort wat een Bisschop is, ende wat een Priester is: Want schrijvende tot den Bisschop *Timotheum*, spreekt hy alsoo: *En bekijft gheen Priester maer vermaent hem als vader*: Wat noot aen een Bisschop te verbieden, dat hy een Priester niet en soude bekijven, indien hy gheen meerder macht en hadde als hy? waerom vermaent hy daer naer; dat de Bisschop gheen beschuldiginghe en soude ontfanghen teghen een Priester, ten sy voor twee, of dry ghetuyghen? Hy en heeft noyt gheboden aen de Priesters, dat sy gheen beschuldiginghe en souden ontfanghen teghen een Bisschop, oft dat sy een Bisschop niet en souden berispen.

Hy moet gantschelijck verblindt zijn door passie / die hier niet en siet / dat dese **Out-vader Aerium** ver-

ber-

verdoemt hebben als ketter / om dat hy leerde/
datter gheen onderschept en was / tusschen eenen
Bisschop / ende tusschen eenen Priester.

Niemandt en kan loochenen / oft dit is mede
puer de selbe leeringe van onse Partij: hare woor-
den zijn claer.

Dit leert Joannes Calvin in *Epist. ad Titum Cap. 1. v. 7.* Dese plaets / seyd hy / vanden Apostel thoont
ghenoegh datter gheen onderschept en is tus-
schen een Bisschop / en tusschen een Priester;
want Paulus noemtse nu sonder onderschept Bis-
schoppen / de ghene die hy hier een weynigh te
bozen Priesters / ende ouderlinghen ghenoecht
hadde.

Item in *Epist. ad Philipp. Cap. 1. v. 1.* Men mach hier
upt beztaen / dat de naem / Bisschop, allen dienae-
ren des Woorzts ghemeen is / de wijle hy in eene
ghemeente meer Bisschoppen stelt als eenen.
Soo beduyden dan dese woorzen eben veel / Bis-
schop, ende Pastoor, ofte Herder.

Item *Libro 4. Instit. Cap. 3. §. 8.* Doozt / dat ick de
ghene / die de Gemeenten regeren / hebbe ghe-
noemt sonder onderschept / nu Bisschoppen / nu
Ouderlinghen / nu Pastoozen / dat hebbe ick ghe-
daen naer het ghebruyck der Schryfture / de welc-
ke dese woorzen ghebruyckt sonder onderschept,
want sy gheeft den naem Bisschop aen alle de ghe-
ne / die Godts Doozt bedienen.

Dese selbe leeringhe tracht Daniel Chamierus
met heele woorzen teghen Bellaminum te drijven /
Tom 2. Lib 10. Cap 5.

De selbe leeringhe stemmen toe de Professours
van Leyden, in *Synopsi Disput. 42. pag. 609.* segghende:
Den Apostel ghebruyckt het woorzt / Bisschop,
ende Priester, sonder onderschept.

Ten lesten / D. Cabeljau in sijn Catholijcke Waer-
heydt Pag. 553. Op en loochenen niet / seyd hy /
dat in Ambrosij tijden onderschept was tusschen
Bisschoppen / en Priesters / waer de vragh is /
of dit onderschept ghesondeert is in Godts
Woorzt /

woozdt / dan oft het alleenlyck rust op mensche-
lycke insettinghe.

Item pag 195. Zijn de namen van Bisschop, en Prie-
ster eenderley personen ghemeen / soo dat in de
Schryfure de Bisschoppen Priester / de Priesters
wederom Bisschoppen ghenoemt worden / wat
reden isser dan/van de ampten selve r' onderschep-
den?

CATHOLYCKE AEN-MERCKINGHE.

Hier valt wepnigh te bemercken / want van
weert-sijden zijn de woorden de selve. Aërius
sejde / datter gheen onderscheydt en was tusschen een
Bisschop, ende een Priester: Al de selve woorden ghe-
bruycken Calvijn, Chamierus, de Professeurs van Ley-
den, ende Petrus Cabeljau, bebrachten samen met Aë-
rius, de leeringhe van Epiphanius, het gheboelen
van Augustinus, Damascenus, &c.

Ydele uyt-vlucht van Partije.

Ick gheloobe dat D. Cabeljau hier wederom sal
segghen / dat Augustinus over dese leeringhe
Aërij syn bonnisse heeft opgheschort.

Wel-aen: antwozdt my sonder betwimpelin-
ghen: Te weten / datter gheen onderscheydt en is tuf-
schen eenen Bisschop, ende eenen Priester: oft het is
eene quade leere / oft eene goede? is het een goede
ende ghesonde leere? hoe is die van Epiphanio be-
rispt/ende wederleydt? hoe is die van Augustino
uyt Epiphanio ghetrocken/ende ghestelt onder soo
hele ongherijnde leeringhen? is het niet ghe-
noegh dat hy die metter daet daer onder stelt/
moet hy daer by uytzuchtelijck segghen / dat sy
quaedt is? wat schijn kan het oock gheben / dat
Augustinus een ghesonde leere soud' stellen onder
soo menighe kettersehe? is dese leere quaedt?
wilt ghy niet belijden/ dat sy kettersech is/ belijdt
dan

dan ten minsten/ dat ghy qualijck / ende berispe-
lijck leert / wanneer ghy ront upt met Acrius
seght/ datter gheen onderscheydt is tusschen eenen Bis-
schop, ende eenen Priester: Wy sullen ons hier mede
te vreden houden.

Tweede uytvlucht.

DE vraghe is, seght *D. Cabeljan*, oft dit onderscheydt
ghefondeert is in Godts woordt.

Is Maect de teghen-vraghe is / oft Epiphanius, Au-
gustinus, Damascenus, ende de Kercke ten tijde Am-
broosij, wanneer dit onderscheydt was (soo ghy sel-
be beken) niet heter het woordt Godt en bet-
sonden/als onse nieuw-Ghereformeerde?

Derde uytvlucht.

DE wijle / seght *D. Cabeljan*, in de Schrifture, Bis-
schoppen Priesters, ende Priesters wederom Bis-
schoppen ghenoeemt worden, wat reden isser dan van de
Ampten selve t' onderscheyden?

Ten eersten, de reden soudt ghy moeten vraghen
van Epiphanius, die sal-se u segghen / ende van Au-
gustino, waerom dat hy een ghesonde leere heeft
ghesekt onder soo menighe ketterse / ende on-
gherijnde.

Tentweeden, wat beslupt is dit upt den naem/
tot de daer selve? wie sal upt den selven naem be-
sluypen/ dat den eenen persoon niet meerder van
macht / ende weerdigheyt is / als den anderen?
Isser dan gheen onderscheydt tusschen een Se-
cretaris van een slecht Edelman / ende tusschen
een vanden Coningh? is desen lesten niet gant-
schelijck vanden eersten verschillende in macht/
ende weerdigheyt? nochtans is voeren alle bey-
de den naem van Secretaris.

Vierde

Vierde uytvlucht.

B Ambrosius, seght D. Cabeljau in de Catholijcke Waerheydt pag. 554 worden de Priesters Bisschoppen gheheeten, de Bisschoppen Priesters.

Ghenomen: dat is nu beantwoordt. Wat dan hoorders?

Sy zijn beyde Offer-Priesters voor den Heere.

Maer Ambrosius voeghter by: Maer den Bisschop is den eersten; soo dat ieder Bisschop Priester is, maer niet ieder Priester Bisschop. Wat dan hoorders?

De ordinerighe des Bisschops, en des Priesters is een.

Maer Ambrosius voeghter by: Om dat Timotheus niemandt voor hem hadde, soo was hy Bisschop, ende seght/dat een Bisschop meerder is als een Priester. **Jae** voeghter by/ dat het noch billigh, noch gheoorloft is, dat een Priester een Bisschop soude ordineren.

Vijfde uytvlucht.

Dese neemt D. Cabeljau pag. 556. op de woorden Hieronymi, namelijk die hy heeft in den brief tot Rusticum Narbonensem, *alias* Evagrium.

Doch hier op is hem van een ander seer wel gheantwoordt gheweest/ dat Hieronymus hier onderschepdt maect tusschen een Bisschop / ende Priester/ segghende: Wat doet een Bisschop, dat een Priester niet en doet, uytghenomen de Ordinerighe?

Maer D. Cabeljau seght: Wie heeft oyt geloocht, dat Hieronymus wel wist dat in sijne tijden de Bisschoppen waren onderscheyden vande Priesters, ende dat sy haer daer boven veel verheften?

Het eerste is ons ghenoech: het tweede/indien het te veel is gheweest/was een abus/ wy houden ons aen de goede ghewoonte/ die van Epiphazius, Augustinus, ende andere betweert woordt.

'Tis waer / Hieronymus seyd / dat naederhandt eenen

eenen is verkoren, die boven d'andere mocht gestelt worden, is ghedaen tot remedie van scheuringhe.

Dat blijft / dat Hieronymus absoluteelijck seght / dat een Bisschop meerder is als een Priester / namelijk aengaende de Ordineringhe, van't welck hy niet en seyd / dat naederhandt opghelcomen is; waer upt volghet dat een Bisschop / volghens de leere Hieronymi altydt meerder is gheweest als een Priester. Waerom hy oock seyd / Priester is een naem van ouderdom, Bisschop van weerdigheydt. Waerom hy oock in den selven brief / een Bisschop vergelijckt hy eenen Generael van't legher / de Priesters hy't legher: Ghelijck dan de weerdigheyt ende macht van eenen Generael des legheers verre te boven gaet die van alle d'andere de welke onder hem staen / alsoo is't mede van eenen Bisschop.

Judien Medina, ende Alphonfus à Castro, met de welke ghy soo veel spoochs maect / dese woorden / ende de boozgaende van Hieronymus soo overwegghen hadden / en souden soo niet ghesproken hebben / ghelijck sig sy doen.

Vraeght ghy my / oft ick wil wijser zijn als dese twee niet te propooste: beantwoydt alleen 'tghene ick u hier hebbe boozgestelt / ende thoont dat dese mijne bewijzen upt Hieronymo ghetrocken / niet vast gaen.

A E N - H A N G H S E L.

T Is de pijn meerdt het bonnisse te hooren van de Chronijck-schrijbers van Maeghdenburgh *Cent. 4. cap. 5. pag. 401.* het welck sy strycken / rakende dese boozgaende ketterijen / over den H. Epiphanius, die de selve bestreden heeft: Oft men seyde, segghen sy / dat Epiphanius dese dinghen te hoogh ghenomen heeft: want het is meer kettersich, ende stryden t'eghen de H. Schrifture, die ghewoonten, supersticieuselijck, dat is noodtsakelijck, ende met opinie van gods-

godts-dienstigheydt v'onderhouden, dan de selve te ghebruycken met vryheydt.

Daer hebt ghy Epiphanius van haer beroozdeelt / niet alleen als superstitieus, maer oock als ketterisch, ende strijdende teghen Schrifure, doch de goede mannen en hebben niet ghebacht dat Epiphanius hier in ober-een-quam met d'andere Outbaders / ende de ghewoonte vande hesle Recht-sinnighe Kercke. Maer wat wonder? sy zijn wijser als de heele oude Kercke / ende meer verlicht om de Schrifure te verstaen / als die is gheweest.

HET II. CAPITTEL

Vande Ketterije der
I O V I N I A N E N.

Anno 400.

§. I.

Het eerste stuck raeckende de maegdelijcke reynigheydt.

HEt gheboelen dies aengaende van dese Seece heeft ons met clare woorden upghedruckt

Door eerst den H Augustinus *Hares* 82. Jovinianus. seyd hy / vergheleek de maegdelijcke reynigheydt van religieuse Vrouwen, ende de onthouinge van manspersonen, verkiessende een onthouende leven, aende verdiensten vande suyvere, ende ghetrouwe houwelijken: Soo dat eenighe gheheylighe Maegden, nu oudt wesen de, tot Roomen, daer hy dit leerde, hem ghehoort hebben de, men seght ghetrouwt te wesen. Hy self nochtans en hadde

X

hadde

hadde gheen huysvrouwe . noch en wilde gheen hebben, niet om meerder verdienste by Godt, 'twelck hem in't eeuwigh leven soud' kunnen baten, maer om den teghenwoordighen noodt, dat is, om dat den mensch niet en soud' lijden de moeyelijckheden van't houwelijck.

Ten tweeden: den H. Isidorus Hispalensis *Lib. 8. Origin. cap. 5.* De Jovinianen, seydt hy/ leeren, datter gheen onderfcheyt en is tusschen het houwelijck, ende den maeghdom.

Ten derden: Guido Carmelita *Sum. Hares. cap. 62.* De Jovinianen, seydt hy/ dwalen, om dat sy den maeghdelijcken staet gelijk maken aen't houwelijck, ende den selven niet voorstellen.

Ten leesten, den H. Hieronymus *Lib. 1. contra Iovin. Jovinianus* seght, dat de Maeghden, Weduwen, ende ghetrouwe van de selve verdiensten zijn, in dien sy niet en verschillen in alle andere wercken.

Waer op hy datelijck de selve dwalinghe/ ende ketterije met een heel boeck gaet wederlegghen/ segghende onder anderen:

De ghene die seght dat de verdiensten van Maeghden, Weduwen, en de ghetrouwe ghelijck zijn, die doet soo veel injurie aen den maeghdom, als hy-se verghelijckt by het houwelijck, dan aen het houwelijck, segghende, dat dit soo veel gheoorloft is, als het tvveede, ende derde.

Daer naer brenghet hy verscheyden exempelen hy/namelijck vanden H. Joannes, Jacobus, Paulus, de dochters vanden Apostelen Philippus, ende meer andere/daer mede bewijssende d'upnemenhepde vanden maeghdelijcken staet / ende de besouderere privilegien die soodanighe menschen / in desen staet levende/van Godt hebben ontfanghen.

Hoe spreken nu onse Nieuw-gherefozmeerde van dese materie? hoort

Voor eerst: Joannem Calvin in Ep. 1. ad Corinth. cap. 7. op dese woorden Pauli: *sy is gheluckigher indien sy alsoo blijft: Waerom? breaeght hy: om dat den weduwelijcken staet in hem selven een deught is. Neen. Maer om dat sy min veranderinghe sal hebben/ende sal byper wesen van aerdsche sorghebaldigheden.*

Item.

Item, in *Harmon. Evang. cap. 19. Matth. 5. 12.* **God** is't dan/ seydt hy/ eene dwase fantasije / dat onghe-
houdt te zyn / eene deught is / want in hem sel-
ven/is't Gode niet aenghenamer dan het basten/
ende en is niet weerdigh / onder de diensten die
Godt van ons bereyft/gherekent te worden.

Ten tweeden, Daniel Chamierus *Panstrat. Tom. 3. lib. 20. cap. 21. §. 13.* **Daer** hy schryft teghen Bellarmi-
num, de welke leert / dat de maeghdelycke ont-
houdinghe van meerder verdienste by Godt is/
als de supberheyt des houwelycks; seght onder
anderen: **De Oudt-vaders** / namelijk Hierony-
mus, Anselmus, Augustinus, ende andere/ dit leeren-
de / hebben meer ghetooont hare curieuse upt-
hoztelende verstandigheyt / als een bestandigh/
ende vast oordeel.

Ten derden, Guilielmus Perkinus *Tom. 1. Demonst. Problem. pag. 333. §. 10.* **De Vaders** / seydt hy/ hebben
altemet aen de maeghdelycke reynigheyt te
beel toe-ghegeven.

CATHOLYCKE AEN-MERCKINGHE.

Bemerckt dat hier gheene questie en is vande
belofren ten opsichte vande maeghdelycke
reynigheyt/noch oock gheene questie van't hou-
welyck der Gheestelycke: maer alleen vande
maeghdelycke reynigheyt in haer selven / ende
oft sy verdienstigh is / ende niet verdienstigher is
als het houwelyck.

De Jovinianen seydten dat neen; Sy vergheleken,
seght *Augustinus*, de maeghdelycke reynigheyt, aen de
verdiensten van't houwelyck. **Sy** leeren/seggh: Hiero-
nymus, dat de Maeghden, Weduwen, ende ghetrouwe
van de selve verdienste zyn. Sy en maken gheen onder-
schoeydt, seght *Isidorus Hispanensis* tusschen het Houwelyck,
ende den Maeghdom.

Wat seght *Calvijn*? die en wil niet alleen niet
toestemmen/ dat den staet van onthoudinghe een
deught

deught is, maer oock / dat hy soude gherekent worden onder de goddelijcke diensten.

Wat seght Chamierus ? Hy seght dat de Oudt-baders die gheleert hebben / dat den maeghdelijcken staet van meerder verdienste is als't houwelijck / gheen bestandigh, ende vast oordeel ghebadd hebben.

Perkinsius seght / dat sy den booznoemden staet te veel hebben toeghegheven ; alsoo en komen sy niet alleen over-een met de leeringhe van Jovinianus, maer bestrijden daer-en-boven de oude Rechtsinnighe Oudt-baders.

Ten anderen, seyde Jovinianus, dat hy niet en wilde trouwen / niet om meerder verdienste by Godt, maer alleen om vry te zijn van de moeyelijckheden des houwelijcks.

Alsoo spreeckt oock Calvijn, dat den staet van onthoudinghe is / niet als een deught, maer om vryer te wesen van aerdsche forghvuldigheden.

Ten lesten, heeft Jovinianus met dese sijne ketterij sommige gheheylighde Maeghden verleydt, ende ghebracht tot het houwelijck.

Het selve heeft-men / namelijk in Duytschlandt konnen sien / ende andere landen / soo wanneer dat dese leeringe vanden Ketter Jovinianus begon veruenteut te worden.

A E N - H A N G H S E L.

DE Chronijck-schrijber van Maeghdenburgh Cent. 4. cap. 5 pag. 381. en durven niet loochenen dat dit de leeringhe is gheweest van Jovinianus, doch soo sy wel mercken / dat sy hier in met hem over-een quamen / soo hebben sy liever ghebadd Augustinum, ende Hieronymum te condemnere van ketterij / als Jovinianum : Dare woorden zijn dese :

Hieronymus, segghen sy / ende Augustinus, hebben aen de *Jovinianen* cenighe voorstellinghen toegheschre-

vca

ven als wesende valsche, ende dwalinghen: de welke, indien der gheene andere quade, ende berispelijcke omstandigheden en zijn byghecomen, sy en verschillen van't Woordt Godts niet; ende die zijn meer voor ketteris te houden, die contrarie staende houdea: als te weten: Dat de maeghdelijke reynigheydt, oock van gheheylichde vrouwen, ende d'onthoudinghe vande mannen, inde heylighen die een onthoudende leven verkiesen, in verdiensten ghelijck is aen't suyver, ende ghetrouw houwelijck.

Dit lesste leerde Jovinianus, dit bestrijden Hieronymus, ende Augustinus, houdende dit vooz ketterisch/ende leerende contrarie; Soo worden dan hier dese twee Ondt-baders vande Chronick-schrijvers als ketteris verdoemt / ende de leeringhe vanden ketter Jovinianus vooz goetd ghehouden.

§. II.

Het tweede Stuck vande Ketterije der Jovinianen, raekende het vasten, ende onderscheydt van sekere spijsen.

Wat hier van is / sullen ons verhalen de heylighe Ondt-baders.

Ten eersten den H. Augustinus *Heresi 82.* De Jovinianen, seydte hy / leeren, dat het vasten, ende onthouden van sekere spijsen, niet nut is.

Ten tweeden, den H. Hieronymus *Lib. I. contra Iovin.* Sy leeren, seydte hy / datter gheen onderscheydt en is tusschen het onthouden van spijsen, ende tusschen het eten der selver, met danck segghinghe.

Ten derden, den H. Ambrosius *Epist. 82. ad Eccles. Vercell.* Sy leeren, seydte hy / datter gheen verdienst en is van de abstinencie, gheen vande soberheydt.

Hoe wilt ghy de leerlinghe van de Nieuw. Ghereformeerde beter uytghedruckt hebben?

Seght Ioannes Caluyn niet in *Cap. 1. Timoth. v. 3.* sprekende van t'onderschept der spijzen: Het ghebieden der dinghen die vyz sijn / t'yz in t'gemeen / t'yz in t'besonder / is altyts dubbelsche tyranie?

Deschuldicht hy niet de Our-vaderg *lib. 4. Instit. Cap. 12. §. 19.* om dat sy / soo hy seght / het vasten te onnaticelijck hebben ghepuzen / ende onder de booznaemste deuchden verheben? ende dat sy hier inne niet heel en konnen ontschuldicht werden / om dat sy een saet van supersittie ghesaeyt hebben?

Seght hy niet in *Harmon. Cap. 2. Luca:* Wy moete dit onderschept weren / dat Godt eygentlijck dooz ghebeden ghedient wozt / maect niet alsoo dooz het vasten?

Seght hy niet *Matth 6. v. 17.* Dat Christus aen het vasten / loon van Godt helooft / is een sonneygentlijcke wyse van spreken / het vasten is in sijn eygen selven een middelmatich werck.

Stelt hier beneffens Daniel Chamierus *Tom 3 Lib. 19. Cap. 4 §. 9.* Daer en is / seyt hy / ter oorzake vande Religie niet veel aen ghelegghen / wat ghy eedt / ofte dynckt / als ghy maect de maticheyt niet te buyten gaet.

Hoozt nu Guilielmum Perkinsum *Controu. 12. Ca. 2.* Wy oordeelen / seyt hy / dat het onderschept van spijzen / eene sottte / ende schadelijcke sake is.

Met hem komt over een Petrus Cabeljau in sijn *Catholijcke VVaerheyt pag. 153.* Men maecht / seyt hy / de Chyistenen sottelijck wijs / dat het een behagelijck vasten booz den Heere wesen sal / als men sich van eene sekere soorte van spijze maect weet te onthouden.

Deeght hier hy de Professeurs van Leyden in *Synopsi di. p. 37. pag. 521.* Ongherpyndelijck / segghen sy / stellen de Papisten het vasten in onderschept / ende verlicfinge van spijzen.

Item:

Item: Het vasten is een middelmatighe / ende onbescheyden sake / upt sijn selven noch goet / noch quaet.

CATHOLYKE AEN-MERCKINGE.

Hier en is wederom gheene questie rackende eenigh ghebodt van t'erven van sekere spijsen: Maer de questie is alleen/of de Out-vaders de Iovinianen ghestelt hebben in t'ghetal der ketteren/om dat sy enckelijck leerden / dat het vasten/ ende onthouden van sekere spijsen niet batick/of nut was/ niet verdienstich / ende datter gheen onderschept en was tusschen het erven van sekere spijsen / ende tusschen het eten: t'is seker dat sae / ende de Chronijck-schryver van Maeghden-burgh en erven t' niet ontkennen; volghet dan dat de Nieuw-ghereformeerde diesaengaende oock als ketters verdoemt worden / want.

Ten eersten, De Iovinianen leerden / datter gheen onderscheyt en was tusschen het onthouden van spijsen, en tusschen het eten, soo ghetuygh Hieronymus. Hier mede komt over een Chamierus, als hy seyt / datter niet veel aen ghelegghen en is wat ghy eet ofte drinckt.

Ten tweeden de Iovinianen seyden dat het onderscheyt van sekere spijsen niet en kan baten, of nut sijn, soo getuygh Augustinus.

Dit steint toe Perkinusius, ende met hem Cabeliau, als sy dit onderscheyt mede houden vooz een sorte, ende schadelijcke sake.

Ten derden de Iovinianen leerden dat het vasten/ ende onderscheyt van spijsen niet verdienstich was: soo ghetuygh Ambrosius.

Soo leert oock Ioannes Caluyn als hy seyt dat het vasten een middelmatig werck is / sae gheen loon verdient; ende met hem de Professours van Leyden, segghende / dat het noch goet noch quaet is,

fae dat het ongherymt is onderscheyt te maken van spijfen.

Maer al dit/soo komter de censure van Caluyn noch by/de welke de Out-vaders booz onmatich, ende schuldich uptroeyt / die het vasten onder de deuchden hebben gherekent. Teghen de welke hy seght dat het gheen deucht en is, ende dat Godt door het selve niet eygentlijk gedient wort.

Ydele uytvlucht van Partye.

Dominus Cabeliau in sijn Memory-boeck *Parte 2. pag 743* seght dat Augustin^{us} in de *Manicheen* als wat quaets, ende superstiticus aen-merckt, dat sy sommiche spijfen teenmael vermyden, ende niet en wilden ehebruyken, om haer niet te verontreyngnen.

'T is een wonder handel vande Ghereformeerde: Is het nu niet hondert/ en hondertmael geseyt/ende ghethoot met de eyghen woorzen Augustini, dat hy het derben van bleesch / ende wijn booz goet hout/namen. *lib 2. de morib. Manich.* van my hier bozen oock ghetceert; ende dat hy alleen de Manicheen booz superstiticus hont / ten eersten, om dat sy dit deden tot een quaet eynde; ten tweeden, om dat sy het bleesch in sijn selve booz quaet hielden / als wesende vande dupbel ghemaect; staet dat niet klaer in Augustino? en sal men hem dan noch durben toeschryben dat hy in r'ghemeen/ ende absolutelyck het derben van sekere spijfen booz quaet/ende superstiticus hont/doock als het tot een goet eynde ghedaen wort/ namelyck tot kastijdinge des lichaems / soo hy selve seght? Wat handel is dit/ altijt by r'syne te blieden/sonder eens aen te sien wat teghen-bewijfen men boozsiet/ of niet?

Twee-

Tweede uytvlucht.

Dominus Cabeljau pag. 743. ende 743. om te thoo-
 den dat Augustinus van opinie gheweest is/
 dat men elck een moet laten in vryheyt van va-
 sten/ sonder yemants conscientie te verbinden/
 tot dese of ghene vastendach; stelt me daer by
 plaetsen upt Augustino int lanck/ende breecht/ ge-
 trocken upt den 86. en 118. bries van de boozsepden
 Out-vader / daer hy alleen disputeert of men
 moet vasten/ op den Saterdach / ofte niet: hy
 seght dat die van Roomen, ende eenighe andere
 ghemeenten dit deden / andere niet / indien ghy
 dan/ seyt hy te Roomen spt/ vast/ indien ghy elders
 spt/ en vast niet; wie sal hier dese generale slot-
 reden upt trecken: Ergo Augustinus, en wilt de
 conscientien niet verbonden hebben in t' va-
 sten?

Ick sie wel dat D. Cabeljau namel/ den bries van
 Augustinus tot Casulanum niet wel door lesen
 heeft / twelck indien hy ghedaen hadde / soude
 daer ghebonden hebben/ een spreuke / ofte twee/
 die wel anders klinken.

Ten eersten, seght hier Augustinus: In die saken,
 van de welcke de heylighe schrifture niet sekers ghe-
 stelt heeft, de ghewoonte van het volck Godts, ofte de
 instellinghen vande voorouders moeten ghehouden
 worden voor een wet. Hier op maekte ick mijn re-
 denkelynghe alsoo: een wet verbindt / Ergo
 de wijse Augustinus het vasten op den Saterdach
 te Roomen ende elders booz goet beken / ende dat
 uytgheeft booz eene instellinghe der voor-ou-
 derg / ende dat hout booz een wet / ergo booz
 een sake die verbindt / waerom hy oock wilt dat
 de uytlanderg te Roomen wesende op den Sater-
 dach/ souden vasten.

Ten tweeden seght Augustinus: My dunckt dat men
 in vasten moet volgen de ghewoonte van die, aen de
 welc-

welcke de regeringhe van de ghemeente bevolen is.

Ten derden: En wilt uwen Bisschop niet wederstaen in dese sake, ende t'ghene dat hy doet, volght dat sonder dispute, ofte scrupel. Is dit niet te segghen dat de Bisschoppen sekere ghestelde vastendaghen moghen instellen/het heel jaer deur/ aenghesien dat hy het vasten op den Saterdach te Roomen, ende elders probeert?

Maer t'ghene daer het hier meest op aenquam/ was op het onderschept der spijzen: Hier van seght D. Cabeljau, dat het Augustinus in den selben briesf hout booz superstitie: hy moet ons de woorden Augustini boozstellen / ende naerder aentwysinghe doen / want ick en hebbe in den heelen briesf niet een woort daer van konnen vinden.

HET III. CAPITTEL.

De ketterijen vande

VIGILANTIANEN.

Anno 400.

§. I.

Het eerste stuck raekende het eeren, ende besoecken vande Reliquien der Martelaren.

TEghen dese ketterg herft namelijk geschreven den H. Hieronymus, hier ober versocht wesende niet briesben dooz de Prie. sterg

sterg Riparius, en Desiderius, de welcke tot dien eynde het boeck van Vigilantius upt spaegnien hadden ghesonden nae Palestina, daer Hieronymus doe woonde/ dooz de handen van eenen sekeren Sisonius: welke schriften Hieronymus soo haest niet ontfanghen en hadde / ofte heeft se daetelijck / ende sonder upstel beantwoort / om te rhoonen dat de sake klaar lagh teghen Vigilantium sonder daer ober vele disputen te maken.

Het eerste stuck dan / daer dese Vigilantius in dwaelde/ stelt ons met dupdelijke woorden boozden H. Hieronymus.

Voor eerst *Epist. 53. ad Riparium*, segghende: Ghy schrijft my dat *Vigilantius* sijnen stinckenden mont wederom heeft open ghedaen, ende eenen vuilien stanck laten uytgaen teghen de Reliquien der HH. Martelaren, ende dat hy ons, de welcke tot de selve eerbiedinghe draegen, aschen-dienaers noemt, ende afgodisten, om dat wy de beenderen van doode menschen eeren. O ongheluckigh mensch, en weerdich met fonteynen van tranen beweent te worden! die niet en verstaet, dat hy soo sprekende een jode, ende Samaritaen is.

Ten tweeden *Epist. adversus Vigilant.* Daer is subitelijck opghestaen eenen sekeren *Vigilantius*, die met den onsuveren gheeft vecht teghen den gheest *Christi*, loochnende dat men de graven der Martelaren mach eeren.

Doch laet ons de eyghen woorden hoorzen van Vigilantius, die hy spors-ghewijs upbracchte teghen de Catholijcken.

Wat ist van noode, sepde hy / met soo groot eere, niet alleen te eeren, maer oock te aenbidden, ick en weet niet wat, tegene ghy omdraeghende in een kleyn kasken, viert?

Item: Wat kust ghy aenbiddende de aschen dewelcke met een lynen kleedt is omwonden?

Item: Wy sien dat schier de ghevvoonte der Heydenen, onder pretext van religie in de Kercken inghevoert is, vvant by klaren daghe sien vvy menichte van vvasse keersten ontsteken, ende vvaer, ick en vyet niet

wat

vvar affchens, in een kasken met een kostelijck lynen kleedt omwonden bevvaert vwort, al kussende aenbeden vvert.

Item: Een schoon eere gheven soodanighe menschen aen de alderfalichste Martelaren, de vvelcke sy meynen verlicht te kunnen vverden, door slechte vvasse keerskens.

Dit altemael noemt Hieronymus in t'selbe tractaet/dwaellighen/lasteringhen/spottinghen/blasphemien/ketterijen ouer-een-komende met die hande ketter Eunomius, ende seght/dat Vigilantius hierom een Jode is/een Samaritaen/een monster/eenen doomer/ende soo boozts; thoonende daerenboven met de exempelen van alle de Bisschoppen des werelts/ende van alle Kercken/dat Vigilantius streedt teghen het gheboelen hande heele rechtsinnighe Kercke.

Dese selbe leeringhe hebben elf hondert jaren daernaer wederom opgheraept / ende teghen de Catholijcken ghedreuen / onse Nieuw-Ghereformeerde: **De woorden** (behalben hare practijke) van haer eyghen leeraers sullen dit upghen.

Ten eersten Ioannes Caluyn: in *Cap. 19. Actor. vers. 12.* **De Papijsten**/seyt hy/ sijn seer grove esels dat sy de daet van Paulus tot haer bedyeghelijck heplichdom / ende Kelsiquen trecken / kussende ende aenbiddende den schoen van S. Franciscus den gozdel van S. Rosa / ende meer dierghelijcke gupchelpijperijen.

Item: in *de supplic tot Carel V. s. 28.* **De Papijsten** en konnen niet verdzaghen/dat wy seggen / dat het groue afgoderijen sijn/ende groutwelen / de ghebeenten der ghestoquene/goddelijcke eere te bewijfen.

Item s. 30. Ick en hebbe noch de groffte superstitie niet aengeroert: Sy vertieren hare afgoden als nu met blommen / en kraussen / als nu met stupers/kleeren/gozdels/buydels / ende alderhande brabbelinghen: **Sy ontfeken boozhaer**

haer wasse-keerffen / sy betwerookense / sy draegen se om op hare schouderg ten prouck.

De discipels van desen Meester spreken alle up den selben mont; Laet ons hoozen.

Guilielmus Perkinus *Demonst. problem pag. 315.* Het ontsteken van keerffen / seyt hy/by klaren daghe was de ghewoonte der ketteren.

Everaert Schuyt, *in de nootwendighe Confid. pag. 199.* Wy en sijn soo dwaes niet / dat wy de Reliquien souden kussen / noch onse meeninge en is gantsch niet / dat men die op de autaren behoort te setten / ende in processien om te dragen; veel min dat men die behoort aen te bidden / ende die offerhande behoort te offeren.

Samuel Velcius *in sijn VVaerheys licht part. 2. artic. 59. pag. 201.* Het aenbidden van de Reliquien noemen wy dubbel afgoderpe.

Ten lesten / Petrus Cabeljau *in sijn Catholijke VVaerheyt pag. 615.* Wat ist / dat wy in de Roomisten meest beschuldighen? Het is / dat sy booz de Reliquien nederballen / de selve debotelijck kussen / dienen / aenbidden / de selve wasse-keerffen / ende lieffelijck reuck-werck offeren.

Item in sijn Memory-boeck *part. 2. pag. 595.* In het soodansch eeren als de Roomsche Kercke drijft / met die bukten de aerde te houden / kostelijck te vercleren / om te draghen / daer booz te kniel etc. en weten wy niet hoe yemant soo bot / ende onbeschaemt kan wesen / dat hy loochenen derf / dat daer in noch verijckel tot afgoderij / noch afgoderij selve soude te vinden sijn.

Soo wie dese mannen hoozt spreken / hoe en sal hy niet dencken / dat den ketter Vigilantius wederom is opghestaen / om de Kercke te bestrijden in materie van de Reliquien?

De Vigilantianen beschuldighden de Rechtsinnige valschelijck / dat sy de Reliquien aenbaden / ofte dese eere bewesen die Godt alleen toekomt.

Alsoo doet oock Ioannes Caluyn, als hy ons toeschijnt dat wy aen de Reliquien goddelijcke eere

bewijzen. **Tij** ontwaarchrich.

Soo doet mede Everaert Schuyt, als hy seyt / dat wy aen de Reliquien offerhande offeren, tij ghebeu-
felt/ende gbelastert.

De Vigilantianen, noemden de Catholijken van haren tyt / Afgodisten ter oorzacke van t'ereen der Reliquien.

Soo spreeckt oock bande teghenwoordighe Catholijken / Ioannes Caluyn, segghende dat het eeren der Reliquien groue afgoderijen sijn: Item/ groue superstie.

Samuel Veltius, noemt het dobbel afgoderije.

Petrus Cabeljau, seght dat hy moet bot ende on-
beschaemt sijn, die derf loochenen dat het afgode-
rije is.

De Vigilantianen: spotteden/om dat men de Re-
liquien stoot in goude kaskens/de selve bekleedde
met zijde/ende niet een kostelijck deksel.

Hier mede spot oock Ioannes Caluyn, als hy
seyt: De Papisten verciere hare afgoden met blom-
men, kranffen, sluyers, gordels &c.

Petrus Cabeljau spot mede / met het kostelijck
verciere, der Reliquien.

De Vigilantianen spotteden met het outsteken
van wasse keerffen by klaren daghe/ende hielden
dit booz heydensch.

Ioannes Caluyn, hout dit oock booz groue supersti-
tie, ende Perkinus hout het booz ketterye.

De Vigilantianen, sepden spots-ghetwijts teghen
de Catholijcken / wat kust ghy een weynich stof, en-
de affchen, het selve aenbiddende.

Everaert Schuyt seght: Wy en sijn soo dwaes niet
dat wy de Reliquien souden kussen.

Petrus Cabeljau seyt: Wy beschuldighen in de Ro-
manisten, dat sy de Reliquien devotelijck kussen, voor de
selve nedervallende, ofte aenbiddende.

De Vigilantianen, noemden de Reliquien van
haren tyt al spottende/ slecht stofken, wat affchen,
ick en weet niet wat &c.

Ioannes Caluyn noemt de onse / guchelpyperijen,
ende

ende bedrieghelijcke Reliquien.

Petrus Cabeljau in sijn Cath. Waerh. pag. 609.
noemtse Snorrepypen, en beufelinghen.

De Vigilantianen loechen met het ombzaeghen
der Reliquien: soo doet Caluyn mede/ ende veraere
Schuylen, ende Cabeljau.

Summers die hier in alles niet eene volkomen
ober-een-komste en siet vande Nieuw-gherefor-
meerde met de Vigilantianen, die en moet niet al-
leelijck blind/maer oock uyt-sinnich zijn. Euen
strydich sijn sy teghen het gheboelen Hieronymi,
ende vande heele recht-sinnige Kercke van sijn tpt.

Ten eersten Hieronymus seght: VVy eeren de beeen-
deren van de doode menschen, wy eeren de Reliquien,
ende graven der Martelaren.

Maer heeft men oyt yet sulcx ghestien/oste ghe-
hoozt by Partye?

Ten tweeden seyt hy / door alle de Kercken vande
Oosten ontsteect men keerssen by klaren daghe, als
men t^e Euangelie moet lesen.

Dese ghewoonte is by Partye in de keerse ghe-
bloghen.

Ten derden seght Hieronymus, wy waken, ende ver-
nachten (bupten twiffel om te bidden) seer dickwils
in de Kercken der Martelaren.

Het slaepen op sachte pluymen bevalt Partye
beter/als t^e waeken.

Ten vierden, seyt hy / VVy doen sacrificien op de
beenderen van Petrus, ende Paulus.

Niet alleen de Reliquien/maer ooc de Sacristi-
en sijn verre te zoeken by Partye.

Ten vijften seyt hy / Alle de Bisschoppen des we-
relts komen in de Kercken der Martelaren, daer hare Re-
liquien in een kostelijck decksel ligghen omwonden, en-
de meijnen dat hare graven, autaren Christi sijn.

Hoe verre is Partye van dese ghewoonte / die
sels gheen Kercken van Martelaren heeft.

Ten lesten seght Hieronymus; dat het een alge-
meene gewoonte was vande heele Kercke/ t^e sijn-
nen tijde/de Reliquien om te vzaegen/ met groo-
ten toeloop des volcks.

Maer

Maer is dese ghewoonte by Partye te hielden?

Ydele uytvlucht van Partye.

DE Chronijck-schrybers van Maeghdenburgh *Cent. 4. Cap. 8. Pag. 602.* gaen hier wederom de meester spelen/ende haer selben tot rechtens stellen over het verschil tusschen Hieronymum, ende Vigilantium, segghende: Hieronymus een man van nature weghc bitter, ende vehement, heeft buyten alle schreue, en mate het seggen van Vigilantius opgenomen ende is hem aenghevallen met twee schriften: Maer heeft meer ghevochten met lasteringhen, ende overtoelichheit, als met argumenten, en redenen: Twelck oock too ghedocht heeft aen *Gregorius*.

Het eerste is groote vermetentheit / ende een ydele uytvlucht / die nergheus op ghesondert is / te weten dat Hieronymus hier sich soude te buyten gegaen hebben in bitterheit / ende scheldinghen: Hoe kan dat wesen / aenghesien dat hy tot sijn boozdeel neemt / ende het ghebruick / ende de ghewoonte vande heele rechtsinnige kercke t'synen tijde / in het eeren / bezoeken / omdringhen etc vande Reliquien?

Het tweede, dat Hieronymus over sijn scheldinghen teghen Vigilantium soude berispt werden van *Gregorius*, is valsch. 't is *Erasmus Roterodamus* gheweest die dit ghedaen heeft / soo als *D. Cabeliau* oock bekend in sijn *Memory-boeck Part. 2. pag. 603.* Wtens woorden hy oock citteert / de welke vande Chronijck-schrybers / valschelijck aen *Gregorio* worden toeghedicht.

Du wat het bonnisse van *Erasmus* raecht / dat en is by ons van gheen meerder werde / als dat vande Maeghde-burghsche schrybers / dat is / van gheender werde / om dat het een sot / ende vermetelijck bonnis is.

De Chronijck-schrybers gaen voort / ende seg-

segghen: Hieronymus bevecht al het ghene, dat Vigilantius mischien goetvruchtelijck, ende wel hadde gheschreven vanden superstitieusen dienst, ende eere van de Reliquien: Maer met redenen die niet vast gaen.

Hier gheben sy een leck aen Hieronymus, ende verschoonen / jae prijsen het segghen van Vigilantius; alles omgherijnt / de wijle men niet en bevindt dat iemandt vande Oudt-vaders van die / ofte de volghende tijden / Hieronymum ober sijn schijft teghen Vigilantium soude berispt / ofte bestreden hebben.

Die van dese Materie meer wilt hebben / die lese hier boven de eerste aen-merckinghe van het derde deel.

Somma lacht eens beminde leser, als ghy alle dese ijdele uytbluchten hoorz. Epiphanius, soo wy boven ghehoort hebben / segghen onse Nicenw-ghere-sozmeerde / ende andere haers ghelijcke / is te pikantigh gheweest teghen Acrius: Hieronymus, is te bitter / en behement gheweest teghen Vigilantius: den selven Hieronymus, ende Augustinus, sijn ketterz gheweest / als sy Jovinianum hebben bestreden. Daer en is niet soo bondigh / noch soo ghewijs / noch soo vast in de werelt / t'welck niet soo heuselachtighe redenen / niet en can omghestooten worden / jae niet soo quaet / t'welck men / soo boozt gaende / niet en sal doen passeren booz goet.

Tweede stuck vande Ketterije der
Vigilantianen rakende het
aenroepen der Hey-
lighen.

Het tweede stuck / ober t'welck Hierony-
mus *Vigilantium* berispt / is dat de Heylighen
van ons niet en weten / dien volghens dat
sp van ons niet en behoorden aengheroepen te
worden : want wie sal aenroepen / de ghene die
noch hooren / noch ghehoort worden?

De woorden van Vigilantius waren dese : Als wy
leven , kunnen wy voor malckanderen bidden , maer als
wy dootd sullen sijn , niemants ghebede voor een ander sal
verhoort werden.

Hier op antwoort Hieronymus : Indien de Apostelen,
ende de Martelaren noch ghestelt wese in't lichaem,
konden bidden voor andere , als sy noch moesten sorgh-
vuldigh sijn voor haer selven ; hoe veel te meer sullen sy
dit doen , nae de croonen , victorien , ende triumphen ? Een
menich , *Moyse* , verkrijght van Godt verghiffenisse
voor ses hondert duysent ghewapende mannen , ende *Stee-
phanus* , navolgher sijns Heeren , ende eersten Martelaer in
Christo , verkrijght verghiffenisse voor sijne vervolghers ,
ende als sy nu hebben beghinnen met *Christo* te sijn , sul-
len sy min vermoghen ? Den Apostel *Paulus* , seght dat
hem in't schip twee hondert ses en seventigh sielen ghe-
schoncken sijn , dat sy niet en souden vergaen , ende als hy
aflijvigh wese met *Christo* beghint te sijn , sal hy dan sijn-
nen mont stoppen , ende sal hy niet spreken voor die , de
welcke de heele wereldt deur in sijn Euangelie gheloofft
hebben?

Ten tweeden , seide Vigilantius : De Heylighen sijn
dootd , ende de sielen van de Apostelen , en Martelaren lig-
ghen

gheen ergheens in den schoot van *Abraham*. ofte in een plaets van verkoelinghe, ofte onder den Autaer Godts ende en konnen by hare graven niet teghenwoordigh sijn, als sy begheeren.

Hier op antwoort Hieronymus : Ghy spot met de Reliquien der Martelaren, De Heylighen en worden niet dooden ghenoemt, maer slapende : Sult ghy weten stellen aen Godt ? Sult ghy de Apostelen in de boeyen slaen op dat sy in de ghevanghenisse ghesloten werden tot den dagh des oordeels, ende niet en sijn met haren Heere, vande welke gheschreven is : Sy volghen het Lam al waer het gaet ? Indient Lam over al is, soo moeten dan oock ghelooft worden over al te sijn, die met het Lam sijn. Ende de wijle de duyvels de heele wereldt door, swieren, ende over al met eene seer groote snelheydt teghenwoordigh sijn, sullen de Martelaren, naer het vergieten haers bloedts, ghesloten blijven in de kiste, ende daer niet konnen uytkomen?

Du moeten wy hier benssens eens hoozen- wat onse Nieuw-ghereformeerde al segghen vaken de dese materie van het hoozen/ doozbidden/ ende aenroepen der Heylighen.

Joannes Calvijn *lib. 3. Instit. Cap. 20. §. 24.* seght: **Wie heeft ons gheopenbaert / dat de Heylighen soo langhe oozen hebben / dat sy souden konnen strecken tot onse stemme?**

Everaert Schuyt seght in sijn *nootwend. Consid. pag. 38.* **Wy segghen dat de Heylighen onse ghebeden niet en hoozen.**

Dierick Hamer in den *roeststeen der Waerheyde pag. 134.* **De verstorven Heylighen / seydte hy / en weten onse particuliere nooden niet / noch en hoozen onse ghebeden.**

Is dit niet de eyghen leertinghe van Vigilantius, de welke seydte : dat de Heylighen ergheens in een plaets waeren / daer sy van ons niet en wisten?

Doozders / seght Joannes Calvijn *lib. 3. Instit. Cap. 20. §. 24.* De Heere en heeft ons gheen ghemeynschap ghelaeten met de dooden / noch hen niet ons / de

wijle hyse heeft upt ons gheselschap wegh-ghe-
uomen.

Wat is dit anders als't ghene Vigilantius seyde:
De Heylighen sijn doode? vervolghens wilde hy seg-
ghen/ sy en trecken ons niet aen / ofte daer en is
gheen gheincenschap/tusschen ons/ende haer.

En anderen seght Everaert Schuyt *Pag. 44.* De
Heplighen weten niet watter in dese werlde al
omgaet / aenghesien sy niet ober al teghenwooz-
digh sijn.

Siet ghy hier niet dat Everaert Schuyt de teghen-
woozdigheyt vande Heplighen bereyscht/op dat
sy van ons souden weten?

De selve dede Vigilantius, segghende: De Heylighen
en konnen by hare graven niet teghenwoordigh zijn als sy
begheeren

Item: Vlieghe sy daer rontsom, ende sijne daer al-
tijdt teghenwoordigh?

En lesten seght Joannes Calvijn *boven*: Een
bolgher hier niet upt: te weten / om dat de men-
schen die op de aerde leven / moghen onderlinghe
d'een des anders ghebede begheeren / dat het sel-
ve magh gheschieden ten opsichte vande Heplighen.

Dit berhoort nochtang den H. Hieronymus, ende
maecht dese selve slot-reden/de welcke Calvijn hier
loochent wertigh te sijn.

Alsoo strijdt Partije tot nach toe / ende teghen de
H. Oude-vaders / oock als sy spreken upt den
mont vande heele Rechtsinnighe Kercke / ende
komt in alles ober een met die Secten / de welcke
in de oude tijden sijn vooz ketters ghehouden
gheweest.

HET IV. CAPITTEL.

Van de Ketterijen van de
MANICHEEN.

Anno 270.

Rakende het eeren der Martelaren.

DEse ketterij spotteden met het eeren der Martelaren / ende sepden van de Catholijcken r'haren tijde / dat sy de afgoden hadden verandert in Martelaren / dit ghetuyghe ontg den H. Augustinus lib. 20. contra Faustum Cap. 21.

Faustus de Maniché, sepdt hy / verwijt ons dat wy de memorien der Martelären eeren, segghende, dat wy de afgoden, in desen dienst hebben verandert.

Waer op Augustinus sepdt : Her Christelijck volck viert samen met een devote solemniteyt de Memorien der Martelaren, ende om hun selven te verwecken tot naevolghinghe, ende om mede deelachtigh te wesen van hare verdiensten, ende om gheholpen te worden door hare ghebeden.

Daer stemt hy toe het ghemeen ghebruyck r'synen tijde vande Martelaren te eeren / niet alleen dooz naevolghinghe ofte verkondinghe van hare deughden / en strijden / maer oock om deelachtigh te wesen van hare verdiensten, ende gheholpen te worden door hare ghebeden.

Hier naer seght Augustinus, dat sy de Martelaren niet en eerden met dien dienst / die Godt alleen toebehoort / den welcken / soo hy sepdt / namelijk

meelijck befaet in het offeren van Saerflicke: Dat en hebben wy noyt/ seyd hy/aen de Martelaren gheoffert.

Hier mede beghoudt hy / dat sy de Martelaren niet verandert hadden in Afgoden : Soo als de Manicheen lasterden

De hoertap. en van dese boozseyde Ketterg hebben ghehouden de Nieuw ghereformeerde, soo als blijkt upt hare sezziften: want

Item in Joannes Calvijn in cap. 8. Ioannis vers. 13.

De Papiſten / seyd hy / maecten bande Apostelen / ende Martelaren / AFGODEN, die sy in de plaetse Gods stellen.

Item in Cap. 23. Matth. vers. 29. T'is godloose hypo- crysie / ende grove onbeschaemtheydt / dat sy booz religieus begheeren ghehouden te zyn / om dat sy de dooden eeren.

Upt den seluen mant spreeckt Guilielmus Perkin- sius *Explicit. Decal. pag. 874. § 9.* Het aenroepen der Heplighen / is godloos.

Item. Tract. de idol. pag. 840. De Engheleu / ende afghestorbene Heplighen / upt eene quaede toe- ey- gheninghe des goddelijcken dienſts / werden in AFGODEN verandert van de Roomſche Kere- ke.

CATHOLYCKE AEN MERCKINGHE.

Wat kont ghy claerder hebben als dit? Augu- stinus, erkent het eeren der Martelaren / om gheholpen te worden door hare ghebeden:

Hier teghen seght *Calvijn*, dat dit eeren der Doo- den, gheveyntheydt is ende onbeschaemtheydt: *Perkinsus* seght dat het godloos is.

Augustinus her: spt den Ketter Faustus, om dat hy seyde, dat de Catholijcken van synen tijdt / de Martelaren hadden verandert in AFGODEN: al het selue / ende met de selve woorden segghen *Cal- vijn*, ende *Perkinsus* hadde teghentwoozdighe Ca- tholijc

vande Ketterijen der Manichéén. 343
ghelijcken; wie en siet dan niet dat de berispinghe
ghe Augustini eben op haer valt / als op die ket-
terij?

Ydele uytvlucht.

PArtije sal segghen / het eeren der Martelaren
ten tijde Augustini, was een heel ander dinghen/
als het nu ter tijdt by de Roomsche is.

Ick en kan dat niet sien: Ter contrarien Au-
gustinus seght opentlijck dat men t'sijnen tijde de
Martelaren eerde / om deelachtigh te wesen van hare
verdiensken, ende gheholpen te werden door hare ghebe-
den, ende niet dat mensche Sacrificien offerde / ofte
die eere betwees / die Godt alleen toebehoort: Al
het selve doen wy noch op den dagh van heden:

Ergo ludien Augustinus de Manichéén berispt heeft /
om dat sy seiden dat de Catholijcken van sijnen
tijdt de Martelaren hadden verandert in Afgo-
den / de selve berispinghe moet nootsakelijck oock
ballen op Calvijn, ende Perkinus, die al het selve
segghen vande teghenwoordighe Catholijcken.

Tweede uytvlucht.

De Papijsten knielen daer booz: Ten tijde Au-
gustini niet sulckx.

Ick antwoorde: het eerste is waer: het twee-
de is valsch.

Wengaende het eerste: Daerom en zijn onse
Martelaren gheen AFGODEN om dat wy daer
booz knielen / andersins soude een Koningh een
Afgodt moeten wesen / wannecr men booz hem
valt op de knien: Waer upt blyckt dat de afgo-
derij niet gheleghen en is in de actie van knie-
len / maer in de meynighe met de welke de selve
ghepleeght woort: Du en hebben wy noyt de meyn-
ninghe

ninghe ghehadt om de Martelaren / met hoor haer te knielen / te eeren als Goden / soo en is dan in dit ons knielen de minste afgoderij niet gheleghen.

Wat het tweede belanght / siet daer van de derde Aen-merckinghe van het derde deel, hier boven.

HET V. CAPITTEL.

Van de Ketterijen van de

DONATISTEN.

Anno 350.

§. I.

Het eerste stuck. rakende hare af-scheuringhe vanden stoel van Roomen.

T En eersten, Den H. Augustinus *lib. 2. contraliter. Petil. Cap. 51.* ghetuyghet dat dese ketterg / den stoel van Roomen noemden / den stoel der pestilentie

Alsoo spreken oock onse Dientw-gheinde.

Den stoel van Roomen seght Calvijn *in Cap. 21. Ioan. vers. 15.* Is een siel-moorders stoel / upt den welken de Kercke ellendelyck verdrucht wert.

In Ephes. 4. vers. 14. noemt hy t'een duyvelsche Synagoge.

Daniel Chamierus *lib. 16 de Antich. cap. 3. in Titulo Roomen /* seydte hy / is den stoel vanden Antichrist.

Den

Den selven naem gheeft hem Petrus Cabeljau in
sijn Catholijcke Waerheydt pag 245.

Ten tweeden ghetuyght den H. Optatus *lib. 2. contra
Parmen*: van dese ketterij/dat sy vracghden: Wae
gheeft cander sijn in de Roomsche Kercke, anders dan
die kinderen der helle voortbrenght?

Dit sijn scheldinghen, en lasteringhen, seght Opta-
tus

Alsoo schelt en lastert Joannes Calvijn *lib. 4. Instit.
cap. 4. § 2* segghende/ dat in het Pausdom de leere
heel begraven/ende uptgheroeyt is/ ende dat de
ghemeene vergaderinghen scholen sijn van asgo-
derij/ ende godloofhepdt.

Desghelijckx oock Guilielmus Perkinus *de Consti-
tu Christi pag. 110.* Dat is waerachtigh / sepd hy/
dat de teghenwoordighe Roomsche Kercke het
ghesctelyck Babylon is / eene moeder van alle
grouwelijckheden/niet de bruydt Christi, maer een
hoere.

Ten derden sepd den booznoemden Optatus Mile-
vitanus, dat de Donatisten *lib. 2. contra Parmen*: moet-
willigh waren, en stout, jaey heyligh-schenders om dat sy
den stoel van Roomen bestreden, ende bevochten, niet
passende op d'authoziteyt der selfs; t'is de pijn
weert te hoozen sijn woorden wat breeder.

Ghy en koat, niet loochenen, sepd hy / ofte den Bis-
schoppelijcken stoel is in de stadt Roomen, eerst gheghe-
ven aen Petrus, waerom hy oock steen, ofte Cephaz ghe-
noemt wort, in welcken stoel de eenigheydt soude onder
houden worden, op dat de andere Apostelen niet en sou-
den voor haer selven elck sijnen stoel in t'besonder voor-
staen, soo dat hy nu schismatijck, ende een sondaer sou we-
sen, die teghen desen besonderen stoel, eenen anderen sou-
de stellen: Soo heeft dan Petrus gheseten den eersten in
desen eenighen stoel, den welcken den eersten is onder de
gaven: aen hem is Linus ghesuccedeert, aen Lino. Cle-
mens, aen Clemens, Anacletus, aen Anacletus, Evaristus,
aen Evaristus, Sixtus, &c. tot Siricius toc. Thoont nu
ghy-lieden den oorspronck vande u lieden stoel, de ghene

die u lieden wilt toeschrijven de H. Kercke. Tot hier toe Optatus, teghen de Donatisten.

Jaer den selven Optatus *lib. 3. contra Parmen*: deure strijckt de *Massalianen* als scheurders vande eenigheydt, om dat sy't niet en hielden met die van Roomen.

Dat Partije hier in / ende met de Donatisten, ende *Massalianen* ober-een-komt / en heeft gheene pzeube van doen / want de sake wijst haer selven upt; verbolghens moeten die van Partije ghehouden worden booz moerwillighe, stoute, heyligh-schenders, ende scheurders van de eenigheydt.

Ten vierden gherupghet Optatus *Milevitanus lib. 2.* dat de *Donatisten*, teghen den stoel *Patri* ghebruyckten de macht vande sleutelen des Rijcks.

Soo doet mede Calvijn *in cap. 23. Matth. vers. 13.* als hy seyd: De Papiſten smeden sleutelen die maer een droom / en phantastie zijn; niemant en heeft handelinghe van dese sleutelen / dan de ghe-en die dienaeren der Leere zijn. Soo spreeckt Calvijn: Dat is te segghen (soo de Donatisten van haer selven spraken) niemant heeft de sleutelen als de Waen-ghefeszmeerde.

Soo spreeckt oock Guilielmus Perkinſius *in Ep. Iude 24. 1427.*

De wijſe / seyd hy / wy dooz den dienst des Woordts de macht hebben van open te doen / ende te sluyten / soo hebben wy dan de waerachtighe Kercke.

Indien semandt nu haer vraeght / of sy dit doen met authoriteyt vanden stoel van Roomen? Sy spotten daer mede / soo als oock de Donatisten deden.

Thu is de vraeghe: Of de Donatisten als sy eer-tijds den Stoel van Roomen, seydten te wesen / een stoel van pestilentie, des selfs lidmaten / kinderen der helle, ende teghen den selven treden; haer selven de macht der sleutelen toeschreven sonder des selfs authoriteyt; berispelijck waren / of niet?

Soo

Soo niet? hoe heeftse dan Opratus Milevitanus om die reden hoorz moetwilligh, stout, ende heylighschanders ghehouden? Hoe heeftse Augustinus hier ober berispt / segghende: Waerom noemt ghy den Apostolijcken stoel, den stoel der pestilentie? indien het om de menschen is, die ghy meynt de wer te spreken, en de selve niet en onderhouden; heeft dan de Heere *Iesus Christus* iniurie ghedaen aen den stoel *Moyssis* daer de *Phariseen* in saten, vande welcke hy seydt:

Sy segghen, ende en doent niet?

Waren de Donatisten bertspelijck om dat sy den stoel van Roomen den stoel der pestilentie noemden / *Et. Ergo* van ghelijcken onse *Nieut* gherefozmeerde / die al het selve doen ende segghen.

Ydele uytvlucht van *Partije*.

TEn volght niet sal *Partije* segghen / want den stoel van Roomen was een heel ander dinghen ten tijde vande Donatisten, als hy nu is teghentwoordighlijck.

Ich braeghe u waer in dat ghy het onderschept stelt / ofte in de Leere, ofte in de wercken?

Stelt ghy het in de wercken? hebt ghy niet ghehoort dat Augustinus den stoel van Roomen niet begheert ghenoemt te hebben den Stoel der Pestilentie, al-hoe-wel de menschen die daer in sitten niet en doen t'ghene sy leeren / ende dat / om die wil dat het den Apostolijcken stoel is?

Stelt ghy het onderschept in de leere? Stet ghy niet claer hoorz de ooght dat de Donatisten het selve pretert kosten hoorzwenden / jae metter daet hebben ghedaen / soo als blijkt namelijk upt de brieven die den H. Augustinus gheschreven heeft teghen *Petilianum*?

Tweede uytvlucht.

DE Vaders selve hebben Roomen gheuoemt Babylon. ende de Paus den Antichrist, waerom dan de Donatisten, ende Gher. so. meerde meer hier oer berispt als die Vaders?

Ick en can niet eenen Oudt vader binden die opt soo ghesproken heeft:

Hieronymus berispt wel de fauten van die van Roomen, maer noyt soo verre / dat hy den Apostolijcken stoel / soude gheuoemt hebben den Stoel der Pektentie, ofte met andere smadelijcke woorden daer van ghesproken: gheensins niet: Maer spreeckt daer van altydt met alle respect.

Bernardus heeft wel gheseydt / dat de ghene die t'sijnen tijde sat op den stoel van Roomen, den Antichrist was / maer hy sprack niet van eenen wettighen / maer ontwettighen Paus / die met ghewelt dien stoel hadde in ghebaren / ende de Kercke Christi gescheurt: Ter contrarien als hy aensprack den wettighen Paus Eugenium dan sprack hy hem aen als een stadt-houder Christi, &c.

Wat belanght den Cardinael Benno, Hincmarus, ende andere van soodanighe stoffe / die aenhiel den met den Keyser Henricus teghen de wettige Pausen / die moeten hy alle ghesonde verstanden niet meer ghelven / als menschen die niet nae de waerheyt / maer alleen naer hare berbitterde galle / ende passie sijn booztghegaen.

Indier voeghen / dat ick niet en can sien hoe Partije can ontgaen de berispinghen / ende berdoementinghen die Augustinus, ende Opratus hebben upt ghesproken teghen de Donatisten om het versmaden vanden stoel van Roomen.

Derde uytvlucht.

DE Chronijk-schrijver van Maegdeburgh. *Cent. 4. Cap. 10.* singhen hier wederom haer out lieken/segghende: Dit soude miss' hien sommighe stooren dat *Opratus* te veel verheft den stoel *Petri*, ende de successie van de Roomsche Bisschoppen.

T'sijn wederom beuseltugen, *Opratus* en soude dit soo opentlijk niet durben seggē hebtē/ten waer dat het t'gemeen gheboelen h' oede ghewest van sijnen tijt; of soo het niet en was / hoe komt het dat hem niemant van soo menighe treffelijke *Veetlaers*/die t' sijnen tijde leefden / en heeft wederlept?

§. II.

Het tweede stuck vande ketterije der Donatisten rakende de H. Olye, en salvinghe der Priesteren. &c.

DEN H. *Opratus Mileviranus lib. 2. contra Parmenian.* Dberhalende veel goddeloose stucken die de Donatisten, t'sijnen tijde teghen de Catholijcken bedreeven/seght onder andere.

Sy hebben, sept hy/her sletcken van de ghewijde olye of van t' *Christma* door de vensters ghelincen om het selve te breken.

Daernart haer aen sprekende/sept hy: Leert ons, waer dat gheboden is de hoofden der Priesteren te raken, de wijle de boecken der Coninghen segghen dat de Priesters ghesalft sijn? Godt heeft gheleert dat hy oock in een sondaet de olye niet en wilde gheraecte hebben; dat ghy de olye aen den Priester van Godt geyven

geven niet en moest raken, moit ghy lieden leeren van David.

Godt beschermt sijn olye, want alhoewel de sonde vande mensch is, de salvinge nochtans is vande goddelijckheyt: En raect, seght Godt, mijne ghesalfde niet: Daerom, op dat de olye die van Godt is, niet gheslagen en worde, als de sonde vande mensch wort gheslagen.

Wie en siet hier niet klaer dat de Donatisten, gheslaghen byanden waren van het bewaren der ghewijde olye, of Chrisma, ende vande salvinge der Priesteren?

Laet ons nu hoozen hoe dese saecke staet met de Nicenw-gherefozmeerde. Sonder te spreken van die van onse Partije/ de welke binnen de stadt van Thienen ontrent het jaer 1637. hare leerfen met de ghewijde olye hebben ghesmeert/ hoozt Ioannem Caluyn: *lib. 4. Instit. Cap. 19. §. 11.* Wy en achten / sept hy / de olye der Papisten niet eenen dreck weerdich. *Incap. 8. Actor. v. 14.* Moemt hy se / een stinckende olye. *lib. 4. Instit. Cap. 19. §. 10.* Moemt hy se / sweert dat dooz den stinck des aefscens ontrenicht / ende betoobert is. *§. 8.* Moemt hy se een olye die deur de leughen des dubbels ontrenicht is.

Wat de salvinghe der Priesteren aengaet: Dat is haer schoon olye / sept hy / *lib. 4. Instit. Cap. 19. §. 31.* de welke / ghelijck sy segghen / een merck indruckt / t welck niet en kan nuytghewischt werden / als of men olye niet en koude met sant / ofte met sout / oft (ist dat sy sijbet aenkleeft) met seepe afwasschen.

Item §. 10. van twien hebben sy doch de salvinge ontfanghen?

Caluyn oude dat moeten braeghen van Augustinus / en van Hieronymus ende van Opratus Milavianus, ende andere van waer dat de salvinghe quam / die sy tharen tijde ontrent de Priesteren ghebruykten.

Augustinus *lib. 2. contra Petilianum cap. 104.* Moemt dese

dese salvinge. Het Sacrament van t' Chrisma, heet
 vvelck in soorte van sieulike teeckenen alsoo vvel
 heyllich is, als de doopinge met vvater.

Doorzers / seyt hy / Maect onderscheyt tusschen
 het sichtbaer H. Sacrament, t'vvelck vvelcken kan ende in
 goede, en in quade, voor die tot loon, voor dese tot oor-
 deel, ende tusschen de salvinge der liefde.

D. Cabeljan in sijn Memory-boeck *parte 2. pag 32.*
 Wilt hebben dat Augustinus hier alleenlijck spreecte
 van een salvinge die volgens de ghevoonte van die
 tijt, een deel vvas van den doop.

Wel aen: Genomen het was soo; (want t' en
 is de plaetse hier niet om daer van te disputeren)
 D. Cabeljan moet my bekenne dat dese salvinge
 van Petilianus, ende andere Donatisten, dapper be-
 streeden / ende bespot wiert / ende dat Augustinus,
 hem alsoo dapper daer teghen ghestelt heeft: soo
 blijven van de Nieuw-gheerfozmeerde aen de
 Donatisten ghelijck ten misten in dit stuck / dat sy
 mede bestrijden / ende uprlachen de salvinge /
 die wy / nae de ghewoonte der oude Kercke in
 den Doop ghebruicken; ene ghewoonte / de
 welcke / ende van Cyprianus (soo Vekici aentwijst)
 ende van Innocentius, ende van t' Concillie van
 Eliberis, ende van Leo etc. woxt aengheprezen / en-
 de hoor goet ghehouden.

Laet ons hoorder hoorzen wat den H. Optatus
 Milevitanus noch seght vande Donatisten.

Hy berwijst se dat sy het H. Sacrament heb-
 ben ghevozen hoor de honden / doch niet sonder
 straffe / aenghesten dat de autheurs van dit
 schemelstuck van haer eyghen honden verscheurt
 sijn gheweest. *lib. 2. contra Parmen.*

Item *lib. 6.* berwijst hy de Donatisten, dat sy de
 autaren Gods (op de welke sy / noch Catho-
 lijk wesende / altemet hadden gheoffer) ghebro-
 ken / gheschaeft / ende wech ghenomen hebben:
 Vvat meerder heyllich-schenderye, seyt hy / als de au-
 taren te breken, op de welke ende de ghebeden des
 volcx, ende de lidmatea Christi sijn ghedraghen ghe-
 weest

weest daer den Almogenden is aengheroepen geweest? de Autaren, segghe ick, op de welke den saelichmaeker gheen gifte en heeft willen ghestelt hebben, als die op den peijs soude ghebout sijn? Want wat is den Autaer anders als de woonplaetse van het lichaem, ende bloedt Christi? Dit altemael heeft u' rasernye, ofte afgeschaeft, of ghebroken, of wechgenomen: T'is een schelm-stuck over al, aen soo een groote sake de heyligh-schendige, ende godloose handen te slaen.

Wat hadde Godt u l. ghedaen, die daer plocht aengheroepen te worden? Waer in hadde *Christus* u l. vergramt, wiens lichaem ende bloedt daer op sekere tijden woonde? Waer in hebt ghy lieden u eyghen selven verstoort, dat ghy die Autaren soue breken, op de welke, ghy lanck voor ons, heylhelijk (soo ghy u laet voorstaen) hebt gheoffert? Als ghy onse handen godloos ick daer vervolght, daer het lichaem *Christi* woonde, gh' hebt uwe eyghen handen gheslaghen. Op dese maniere hebt ghy de Ioden naeghevoight. Sy hebben de handen gheslaghen op *Christum* aen t' kruys: van u l. is *Christus* gheslagen op den Autaer.

Dit grouwelijk stuck is verdobbelt gheweest, als ghy oock de Kelcken ghebroken hebt, die het bloedt *Christi* droeghen. Welcker specien ghy hebt gesmolten, ofte in een gheslagen, ende verkocht: Ghy hebt oock uwe handen laten verbranden, met de welke ghy, voor ons, de selve kelcken ghehandelt hadt.

Ick sie wel wat ghy my segghen sult, te weten: T'is beule kt, dus van bevelste gheraecht is: Doch ick antwoorde, dat het licht is uyt uyt te lasteren, ende te schelden: Maer als men ymant eenich misdaet te laste leght, het moet nootsakeelijck, ende oentlijck bewesen vordens: Wie isser oyt in de Kercke ghekomen, die daer heyligh-schendige Sacrificien gesien heeft? de menschen konnen bevelct worden, door heyligh-schendigen Roock, ende Sacrificien, en bloedt: Maer wie van ons is oyt uyt sulck een oorlake in de Kercke gegaen: VVie heeft aen de afgoden ghewierooct? &c.

**Dit hebbe ick altemael uyt Optracus in t'lanck/ ende breedt willen ophalen/op dat die te klaer-
der**

der de ober-een-komste des Nieuw-Ghereformeerde, met de oude Donatisten soude bliken booz d'oogh.

De Donatisten hebben het H. Sacrament booz de honden geworpen.

De Nieuw-Ghereformeerde, hebben het selve in de staet van Thienen geworpen booz haere Preerden: hebben dat elders ghe-rappelt onder hare boeke/ soo men in haer eygen Martelaers boeck lesen kan/ daer meer als een/om soodanich een seyt/woyt gheprezen/ende ghehouden booz Martelaer.

De Donatisten; hebben de Autaren ghebroken/ de kelcken ghesmolten/ ende verhocht

De Nieuw-Ghereformeerde, worden in dit stucke overruyght niet alleen dooz de oberghebleven ruinen / maer oock dooz alle historien van onse tijden.

De Donatisten; seiden dat sy dit deden / om dat men sy de Catholycken van haren tpe/afgoederije bedreef.

Die selve roepen van ons / de Nieuw-Ghereformeerde.

Wy daer teghen / segghen met *Optatus Milevitanus*, dat de Autaren de woonstede sijn des lichaems, ende bloedts *Christi*: Dat *Christus* daer op by tijden vvoont: Dat de kelcken draeghen sijn bloedt. &c.

Dies niet teghenstaende / ghelyck de Donatisten mer de daer selve/ ende misachtinghe thoonden / dat sy dit niet en gheloofden; alsoo mede thoonen onse nieuw-ghereformeerde / metter daer/ende twer woorden/dat sy sulcx niet/konnet aen nemen.

Ydele uytvlucht van Partye.

Dominus Cabeljau in sijn Memory-boeck part 2. pag. 100. handelt van boozsejde plaete van *optatus Milevitanus*, seght: Dese Out-bader om te

vergrootten de rasernye, ende boosheyt der Donatisten, in t'raseren vande Kercken, ghebruijckt wel eenige soete slaghen, figuren vande reden-konst, met te seggen, dat *de Altaren, sit-plaetsen waren van des haeren lichaem, de kelcken, draghers van sijn bloet*: Maer men doet hem ongelijck, als men dit verstaen wil hebben eyghentlijck, als of hy gesien hadde op een lanck daernaef versierde transsubstantiatie, daer hy inder daet, onder die figuren, anders niet heeft willen te kennen gheven, dan dat de rasende Donatisten haer niet hadden ontsien, de handen te schenden aen het gereetschap vande Gods-dienst, de tafels, en vaten, in welke de heylighe panden van Christi vleesch, en bloedt dickmael ghedragen waren.

Sal hier de eenvoudighe ghemeente van Partye noch blijven steken in hare blintheyt? sal sy hier ten lesten hare oogghen niet openen/ende sien hoe de rechtsinnighe Out-baders van hare Predikanten verdraept worden?

Is het niet ghenoech dat Chrylostomus, ende Nyssenus hy haer moeten passeren vooz hoogdzagghende/ende hyperbolische sprekers/ wannet sy klaer segghen/dat het lichaem selve/ende bloedt Christi, op den Altaer ende in de kelcken is: moet hier noch by komen Opratus, ende mede passeren vooz sulcx?

Thoont my *D Cabeljan*, een woort in Opratus, npt welck ghy een stercken fondamentz hebt/om te segghen dat hy niet eyghentlijck spreekt.

Thoont my een woort in hem/t'welck occasie kan gheben / om te segghen / dat hy niet en spreekt van t' lichaem / ende bloedt Christi, t'welck daer op den altaer selve / ende in de kelcken tegenwoordich was / maer alleen van de panden des vleeschs, ende bloedts Christi. Waer seght hy dat? waer spreekt hy den orateur? waer vergroot hy de sake?

Is dit niet alles willen draepen naer utwe eyghen inbeeldinge/ende pdele phantasie / met de welke ghy een vooz-oordeel hebt/dat alles/wat klaer/ende duydelijck wert gheseyt vande tegenwoort:

woordicheyt des lichaems Christi selve op den
sutaer / ende sijns eegens bloeds in de ke-
ken / moet verstaen worden onepghentlyck : dat
het is een hooch-dragende maniere van spreken
wat reden / om dese boozgaende woorden van
Opratus niet te nemen soo sy leggen / en luyden
Wat reden om te giffen ende blindelinc te slaen
nae sijne meyninghe / daer ghy sijne woorden /
soo klaer / ende dupdelijck hebt alst moghelijck
is :

Blijckt dan / dat dit niet anders en sijn als
pbele upbluchten / om slechte menschen te
paepen / maer gheensing bestandige redenen / om
ghesonde verstanden te holdoen : Ende dienbol-
gens blijft ghy lieden aen de Donatisten , in de daz
boozgaende stucken ghelijck.

§. III.

Het derde stuck vande ketterye der
Donatisten Raekende den Doop
Ioannis, en Christi.

TIs seker dat het een algemeen gheboe-
len is gheweest van bykans allegaer de
Out-vaders dat den Doop Ioannis heel
verscheyden is vande Doop Christi : want om
niet te spreken van andere / wy hebben hier ober
de ronde bekentnisse van onse Partye selve.

Ten eersten van Daniel Chamierus *de Bapt. lib. 5. Cap.*
12. §. 6.

Daer hy seght : Wy weten dat de Papisten een
groot pretext hebben van de Out vaders, de welcke by-
kans allegaer hen hier in sijn voorgeaen , dat den doop
Ioannis verscheyden is vande Doop Christi.

Ten tweeden van Ioannes Caluyn *in cap. 3. Matth* Wy
en moeten ons oock, seyt hy / daer deur niet laten bewe-

ghen.

ghen, dat dese opinie by veele over langhe tijden ghe-
weest is, dat den Doop *Ioannis*, van den onse verschey-
den is.

De Donatisten ter contrarisen leerden dat den
Doop *Ioannis* niet verscheyden en was van den
Doop Christi.

Met de leeringhe van dese ketteren komen pre-
cis over een de Nieu-gherefozmeerde.

Ten eersten, *Ioannes Caluyn lib. 4. Instit. Cap. 15. §. 7.*
Het is ons seker/sept hy/ dat de dienst *Joannis*/
ende de dienst die daernaer de Apostelen bevolen
wert/gantschelijck een is: Want het en is daer-
om niet een ander Doop / om dat hy van ver-
scheyden handen bedient is/maer de wijle het de
selve leere is / sod' wozt daer den bewesen dat
het oock de selve Doop is.

Ten tweeden *Daniel Chamierus lib. 5. de Bap. Cap. 12.*
§. 7. Alle hadt des waters/sept hy/ tot penitentie/
ende vergevinghe der sonden/dooz Christum god-
delijck inghestelt sijnde vooz de Christelijcke ghe-
meente / is den Doop Christi, maer den Doop
Ioannis, is sulck een hadt gheweest / ergo den
Doop *Ioannis*, is den Doop Christi gheweest.

Ten derden: De Professeurs van Leyden in *Synopsi*
disp. 45. pag. 643. Wy stellen / segghen sy/met de
Gherefozmeerde kercken / dat den Doop van
Ioannes begost / indien ghy de substantie aensiet/
den selven is met den Doop / die vande Aposte-
len/dooz den last Christi, gecontinueert is.

Ten vierden: *Fredericus Wendelinus libr. 1. Christ.*
Theol. cap. 22. Thesi 8.

Den Doop / die vande Apostelen daernaer is
bedient gheweest / en was van gheen meerder
kracht/als den Doop van *Ioannes*.

Ten vijfden, *Samuel Veltius in sijn Waerheys lichte*
pag. 82 par. 2. Art. 17. Wy segghen/sept hy / dat den
Doop *Ioannis*, ende die van Christus in de substan-
tie/en wesen eenderley is.

Ten lesten, *Petrus Cabeljau in sijn Catholijcke VVaer-*
heyt pag. 764. Daer en kan noch kracht / noch
waer-

waerheyt zyn in de redenen Augustini inden Doop Joannis niet en is gheweest in substantie het selbe Sacrament met onsen Doop.

Dit is al-te mael soo claer dat het niemant van Partije in twiffelachtigheyt trecken kan/veel min loochenen.

Eben claer is't/dat dit het selbe / ende eyghen gheboelen der Donatisten gheweest is: Want den H. Augustinus heeft-se hier ober berispt / ende wederleydt *Lib. 2. contra Petilianum cap. 34. ende 37.*

Voor eerst, seght Augustinus: Ghy hebt boven gheseydt, dat den Doop van *Ioannes* gheen ander en is als den Doop *Christi*.

Dese leeringhe wederleydt Augustinus met vele verscheyden redenen / ende Schrifturen; onder andere seyd hy

Ten tweeden: Die van *Ephesien* ghevraeght zijnde, waer in sy ghedoopt waren, hebben gheantwoordt: In den Doop *Ioannis*, die niet toebehoort tot den Doop *Christi*, ende is gheen deel, noch trap daer van: oft andersins dan wierdt het water des Doops *Christi* herhaelt, oft indien den Doop *Christi* alsdan door twee waters volbracht wierdt, soo is hy dan nu min volmaect; want dat water nu niet ghegheven wordt: 'twelck door *Ioannes* ghegheven wierdt: Al dit te ghevoelen is godloos, en sacri-legie.

Ten derden: Nu moeten wy alleenlijck sien, dat den Doop *Ioannis* een ander is, als den Doop *Christi*. Alwaer Augustinus hoorder in't langh / ende hreedt leert/ dat den Doop *Ioannis* een enckele figure is gheweest vanden Doop *Christi*, stellende den selben/ neffens 't passeren der *Israeltiten* dooz de roode zee/ &c.

Ten vierden, seyd hy wederom; Alsoo is den Doop *Ioannis* een ander, ende een ander is den Doop *Christi*.

Ten lesten Dat is claer, dat den Doop *Ioannis* een ander gheweest is als den Doop *Christi*.

Wat middel nu hoor Partije, om hier uyt te ghevaken: Laet ons hooren.

Ydele uyt-vlucht van Partye.

DAniel Chamierus *Lib. 5. de Bapt. cap. 5. §. 6.* seght / dat dit een sake, oft disput is van minder ghewicht.

Wel hoe? soo is dan Augustinus wel dwaes gheweest / dat hy soo veel mochte ghedaen heeft om die selve leeringhe te wederlegghen in de Donatisten: Verhalven moet hy bermetelijck / oft seer ontwetende gheweest zyn in de Schrifuren / de wijle hy dese leeringhe noemt / een goddeloos, ende heyligh-schendighe leere, is dit een tecken / dat dese opinie ten tijde Augustini ghehouden wierdt booz een sake van minder ghewicht?

Tweede uytvlucht.

Joannes Calvijn *Lib. 4. Instit. cap. 16. §. 7.* seght / Men moet die scherpsinnigheydt *Augustini* niet toelaten, daer hy seydt, dat de sonden in den Doop *Ioannis* wierden op hope vergheven, maer dat sy in den Doop *Christi* waerachtelijck worden vergheven.

Ep liebe / wat gh'al seght; wat sult ghy l. noch al maken bande Oudt-vaders / als sy u l. met de oude Kercke reghel-recht teghen gaen; Epiphanius, soo wy boven ghehoort hebben (als hy u soo teghen gaet / dat mer niet op kan segghen) is superstiticus; Hieronymus is te bitter ende te vehement; Chrysoftomus, ende Nyssenus spreken aldan op sijn Orateurs; Optatus Milevitanus maecht de saken te groot door de figuren der reden-konste; Augustinus is ketteresch; nu ten lesten komt het op een scherpsinnigheydt uyt; hy heeft wat te hoogh ghespeculeert in dese materie / is't niet waer? **W**el acu: wat seght ghy dan van bykans allegaer de andere Oudt-vaders, de welke (soo Chamierus boven bekennt) leeren / dat den Doop Joannis gantschelijck verscheyden is vanden Doop Christi; oock

Vande Ketterijen der Donatisten. 359
dochtom de selve reden & hebben die oock allegaer
te hoogh ghespeculeert :

Derde uytvlucht.

NIemandt en moet daerom beroert zijn, seght *Ioannes Calvijn*, dat de oude Leeraers arbeiden, om een onderscheydt te maecten tusschen *Ioannem*, ende d'Apostelen, aengaende den doop, want wy en moeten haer ghevoelen soo groot niet achten, dat wy soudē daer door de vastigheydt vande Schrifture verswacken.

Wat seght ghy daer van Chamier? Ick / segdt hy / weet wel/dat bykans allegaer de Oudt-vaders / teghen ons leeren / dat den Doop Joannis verschepden was vanden Doop *Christi*: Maer wy meynen dat het gheene quade vrybeydt en is, in eene sake van minder ghewicht, de personen van kant gheselt hebbende, liever de redenen te volgen.

Ick dacht wel dat het op't verwerpen / ende van kant stellen der *H. Oudt-vaderen*/ende van d'oude Rechtinnighe Kercke moest upkomen / want andersing en wasser gheen middel booz Partije om hier up te gheraken. *Calvijn* seght / dat hy liever Schrifture heeft te volgen/en *Chamierus* de redenen, als't gheboelen van d'Oudt-vaders: Jae? is dat moghelijck? Ick heb altydt ghemeynt / dat *Augustinus* namelijck / de ghetrouwste ghetuyghe van d'oudtheydt was, ende dat hy soo scherpsinnigh was (want ick hadde dit ghelesen in den boeck van *Calvijn*) wie soude nu opt ghedacht hebben / dat dese man noch Schrifture en verstout/noch reden ghebruyckte? Wie soude opt ghedacht hebben / dat bykans allegaer de Oudt-vaders hotteticken zijn gheweest in de Schrifture / ende mannen sonder reden/ten opsichte van *Calvijn*, *Chamierus*, ende hare adherenten? Du sie ick wel / dat Partije niet alleen een verkerde leere heeft ghebracht inde wereldt; maer oock/dat sy de wereldt selve van onder tot boven ghekeert / ende daer van een verkerde wereldt ghemaecht heeft.

Ich stuyte dit met den H Augustinus *Lib. 3. contra Parmen cap. 2.* daer hy sich beroept op d'auctoriteyt van Cyprianus, ende braghe met hem: Als die groote mannen, ende Bisschoppen, met vryheydt gheleert hebben, dat den Doop Joannis vericheyden was vanden Doop Christi, ende dat ghestelt hebben in hare schriften, die tot de neekomelighen moesten comen, was het aldan de rechtsinnighe Kercke Christi, oft niet? was het de Kercke Christi? hoe zijn dan Cyprianus, ende bykans alle d'Oudt-vaders, soo verre afgeweken in hare leere? vvas het de Kercke Christi niet? hoe konde ghy lieden nu roemen, dat ghy d'eenighe Kercke hebt, indien I in die tijd-n heeft laten te zijn? tot hier toe Augustinus: maer ick ghy loobe dat dit wederom sal wesen een seerpsinnigheydt van Augustinus.

HET VI. CAPITTEL.

De Ketterije vanden Aposthaet

I V L I A N V S.

Anno 337.

§. I.

Rakende het eeren, ende maecten
des Cruys.

DEN H Cyrillus Alexandrinus *Lib. 6. in Iulianum,* seght dat den Aposthaet Julianus met de Gholijcken t'synen thide plocht te spotten/segghende: O ellndighe menschen! ghy aenbidt het houdt des cruys, ende ghy druckt de beelden daer van op uyve voorthoofden, ende schildert die voor uyve huysen.

Hier

Hier op antwoort den H. Cyrillus: Dit al-te-mael (te weten dat Christus hoer ons ghestorven is / en dat hy hoer sijn Crups den duppel overwonnen heeft) doet ons gnedencken het saligh houdt, daerom maecken vvy het crups van t' costelijck houdt, tot ghedachtenisse van alle goet, ende deught,

Daer naer: Wilt ghy, dat vvy vveghverpen, ende verlaten het houdt des crups, 'tvelck ons aenleydt tot ghedenckenisse van alle deught, ende dat-men schildere erghens eenen *Jupiter* met *anymedes*, oft eene *Daphne* met *Apollo*?

Wat bouwis strijcht Cyrillus oer dit segghen Juliani? Hy seght / dat hy een onbeschaemde, ende godloose mond heeft, ende dat hy vanden boosen, ende strijdend-n gheest teghen Godt, is aengevat; **Daerom naer melijck** om dat hy dien mond heeft open ghedaen teghen de uytnemende eere van onsen Salighmaker.

Wat was hier nu teghen de eere van onsen Salighmaker ten eersten, dat Julianus, sporede met het eeren des crups. Ten tyveden, met het drucken des selfs op de boozhoofden (van welke ghelwoonte oock meer als hondert jaren te voren / ghewach maecht den ouden Tertullianus, segghende / dat de Christenen van sijnen tijdt dit deden hoer alle hare wercken.) Ten derden, met het stellen ende schilderen des crups hoer de hupsen; gheen van dyp en heeft Cyrillus gheloochent / naer roeghestemt; een seker teecken dat dese dyp dinghen onder de Christenen van die tijden ghepleghit wierden.

Dese ghelwoonte / namelijk vande crupsen hoer de hupsen te stellen / verhaelt mede van sijnen tijdt *Ruffinus Lib. 2. cap. 19.*

Wat is het gheboelen nu aengaende dese matterie vande Nieuw ghereformeerde? het selve van Julianns den Apostact:

Ten eersten seght Samuel Veltius in sijn *VVaerheyde Licht pag. 242. Art. 68.* Laet ons iemandt met een eenighe schrijver plaets bewijfen / dat-men oft het crups Christi, oft het beeldt van't crups Christi, oft

oft het reecken van't crups eenighsing in't mis-
sen/religieuze eerbiedinghe bewijzen/oft eenighe
eere moet aendoen/wy sullen't volghen; maer de
Schijfure en heefter niet een titelken van.

Ten tweeden seght Petrus Cabeliau in sijn *Catholij-
ke VVaerheydt pag. 222.* De byballende supersticien/
en religieuze vereeringhen / die allen/kenig daer
ontrent inghekomen / ende tot den hooghsten
trap opgeklimmen zijn / hebben ghemacckt/
dat-men in de Reformatie de crupen gantsch
heeft af-schaffen/ende oproepen moeten.

Ten derden vraght Joannes Calvijn *Lib. 1. Instit.
cap. 11. §. 7.* Wat noodt alomme in de kercken soo
veel crupen van houdt/steen/silber/en goudt op
te reichten?

Ten vierden seght Theodorus Beza *contra Castell. ad
defens. 6.* Ick versake upt gantscher herten dat
grouwelijck aenbidden des crups.

Ten vijfden seght Andreas Rivetus *Cath. orthod. q. 19.
pag. 436.* Wy hebben de menschen soecken af te
trecken van de superstitie / die dooz dese ceremo-
nien was ingheboert / wel wetende / wat listen
den duybel leght onder sulcke pretexten.

Indien ick nu vraghe van alle dese boozgaen-
de Predicanten / oft sy niet en approuberen het
oudt ghebruyck van't maken des crups inde eer-
ste rechtsinnighe Kercke? sy antwoerden een-
paerlijck dat ja; ende gheben allegaer de selve
reden / namelijck dat het in die tijden tot gheen
ander eynde en gheschiedde / als om boozde we-
reldt te rhoonen/dat sy haer des ghecrupsten niet
en schaemden / ja dat sy allerley segheuinghen
van Godt hadden / ende verwachten in Christo,
die aen het crups de verbloekinghe ghetwoerden
was/om ons den seggen te verdienen.

Bekent ghyleden dan / dat dit een oudt ghe-
bruyck is gheweest? Ja/ seghe Rivetus; Niemandt
en twyffelt, oft de oude hebben dickwils daer van ghe-
wach ghemacckt.

Ma dan: stelt eens van kant / ende het ghe-
bruyck

bruyck dat wy hebben / om dooz t' kruys den
 dupbel te verjaghen / ende het maken van kruys-
 cen in de Misse / ende al wat ghyleden (sonder
 eenigh fondament) in ons diesaengaende hout
 booz superstitie/welck nochtans altemael / oock
 in de oude rechtsinnighe Kercke / eben als in de
 oue/ig gheyleghe gheueest / want den seluen
 Cyrillus verhaelt/dat Iulianus selue / met het ma-
 ken des kruys den dupbel verjaeght heeft ;
 ende Epiphanius, dat eenen sekere Iosephus, met
 dat selue teken de rooverijen gheslist heeft; noch-
 tans dit van kant ghestelt : Deemt enckelijck
 het out gebruyck / t'welck gy booz goet hout/dat
 is/het schilderen van kruysen booz de huyzen/
 het updrucken des selfs op t'boozhoofst ende
 dat tot dien eynde (soo ghy seght) om booz de we-
 relt te thoonen dat sy haer des ghekruysen niet
 en schaemden.

Vraaghe nu / of den Apostael Iulianus met dit
 ghebruyck soo het hier leght niet ghespot heeft?
 Cyrillus seght updruckelijck dat ja: vraaghe
 boozders; of den Bisschop Cyrillus hem met re-
 den daer ober berispt heeft/oste niet? soo niet? soo
 moet ghy dan segghen dat dit out gebruyck
 niet lofijck was / ende dat Iulianus niet qualijck
 en dede / met daermede te spotten. Seght ghy
 dan/dat de berispinge Cyrilli rechtbeerdich ghe-
 ueest is? soo valt dan de selue berispinge recht-
 beerdelijck op u l'hoofst / ghemerckt dat ghyle-
 den die loffelijcke ghewoonte gantschelijck hebt
 verworpen/ende te niete ghedaen.

Ick vraaghe noch boozder / of Iulianus niet
 ghespot heeft met het aenbidden / oste eeren des
 kruysens maer al te seker: Want daerom noem-
 de hy de Christenen / Ellendighe menschen, om dat
 sy (soo hy seyt) her kruys aenbaden, boeghende daer
 by / dat sy beter sonden eeren ende aenbidden den
 schilt/ende helmet vande Godt Mars, upt den he-
 mel ghesonden van Iupiter.

Wat heeft Cyrillus hier op gheseyt : heeft hy
 ghe-

gheloochent / dat de Christenen van synen tyt
het kruys eerden? heeft hy geseyt dat hy daer aen
loogh / wanneer hy seyde dat de Christenen het
kruys eerden: neen hy/ niet een woot daer vane
Moest nochtans Cyrillus, ludien het valsch was/
dit/niet booz al opnemen / ende wederlegghen
als een grove lasteringhe/ ende als een beschul-
dinge van afgoderne/soo Partye wilt hebben/dar
het erren des kruys is : Hoe en heeft hy dan dit
niet ghedaen? hoe heeft hy hter op gheswegghene
is dit niet (volgens de Martine van alle men-
schen aenbeert) al swijgende toestemmen/ dat de
Christens over derthien hondert jaren het kruys
eerden? Volght hier niet upt/dardse oude Chri-
stenen wat meer booz hadden / als t'ghene de
boozmoemde Predikanten haer taeschrijven?

Doch/segge wederom/laet ons dit al van kant
stellen/ende nemen de enckele acte van het schil-
deren des kruys booz de huyfen / ende het upt-
drucken des selfs op de boozhoosden/met welke
ghewoonte soo den Apostaet Iulianus spottede/is
hier over van Cyrillus berispt gheweest/noemen-
de hem een onbeschaemde ende goddeloose mont,
strijdende tegen de heerlijkheyt onses salichmakers;
ende een mensch / die vande boosen gheest aenge-
vadt was,ende op t'uyterste onwerende.

Waghe wederom/af dese berispinghe valt op
de ghene die dese loffelike ghewoonte hebben
afgebroken/of niet? soo jaer/soo blijft dan mijn
segghen bevesticht/ dat onse Nieuw. ghereformeer-
de, in dit stuck / ghelijck sijn aen Iulianus den A-
postael: soo niet? wat reden/ofte waerom?

Ydele uyt-vlucht van Partije.

Andreas Riverus *Cath. orib. q. 19. pag. 436.* seght:
Waert saken dat de Papisten dit eerste ghebruijck
niet en hadden verandert in een gantschelijck ydel, en-
de tooverachtich misbruijck; wy soudea wel kunnen
ver-

verdraghen hebben, t'ghene van godloosheyt was ver-
vrent.

Waerom dan dit niet ghevolght t'ghene van-
de godloosheyt was verbrent? waerom niet
ghevolght den gemeenen gront-veghel der ghe-
leerde: Dat men het misbruijck wech neme, en dat hee
goet ghebruijck blijve? Indien der misbruijckent
sijn bygekomen (soo ghy seght sonder reden) hoest
ghy die misbruijcken niet wech nemen / ende
enckelijck het goet ghebruijck vande oude Chri-
stenen opnemen/ende continueren?

Tweede uyt-vlucht.

Neen/seggt Domine Cabelsau in sijn Catholijcke
Vvaerheyt pag. 223. De byvallende supersticien,
ende religieuse vereeringhen, die allenskens daer on-
trentia ghekomen, ende tot den hoochsten trap op-
gheklommen sijn, hebben ghemaect, dat men in de
Retormatie de kruycen gantsch heeft af-schaffen, ende
uytroeijen moeten, als certijns ghedaen heeft Hiskias
met de koperen slanghe.

Maer ick segghe dat de misbruijcken (soo ghy
die noemt) gheene ghenoechsame redenen sijn/
om het goet ghebruijck te verwerten / dies te
min/om dat ghy selbe bekennt/dat sy waer byval-
len, of toevallen en sijn / want alsoo konnen sy
lichtelijck van t'goet ghebruijck afgesondert
worden/om dat de toeballen / de sake self niet en
sijn.

Ten anderen: Waerom en hebt ghy dese goede
ghetwoonte/ ofte het ghebruijck niet behouden
ouder de hepdenen in Brasilien, ofte eenighe an-
dere Indische landen daer ghy uwe sterckten
hebt onder de hepdenen? is het daer niet soo een
staet/als het eertijts was by de oude Christenen
wanneer sy deurgacns ghemenghelt waren on-
der de hepdenen: bekennt ghy niet dat alsdan dit
ghebruijck van kruycen te maken / was tot een
recc.

reacken van het Christen gheloove, ofte soo Samuel Veltius seyt pag. 245. De Our-vaders riepen aen (onder de Heydenen verkeerende) de tegenwoordicheyt kracht, ende salich-makende werckinge Christi: sy beleeden dat hare professie te sijn, sulcx van Christo te hebben, ende dat beteekenden sy in het teekenen van t' kruys. Choont dit oock aen de Heydenen / nae de goede ghewoonte der oude Christenen / ende onse misbruycken (soo ghy die verkeerdelijck noemt) en sullen u in t'winste niet konnen hinderen.

Du dan blijkt booz de oogh / dat ghylieden dit our ghebruyck sonder eenighe reden hebt afghebroken: t'is oock ghelwis / dat den Apostael Iulianus ober het spotten met dit ghebruyck / dooz Cyrillum een recht sinlich Bisschop berispt is geweest: Cyrillus steent oock / al swijgende toe / dat de Christenen t'zinnen tijde de kruspen eerden / veel meer dan valt dese berispinge op de ghene / die niet alleen het selve ghebruyck sonder eenighe reden / gantsch hebben afghe-schaft / ende uptighe-roept / maer oock berfoept / ende berwozpen het eeren des krusps / noemende ons / met Iulianus, Ellendige menschen, sae asgodische / om dat wy t'selve plegen met de oude Christenen.

Wat het bzeken vande koperen slanghe belanght / dooz den koninck Ezechias ghedaen / en heeft met dese sake gheene ghelijckenisse: Want t'is ghelwis / dat de Joden / ontrent het eeren van dese slanghe / plichtich waren van afgoderye: Wy gheenens niet in opsicht van t'krusps: want alhoewel Partye ons in dit stuck met geweld wil van soodanighen grontwel beschuldighen, tot noch toe hebben wy liever te ghelooben onse eyghen gheinoederen / die ons van contrarie overrugghen / dan al het ydel snateren / ende teghen-roepen van Partye.

Daer en is dan gheene ghelijckenisse tusschen het kruys / ende de kopere slanghe, want het kruys, is het instrument van onse verlossinghe / dooz het welck Christus ghetrompbeert heeft ober de werelt:

relt;

reft; en den dubbel, welck uptnemende weldaet/
 soo een Chyften mensch noyt vergeten mach/ende
 de het kruys hem daer van indachrich maecht/tes
 contraxten de koperen slange, nu nergens meer
 toe nut was/ soo ist wat anders de koperen slan-
 ge wech te nemen/ als t'kruys.

Derde uytvlucht.

Dit ghebyrck / seght Samuel Veleius pag. 246.
 en is niet ghesondeert in schrifture / maer
 een enckele menschelijke insertinghe.

Laet het ons soo nemen. Maer ick braghe / of
 den ouden Cyrillus dit mede booz een mensche-
 lijcke insertinghe heeft ghehouden / of niet? soo
 niet? soo heeft hy van ghe-meent / dat het in schri-
 ture ghesondeert was : soo sijn wy van sijn / ende
 onse ghetwoonte gaet vast; Want ick hebbe liever
 aen dien Out vader te ghelooven / als aen de
 Nieuwe Predikanten: hielt het Cyrillus booz eene
 menschelijke insertinghe: dies niet tegenstaende
 en heeft hy Iulianum niet laten te berispen / ende
 booz godloos te houden / om dat hy met dese
 menschelijke insertinge spottede : soo moet dan
 noch dese berispinge vallen op onse Partye, die dit
 ghebyrck / seggende dat het eene menschelijke
 insertinge is/ heeft verworpen.

§. II.

Het tweede stuck van Julianus raeken-
 de het eeren der Martelaren ende
 hare graven.

De wijle wy van dit stuck boven hebben
 ghehandelt in het derde Capittel §. 1. ende 2.
 Item, in het vierde Capittel §. 1. sal my hier
 te

te breiden houden met alleenlyck aen telwiffen/
wat Iulianus de Chyftenen i' fijnen tyde verweet/
ende wat den H. Cyrillus biffchop van Alexandrien
hem heeft gheantwoort.

Iulianus dan fepde: Indien ghy lieden hadt gehoort
nae de woorden der Ioden ghy en fout niet veele Go-
den, maer een alleen ghedienc hebben: Ghy en fout, niet
een mensch, jae niet veele ellendige menschen, die een
harde, ende lastige, ende barbarifche wet hebben ghe-
bruyckt, ghedienc hebben.

**En verstaet Iulianus van het eeren der Mar-
telaren/foo als blyken sal upt de antwoorde van
Cyrillus, de welke aldus luyt:**

Door een mensch, verstaet *Iulianus* Christum, door
veele, de Heylighe Martelaren, die hy ellendich noemt
de welke hy seyt geweest te sijn onder een harde wet
om dat Christus geseyt heeft: *En wilt niet vreesen voor de
ghene die i' lichaem dooden, ende de ziele niet en kunnen doo-
den.*

Vvat aengaet de H. H. Martelaren, noch wy en seggē
dat her goden sijn, noch wy en sijn niet gewoon haerte
aenbidden met diēst die Godt alleen roekomt (*κατασκευ-
νωσ*) maer met dienst van affectie, ende van eere:
Wy vereeren haer liever met aldergrootste eeren, te
weten, om dat sy kloekelijck voor de waerheyte hebben
ghevochten, ende dat sy de oprechrichheit des gheloofs
hebben behouden, hare ziele vermaect, ende alle pe-
rijckel overwonnen, van kant ghestelt hebbende de
vrees des doods, dat sy haer selven aen het leven der
menschen als beelden van soo een wonder deucht, voor-
ghestelt hebben: Daerom, het en is t' minste niet on-
gherymt, iae t' is nootakelijck die met gheduerighe
eeren t' achtervolgen, de welke met soo vermaerde
daeden hebben uynghechenen.

Doorders seyt hy: Wy en segghen niet (soo als ick
gheseyt hebbe) dat de heylige Martelaren sijn goden ge-
weest: Maer wy sijn ghewoon haer met alle eerbiedinge
t' achtervolghen, ende wy eeren hare graven, ofte tom-
ben, haer wederom ghevende een ewighe gedachte-
nisse, als eene vergeldinge ende prijs, voor hare deucht.

Wit

Dit altemael hebbe ick gheroutwelfch oer-
gheset npt den echtighen Griexschen text van
Cyrillus, den welken ick bevondt van Heiverus,
ende andere seer ontroutwelych vertaelt te we-
sen.

Hier staet te bemercken / ten eersten, dat ende
de Heydenen/ende de oude ketterg / bykans alle
eenwen met kracht hebben staende willen hou-
den dat de Rechtsinnighe de Martelaren hiel-
den booz goden/ende de selbe met goddelijcke ee-
re achtervolghden. Dat heeft Hieronymus moeten
defenderen teghen *Vigilantium*; Augustinus, teghen
de *Manicheen*, hier den H. Cyrillus teghen *Iulianum*,
etc.

Wat is dit te segghen? wat fondament hofter
wesen om sulcx aen de Catholijcken te vertop-
ten? misstien om dat sy de Martelaren pzenen
met lof redenen? ofte om dat sy haer op een heer-
lijke plaetse begroeben? ofte om dat sy haerder
ghedachtenisse hielden? dat en was gheen fon-
dament/namelyck booz de Heydenen/ om te seg-
gen/ dat de Catholijcken de Martelaers hielden
booz goden; want de Heydenen self dede dit
boozgaende altemael booz de gene/die sy hielden
booz enckele menschen/ de welke sy niet en hiel-
den booz goden: soo moester dan nootzakelyck
wat meer aen vast sijn; sy moesten in de Catho-
lijcken bemercken eenighe besondere upwindi-
ghe eere/ t'zj van knielen/ t'zj van wierdoeken/
t'zj ander/sing/ met de welke zj ende de Marte-
laren/ ende hare g'aven/ ofte Reliquien eerden:
Wacrom oock wel te noeren is / dat de Out-
baders/ de welke dit stuck hebben beweert/ alle-
gaer spzeeken op de selve maniere:

Hieronymus seght: Wie heeft oyt ghemecnt dat de
Martelaers goden waren? wie heeft oyt de Martelaers
aenbeden? Wy eeren de Martelaren, wy eeren hare gra-
ven &c.

Augustinus seght: Wie heeft oyt ghesien dat men
de Martelaren sacrificie opdroegh? Dese dienst komt

Godt alleen toe; VV y eeren de Martelaren met groote solenniteyt om gheholpen te worden door hare ghebeden.

Epiphanius seyt / dat de vader, ende den H. Gheest aenbeden werden, dese dienst behoort godt alleen toe; maer dat *Maria* ghe-eert werde &c.

Cyillus seght: VV y en segghen niet dat de Martelaren goden sijn, noch wy en aenbidden se niet, maer wy eeren se met alle eerbiedinghe, ende oock hare graven.

Op de selbe boert gaen wy boort teghen de Nieuw-ghereformeerde, soo als de H. O. Out-vaders hebben boort gegaen teghen de Heydenen / ende oude ketterg; want ghelijck dese aen de oude Catholijcken verwteten / dat sy de Martelaren hielden boort goden / ende boort sulx eerden; alsoo spreken oock de Nieu-ge-sinde teghen de heden-daechsche Catholijcken / als sy met kracht willen hebben / dat wy de Martelaren / ende hare graven / ende Reliquien eeren / met goddelijcke eere: Wy segghen niet Hieronymus Augustinus, Epiphanius, ende Cyrillus, niemant en heeft opt de Martelaren aenghebeden als goden / maer wel ghe-eert om dat sy haer bloedt boort Christo hebben ghestoort / om dat wy de clachrich souden sijn van hare verdiensten / om dat wy gheholpen souden werden boort hare ghebeden.

Bemerckt ten tweeden: Ghelijck Cyrillus hier / *Inianum* dapper heeft deurghestreken / ende de andere Out-vaders des ghelijck de oude ketterg / om dat sy de Catholijcken van hare thden soodanighe grouwelen toedichten; dat van ghelijcken dese berispinghen vallen op de Nieuw-Ghereformeerde, de welke het selbe nu ter tyt verwteten aen de heden daechsche Catholijcken.

Indien Parry: seght / dat sy dit niet reden / ende waerachtelijck doen / de oude ketterg / ende Heydenen niet: Laet ons van haer stellen alle wpendighe ceremonien: want noch in het enckel knielen /

Antelen/ noch in het enckel berccieren / of e ombzæ-
ghen bande Reliquien/ ende soo boozt/ en is af-
goderpe ghelegheu / want dit altemael wozt
oock booz lebende menschen ghedaen sonder af-
goderpe (alhoewel dit oock altemael bande oude
Rechtsinnighe Kercke in op sicht bande Martel-
laren / ende hare Reliquien ghepleecht is ghe-
weest/ soo als boven meermael bewesen is) laet
ons dies niet regensraende dit van kant stellen/
ende alleenlijck op nemen het segghen van Au-
gustinus, de welcke gherupghet dat men t'zpuen
tyde de Martelaren/ ende hare Reliquien eerde/
om mede deelachtich te zyn van hare verdien-
sten/ ende gheholpen te worden door hare ghe-
beden: Dit doen wy / nae de oude ghewoon-
te.

Bzaeghe nu / of om dese reden onse Martela-
ren afgoden sijn/ ende wy afgodisten/ of niet? soo
sae? hoe heeft dan Augustinus dit opghenomen te-
ghen de kettere/ ende nochrang staende ghehou-
den / dat noch de Rechtsinnighe van sijnen tyt
afgodisten waren/ noch de Martelaren afgoden?
soo niet? om wat reden dan sijn wy meer afgod-
disten in dit stuck als de oude Catholijcken? om
andere uytwendighe ceremonien? ghenomen
(t'welck nochtans outwarachtich is) dat de oude
Kercke gheen van dien ghebruyck hadde, de ce-
rimonien en konnen door haer selven gheen af-
goderpe maeken: Om wat reden dan? om het
religieus eeren der Martelaren? t'selbe heeft de
oude Kercke ghedaen / soo boven bewesen is;
seght my maer / hoe men de Martelaren kan
eeren om gheholpen te worden door hare ghe-
beden/ sonder hare ghebeden te versoeken? hoe
kan men se versoeken / sonder aenroepen? hoe
kan men haer aenroepen / sonder religieusen
dienst?

Maer al dit / stelle ick dit wederom alles van
handt/ ende bzaeghe of onse Parcy, de graben der
Ma 2 Mar-

Martelaren/ ende hare Reliquien eert / op wat maniere het mocht wesen? of sy dit doet om deelachtich te wesen van hare verdiensten/ ende namelijck om gheholpen te werden dooz hare ghebeden? t'is seker dat neen: Ergo onse Partye blijft hier in ghelijck aen Iulianus, ende de andere oude ketterz / de welke om dese reden bande recht-sinnighe Out-baderz sijn berispt/ende berdoemt gheweest/ om dat sy dit eeren in de oude Catholijcken bestreden.

Ick voeghe hier noch by als een toemate/tot meerder verklaringhe van dese materie den H. Gregorium Nazianzenum Orat. 3. in Iulian. Welcken Out-bader/eben als Cyrillus, den Apostael Iulianum deurghestreken heeft om het verfoepen bande eere / die men t'sijnen tijde betweest aen de **M**artelaren: **W**oedantich was die?

Ten eersten desen H. Out-bader p'ijst Gallus, ende Iulianus, als hy noch Catholijck was / om dat sy de graven der Martelaren op het alderkostelijcxste verciorden, en bouwden, ende de selve vereerden met devote ghiften, ende met andere dinghen, met de welke de vreesse Godts ende de liefde *Christi*, als met teekenen, wort verclaert.

Ten tweeden, hy p'ijst se / om dat sy selve mede ghewerckt hebben/ ende aerde ghedzaghen / om samen te helpen opbouwten de Kercken der **M**artelaren.

Twelck hy aen Iulianus berispt/ als hy nu Apostael ghetwozden sijnde / de eere der **M**artelaren bestreedt.

Wanneer hy hem oock seght: Ghy en kont niet lyden de eere, de welck, aende Martelare bewesen wort, ghy tracht die, de welke voor *Christi* naem lyden, te berooven vande eere, met de welke wy ghewoon sijn haer t'achtervolghen. O besondere dwaesheyt!

Doozderz: Hebt ghy dan niet ghevrees die groote helten, *Ioanem, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, Andreem, Theclam*, ende andere die voor, ende naer haer, voor de waerheyt sich hebben ghesmeten in de perij-

perijkelen? voor de welcke, ende treffelijcke eeren, ende
feestdaghen ghestelt sijn vande welcke de duyvels ve-
riaeght, ende de sieecten ghenesen worden? welckers
openbaringhen, ende voorseggingen, welckers licha-
men alleen t'selve vermoghen dat hare heylighe ziele-
len, t'zy dat sy gheraect, t'zy dat sy ghe-eert worden?
vvelckers druppelen bloedt alleen, ende kleyne teeke-
nen van haer lyden, t'selve vermoghen, dat hare licha-
men? dese dinghen en viert ghy niet, maer versmaet
se.

Du laet ick Partye haer eens bedencken / met
wie dat sy t'hout / ofte met Cyrillus, ende Grego-
rius, die Iulianum soo dapper hebben berispt / om
dat hy spottede met het eeren der Marteiaren /
met het kostelijck vercleren van hare graven /
met haer te offeren debote giften / met t'haerder
eere Kercken te bouwen / met de macht vande
Ketsiquien / oock van de minste stuyckens: of wel
dat sy t' hout met Iulianus selve? de sake en heeft
gheen meerder pzenue van noode / sy wijst haer
selven upt.

HET VII. CAPITTEL.

Vande Ketterije van

XENAIAS,

ende

BEE LT STORMERS.

Anno 485.

VAn Xenaias seght Nicephorus *lib. 16. cap. 27.*
Hy is de eerste ghevveest, sept hy / die dese
vvoorden wysghebraect heeft, dat men de
Aa 3 beek

beelden *Christi*, ende van de ghene die hem hebben be-
haecht, niet en moet eeren. **Maer op** Nicephorus
uptroeft: O stout ghemoet, ende onbeschaemde
mont!

Van andere beeltstormers, de *welcke* Damasce-
nus stelt in dese lijst der ketteren / seght hy: Dese
worden soo ghenoemt, om dat sy de heylighe ende eer-
weerdighe beelden schandelijck hadden gehandelt, in
cleyne stukskens ghebroken, ende geworpen in't vyer.
Op de selve wijze hebben sy de beelden, de welcke op de
mueren gheschildert waren, eensteels met warm water,
eensteels met calc, ende inckt uytghewischt

De ober-een-komste bande Nietw-ghereformeer-
de mer dese oude ketters blyckt soo claer by de
stukke / dat sy gheen pzeube van doen en heeft: laet
ons nochtans tot meerder verclaringhe het ghe-
boelen hier ober hoorzen van sommighe Schry-
vers van onse Partije.

Ten eersten Joannes Calvi, n lib. I. Instit. cap. 11 §. 7 **De**
beelden / sepd hy / die de Papiſten der Heplighen
maken / wat zijn die anders dan exempelē van
verlozen cost / ende onreynighepd?

Item: Godt heeft gheboden dat men in de Kere-
ke soude een alghemeene leere hooz setten in de
predikinghe sijns Woortz / ende heplighe verbor-
ghentheden / hier in bewijſen de Papiſten haere
herren wepnighe bekommer te sijn / die mer de
ooghen ondrzyben om de beelden te bemerc-
ken.

Ten tweeden Samuel Veltius in sijn *Waerheys licht* pag.
250. **Dooz** de beelden te bupghen is een sonde van
tooberije.

Ten derden Dierick Haemer in den *Toesteen der Waer-
heyd* pag. 170. **Merckt** / sepd hy / dat de Propheet
Elaias de aenbiddinghe der Afgodtz beelden be-
schryft / dooz de woorden / sich buyghen, ende Ney-
ghen hooz de selve; en dit is t'ghene / datmen in de
kroomische Kercke doet / daer men sich hooz de
beelden niet alleen en bupghet / maer de selve oock
wiewoockt.

Doozders

Doorzeg: Arme luyden / seyd hy / die neders-
balt / booz hout / ende steen.

Of zy meer als ghenoegh want de practische
der Nieuw-ghereformeerde leght soo claer teghen
het eeren der heelden / datse niemant en can loo-
chenen.

Ydele uytvlucht van *Partije*.

Andreas Rivetus *Cathol. Orthod. Q. 1. Pag. 10* Soo
verre ist van daer seyd hy / dat wy *Constantinus Co-
pronimus, Vigilantius, Claudius Taurinensis, Phorius, ende de
Grieken*, de welke haer ghestelt hebben teghen het aen-
ro-pen der Heylighen, het eeren der Reliquien, en beel-
den; soudon om die reden bekennen voor ketteris, dat
wy liever haer, om die oorfake, achten aldergroosten lof
weerdigh.

Dat is te segghen / wy sijn wijser als by hon-
dert en seventigh Bisschoppen soo *Grteckysche*
als *Varijnsche* / de welke in het *Algemeen Con-
cilie van Nicéen* vergadert zijnde in't jaer 717. des-
se heelt-stozmers veroorzdeelt hebben als ketteris /
ende het upstellen / ende eeren der heelden heb-
ben vast ghestelt: Sonder te spreken van alle de
treffelijckste *Verraers* des wereldds / die hier op
ghevolght zijnde / van't selve gheboelen gheweest
sijn.

HET VIII. CAPITTEL.

Van de ketterije van

FLORINVS.

Anno 227.

DEN H Irenæus by Eusebium *lib. 5. Histor. cap. 20.* prekende van desen Florinus, seghr dat hy niet als ketterich was/ om dat hy leerde dat Godt oorsake was vande sonden.

Dese selve leeringhe wort van Joannes Calvijn met soo clare woorden ghedreven *lib. 1. Inst. cap. 8.* dat ick niet bedencken en kan/ hoe hem iemandt hier in kan verschoonen: Laet ons hem selve hooren spreken.

Abalon, sepdt hy/ heeft door schandelijke byslapinghe, sijns Vaders bed. te ontreyghende een grouwelijck stuck bedreven, nochtans betuyght Godt, dat selve, sijn werck te wesen.

Het verderf der heyligher stadt, ende den val des tempels noemt Godt, sijn werck

Is dit niet claer ghesepdt / dat Godt oorsake is vande byslapinghe van Abalon, ende van den val des tempels van Jerusalem: want ten can niet wesen dat een werck iemandt eyghen sy/ ten sy saccken dat hy selve daer van/ of natuerlijke/ of edelijcke oorsake zy: waer op ick maecte dit argument.

De ghene die ooyentlijk sepdt/ dat een grouwelijck stuck selve het eyghen werck Godts is / die seghr dat Godt oorsake is van dat grouwelijck stuck selve.

Maer

Maer Calvijn, seght opentlijck / dat een grouwelijck stuck selve het eyghen werck Godts is.

Ergo Calvijn seght opentlijck dat Godt oorzake is van een grouwelijck stuck selve.

Wat dunckt u: kost den ketter Florinus platter / of dupdelijcker spzaken: laet ons Calvijn voozder hooren:

Godt selve, sepdt hy / wort gheseyt de menschen te gheven tot een verkeerden sin, ende te worpen tot schandelijcke begheerlijckheden: Want hy is de voornaemste autheur sijnder rechtveedigher wraecke, ende de Satan is alleenlijck den dienaer.

Hier boeghter nu Calvijn expresselijck hy / dat Godt de voornaemste autheur, ofte oorsake is van de schandelijcke begheerlijckheden, in de welke hy SELVE de menschen werpt.

Hier en is gheensing in acht te nemen dat Calvijn sich wil behelpen met Schrijftuer / om dese omgherijnde ende grouwelijcke leere te drijben: **Wan** buyten twyffel dede Florinus dit oock.

Noch meer verclaert hy sich s. 3. segghende: Ick hebbe opentlijck ghenoegh bewesen dat Godt wort de autheur aller dinghen ghenoeemt, hy betuyght dat hy her goede, ende quade maectt, dat niet quaets en gheschiedt dat hy niet en doet.

Op de selve wijze schrijft hy toe aen Godt selve / de verblindinghe / de verhartinghe / het opsuypten banden ingaenck des lebens / in opsichte bande sondaren *lib. 3. Instit. cap. 24. §. 12. 13. Item Cap. 27. § 7. Item lib. 2. Cap. 4. § 3. Et.*

Ende al-hoe-wel dat Augustinus hem teghen strydt in dat stuck *lib. de gratia & Predest. soo seght hy* / dat dit maer een scherpsinnighe uytvluchte *Augustini* en is.

Stelt mi eens neffens sijnen Meester Fredericum Wendelinum *lib. 1. Christ. Theolog. cap. 6. Thesi 10.* Wy besluyten, sepdt hy / dat met de toelatinghe Godts, nock samen comt een crachtighe werckinghe, ende bestieringhe van het boos instrument tot een scker voorwoyfel, teghen het welck hy wil uytvoeren sijn oordeel.

Item:

Item: Godt tempert den drift van te sondighen in deser voeghen, dat hy den sondaer niet en laet ghedreven worden tot alle voorworselen, maer buyght, ende stiert hem tot soodanighe voorworselen, die hy wilt straffen.

Hier mach ick wel by boeghen Udalricum Zuin-
glum, die in dit stuck met de Nieuw-ghereformeerde
over-een-komt: de welck alsoo spreekt *Serm. de*
Provid. cap. 6. Als wy overspel doen, oft een doot-slagh,
tis het werck Godts, die ons daer toe beweeght ende
aendrijft, ende daer van den auteur ofte de oorlake
is.

Dese selve woorden van Beweghen, Stieren, wer-
pen, aendringhen, &c. ghebruyckt mede in dese ma-
terte Ioannes Calvijn.

De wijle van dit altemael niet gheschieden en
can / sonder oorzake te zyn van het werck selve/
ende dat Godt ghesepdt wert te buyghen, te stieren,
tebeweghen, aen te drijven tot sonden / ofte tot schan-
delijcke begheerlijckheden, ofte tot byslapinghe, ofte
tot overspel, ofte tot doot-slaghen, sae de verblintheyt,
ende hartneckigheyt des ghemoets selve te wercken, soo
moet het nootsakelijck volghen dat Godt selve/
oorzake is van de schandelijcke begheerlijckheden, by-
slapinghe, overspel, doot-slaghen, verblintheyt, hart-
neckigheyt, en wat meer?

Soo dat ick hier niet anders en can sien als
een volcomen over-een-komste / ende gheijcke-
nisse van Partije, met den ketter Florinus.

Dies niet teghenstaende / soo stelt me Franciscus
Junius in *Anti-Bellarmino de Eceles. pag. 460.* handen/
ende boeten te werck om synen Meester Calvijn
in dit stuck te verschoonen: doch alles / soo wy
sullen sien met ijdele uptbluchien.

Hy sepd ten eersten: Het wort gheloochent dat Cal-
vijn oyt gheleert heeft de ketterije van Florinus: Want hy
en stelt nergens dat Godt de werckende oorlake der sonde
is. (want dese is de mensch, als wesen de het naeste begin-
sel, eerst ende door sijn selyen, ende besonderlijck) maer
dat hy is de oorlake vande orden, ende relatie tot wat an-
ders,

ders, waer mede hy niet en doet, maer ordincert, ende stiert, door sijne heymelijcke voorsichtigheyt de actie vanden sonder tot beter ghesteltenisse van sijn orden in de werelt: ende als Calvijn seght dat Godt decreteert, ende door heymelijcke bestieringhe stelt, hy thoont dat hy niet en spreeckt van een decreet t'welck de sonde uytwerckt, maer t'welck de sonde ordincert, in die wonderlijcke schickinghe van sijne voorsichtigheyt. Tot noch toe Iunius.

Mer al dit en helpt Iunius sijnen meester niet upt de brodde:want

Voor eerst, Van den ketter Florinus, en wort niet anders ghesepdt / als dat hy leerde / dat Godt oorfake was van de sonden. De selve woorden ghebruyckt Joannes Calvijn: Want / Godt seyt hy / wort den authour, ofte oorfake ghenoeemt aller dinghen, oock van alle quaet: hy wort ghenoeemt de voornaemste oorfake die de menschen werpt tot schandelijcke begeerlijckheden, &c. Ergo en is gheen verschil tusschen Calvijn, ende Florinus.

Dit verschil isser seght Iunius, dat Calvijn Godt gheene uptwerckende oorfake en maectt bande sonde:

Maer ick braeghe hoe Calvijn Godt niet en maectt de uptwerckende oorfake bande sonde / aengesien dat hy seght dat Godt selve de mensche werpt in schandelijcke begheerlijckheden? is dan dien gheen uptwerckende oorfake van het verdincken eens anders / die den selven werpt in het water? doch ghenomen / het was soo / dat Calvijn Godt niet en maectte de uptwerckende oorfake bande sonde:

Wat nu? Ergo hy verschilt van Florinus? Seght ghy dan dat Florinus gheleert heeft dat Godt was de uptwerckende oorfake der sonde: ende Calvinus niet / ober sulcks dat sijne leeringe / verschilt bande leeringe des ketteris Florini? Maer hoe sult ghy goet doen / dat Florinus leerde / dat Godt de uptwerckende oorfake der sonde is? wie bande onde seght dit? sy seggen alleen dat hy leerde / dat Godt oorfake

oorfake

oorsake was vande sonde sonder meet; al t' selve seght *Calvijn*: Ergo Calvinus en verschilt niet een haer van *Florinus*: hoe sal hy nu goet maecten/ dat *Florinus* gheleert heeft / dat Godt de uytwerckende oorsake der sonden was/ dat en can hy niet doen/want van hem woert alleen ghesepdt/dat hy leerde/ dat Godt de oorsake was vande sonden, sonder meet; soo en heeft van *Iunius* tot noch toe niet be- thoont / datter onderschept is tusschen de leerin- ghe van *Calvinus*, ende die vanden ketter *Flori- nus*.

Ten tweeden, laet ons noch boorder nemen dat *Calvijn* niet en seght / dat Godt de uytwercken- de oorsake der sonde is: niemant en kan loo- chenen / ofte hy sepdt naemelijck *lib. 1. Instit. cap. 18.* dat Godt het stier hout, en schickt de werckin- ghen oock vande sondaren: Dat het grouwelijck stuck van *Abalon*, het werck was van Godt selve: Dat de cracht der dwaelinghe van Godt comt: Dat Godt de Propheet heeft bedroghen: Dat hy de men- schen gheeft tot enen verkeerden sin, ende werpt in schandelijcke begheerlijckheden: Dat Godt den au- theur is van alle quaet:

Gae dat Godt wilt ghedaen hebben, dat hy ver- biedt te doen, doch dat wy dit niet en connen verstaen, maer dat wy hier onse swackheydt in ghedachtenisse moeten nemen, ende overdencken dat niet te vergheefs gheschreuen is, dat men niet en can tot het licht comen, daer Godt in woont.

Niemant segghe ick en kan loochenen of dit sijn de eyghen woorden / ende leeringhen van *Calvijn*.

Maer *Iunius* sepdt: Een ander dinghen is de sonde in haer selven/ende wat anders is de sonde met schickinghe tot wat anders: ende hy soecket *Calvijn* hier in te verschoonen / dat hy Godt niet en stelt de oorsake van de sonde absolut / maer alleen vande sonde hoor soe veel als sy gheschickt woert tot een goet eynde.

Eben

Eben wel laet hy synen Meester in de hzodde / ende en thoont niet dat hy in dese leerlinge verschillende is vanden ketter Florinus: Want

Voor eerst, dat Godt een goet eynde booz heeft als hy den sondaer beweeght, stiert, buyght, aendriyft, werpt tot de sonde / can ten uytersten maken dat den wille Godts goet zy (al-hoe-wel dat dit oock selbe onbegrypelyck is) maer dit eynde dat Godt booz heeft / en maect daerom de actse vanden sondaer selbe niet goet / die blijft quaet ende sonde in haer selben: Ende Calvijn seght dat Godt den sondaer beweeght, stiert, werpt tot dese quade actse / sae dat de dwaelinghe van hem comt: Ergo of Godt duysentmael een goet eynde booz heeft / hy en laet daerom gheene oorzake / sae / op dat ick de woorden Calvini ghebyuycke / be Voornaemste oorlake te sijn van de quade actien / dwalinghen, verkeerden sin, schandelijke begheerlijckheden der sondaren / dat is / soo Florinus oock leerde / Oorzake der sonden.

Ten tweeden Calvijn leert opentlijck / dat Godt t'selbe wilt / t'ghene den sondaer wilt / want / seyd hy / het mach gheschieden, dat den mensch een dinck wille met quaden wille, t'welck Godt wil met goeden vville.

Dien volghens en wilt Godt niet alleen de quade actien der sondaren / maer hy wilt oock de quade middelen / de welke haer daer toe nootsakelijck leyden; want den wille Godts (soo Parvise oock leert) moet nootsakelijck sijn uytwerkinghe hebben. Maer Godt en can noch de quade middelen aenleydende tot sonden / noch de quade actien der sondaren crachtelijck willen uytboeyen / ofte hy moet nootsakelijck oorzake wesen van't quaet / ende sonden: Ergo soo blijft dan Calvijn in dit stuck gantschelijck ghelijck aen Florinus.

Ten anderen seght Franciscus Junius Pag. 463. Godt en vvert gheen oorlake ghestelt van de sonde, maer hy

Wort

vvort oorſake gheſtelt van de beſchickinghe der ſonde tot dit ofte dat, ende met opſicht van ſijne oordeelen.

Ten can eben wel Calvin niet ſchoon maecken bande ketterij Florini: want oock die de ſonde beſchickt / ofte beſteekt met den wille dat de ſelbe dooz een ander ſon uptgheboert werden / ſae de middelen / ghelijck als in de handt ſteekt om de ſelbe dooz een ander upt te boeren / die is gheſwiffelijck oorſake der ſonde: Maer dit boozgaende altemael doet Godt: Ergo volghens Calvini leeringhe Godt blijft oorſake der ſonden / verholghens dan drijft hy de ketterij van Florianus.

Du op dat niemandt van Partije en ſegghe / dat hy met Calvin in dit ſtuck niet van doen heeft: Ten comt op Calvin allerniet aen / maer ende op Wendelinus, en Junius, ende op de gheimecne leere der Nieuw-ghereformeerde.

Hier teghen nochtans valt Samuel Veltius machtig upt in ſijn Waerheys licht Pag. 138. Daer hy ſepdt: Tis een laſterlijke leughen daer mede dat men de Ghereformeerde calomnieert, en beſchuldicht dat ſe Godt maecken, of toeſchrijven d'oorſaek van ſonden, of dat hy de menſche ingheve het quaet te doen, of hen daer toe aendrijve, als of het ſijn wille vvaer dat hy dat ſoude doen: Sy houden 't voor een grouwel, ende ſegghen dat alle die haer dat nae gheven, voor den oordeele Godts, van deſe leughenen ſullen oock moeten rekenſchap gheven. Want hare leere, en ſchriften ghetuyghen onvvedersprekelijk dat ſy ghevoelen: Dat Godt gheen ſonden, noch ſchelm ſtucken en doet, noch doen can: Want hy is de volmaecte goetheyt, ende gherechtigheyt, dat Godt de ſonde haet, verbiedt, ſtraft, dat hy de menſche nergens anders toe en drijft, dan tot het goet.

Wat mach de goede man al praeten? ſijn dan gereformeerde gheſintheyt? Seght Calvin niet dat Gode de menſche werpt tot ſchandelijke begherlijckheden: ſeght hy niet dat Godt ſtiert de werkinge der menſchen, oock de quade? Seght hy niet / dat hy door heyme-

me-

melijcke inghevinghe het voornemen oock vande son-
daers be-ve-ght? Seght hy niet/ dat Godt selve de men-
schen verblint, ende verhart, &c. De schyfture hier op
berkerdelijck uptlegghende? Seght Wendeliaus
niet dat Godt den sondaer buyght, ende stiert tot sekere
voorworpelen?

Hoe seght de goede man dan/ dat het een calom-
nie is/ ende lasterlijcke leugen/ te seggen dat Godt
de mensche t'ighebe her quaet/ ofte hem daer toe
aend'ijbe? Seght Calvijn niet/ dat Godt wilt/
t'ghene den sondaer wilt/ alleen met dit onder-
schey / dat Godt een ander eynde heeft/ ende de
sondaer een ander? waer op ick nu berhoont heb-
be / dat eben wel Godt de byslapinghe van Absa-
lon, by exempel / ghewilt heeft/ ende de middelen
daer toe gheschickt om de selve upt te hoeren? Is
dat niet willen dat Absalon de byslapinghe soude
doen? Hoe beroept ons dan dese man op't oordeel
Gods om dat wy aen haer toeschrijven/ t'welck
sy met clare woorde leeren? seght Calvijn niet dat
Godt den Autheur is van't quaet? wat verschil tusschen
autheur, ende oorlake? seght hy niet/ dat Godt wil ghe-
daen hebben, dat hy verbiedt te doen, al-hoe-wel wy die
niet en connen begriipen? Ist niet de sonde ende qua-
de actie selve/ die Godt verbiedt? Ergo als Cal-
vijn seght dat Godt wil ghedaen hebben dat hy
verbiedt/ is dat niet claer gheseydt/ dat hy de son-
de wilt ghedaen hebben?

Ten is dan noch leughen / noch calomnie/
wanneer wy segghen / dat de Nientw-gherefoz-
meerde leeren dat Godt oorlake is van de sonden, ver-
bolghens dat sy in dit stuck ober-een-komen met
den ketter Florinus.

HET IX. CAPITTEL

Over-een-komste der Nieuw-ghe-
reformeerde met den handel
der oude Ketterers.

§. I.

Eerste soorte van handel

DEn heylighen Cyprianus ghetuyght op verscheyden plaetsen van sijne schriften / dat het van sijnen tijde/ende daer booz/de ghewoonte der ketteren was / haer af te scheyden vanden Stoel / ende Pausen van Roomen. Alsoo hebben de Donatisten ghedaen / de Massalianen, de Novatianen, de Pelagianen, ende alle de reste.

Vande Donatisten, seght Augustinus *lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 51.* dat sy den Stoel van Roomen noemden den Stoel der pestilentie.

Vande Massalianen seght Opratus Milevitanus *Lib. 3. contra P'armen.* Dat sy scheurders waren vande eenigheydt, om dat sy't niet en wilden houden met die van Roomen.

Van de Novatianen seght den H. Cyprianus :

Ten eersten, *Epist. 40.* Sy hebben haer afghescheyden van de Kercke. Daer is eenen Christus, ende eene Kercke, ende eenen Stoel op *Petrum* ghefondeert door de stemmedes Heeren : Men mach gheen ander Autaer stellen, noch gheen nieuw Pricsterdom, behalven eenen Autaer, ende een Pricsterdom.

Ten tweeden, *Epist. 67.* Novatianus, seyd hy / heeft sy-selven afghescheyden van onse ghemeynschap, ende is gheoordeelt gheweest te zijn een vyant der Kercke: Ende soo hy tot ons in Afriken ghesanten hadde ghelonden, wenshende ontfanghen te worden tot onse ghemeynschap,

Over-een-komste der Ghereformeerde, &c. 385
schap, heeft sententie ghekreghen vande vergaderinghe
van vele Priesters, die teghenwoordigh waren; dat hy
buyten de Kercke vvas, ende dat niemant van ons met
hem ghemeynschap mocht houden, die onder den ghe-
ordineerden inde Catholijcke Kercke, den Bisschop Cor-
nelius, door het vonnisse Godts, ende toestemminghe der
gheestelijckheydt, ende des volcks, eenen onheylighen
Autaar hadde soecken op te rechten, ende teghen den
waerachtighen Priester, heyligh-schendighe Sacrificien
offeren.

Ten derden, *De unit. Ecclesie.* Daer dat hy teghen de
Ketteren ghetooont heeft / dat de Kercke op Petrus
ghebouwt is / ende datter eenen Stoel is vast ghe-
stelt / om de eenigheyt t'onderhouden / ende dat
het Primaerschap aen Petrus ghegheben is / op
dat men soude thoonen datter een Kercke is / en-
de eenen Stoel / soo seyd hy ten lesten: Gheloof
hy dat hy het gheloove behout, die dese eenigheyt der
Kercke niet en hout, die wederspannigh is, ende weder-
staet aen de Kercke? die den Stoel *Petri* verlaet, op den
welcken de Kercke ghebouwt is?

Oergheleijcke redenen sijn oock te vinden by
den ouden Tertullianus *Libro de Praescriptionibus hereti-
corum*, daer hy handelt teghen de Ketteren in't ghe-
meyn. Desghelijckx oock by Optatus Milevitanus
Lib. 2. contra Parmen.

Den handel van onse Nieuw-ghereformeerde,
aengaende het af-scheyden van den Stoel / ende
Pausen van Roomen, blijkt soo claer voer de
oogh / dat het gheen pzeube van noode heeft.

§. II.

Tweede soorte vande handelinghe der
oude Ketteren.

Tertullianus *Lib. de Praescriptionibus cap. 10.* getuyghe /
dat elke Secte in't besonder t'syuen tijde
pretendeerde d'oprechte leere te hebben / ende de
W h waerach-

waerachtighe Kercke ; ende allegaer riefen sy :
Soeckt, ende ghy sult vinden.

Hier op bræeght Tertullianus : By vrie sal ick soecken ? by den ketter *Marcion* ? Maer den ketter *Valentinus* roept oock : Soeckt by my, en ghy sult vinden. Sal ick dan soecken by *Valentinus* ? Maer *Apelles* sal my mede met die woorden aen de ooren sitten, desghelijcx oock *Hebion*, en *Simon*, ende allegaer de reste, en hebben niet anders om my tot haer te trecken.

Wie en siet hier niet met natuerlijcke betwen uytgedrukt den heden-daghschen handel van soomenighe verscheyden ghesindheden die haer afghesmeden hebben vande Roomsche Kercke ? roepen sy niet allegaer / elck in 'r besonder / dat by haer is de ware Kercke / ende leere ? segghen sy niet allegaer : Ondersoecht de schryften / ende ghy sult het vinden ?

Maer en segghen wy niet mede met goet recht / soo als Tertullianus eertijds seide : By wie sullen wy soecken ? by de Mennonisten ? Maer de Arminianen segghen het selve. Sullen wy dan soecken by de Arminianen ? Maer de Socinianen sullen ons met die woorden oock aen de ooren sitten / ondersoecht / ende ghy sult vinden dat onse leere d'oprechte is : Sullen wy gaen tot de Ghereformeerde ? die roepen al ghelijck de reste / desghelijck de Lutheranen, de Perfectisten, ende wat Secten noch meer ?

Ydele uytvlucht der Ghereformeerde.

Dier is de waerachtighe Kercke / daer d'oprechte leere is / maer d'oprechte leere is by ons / Ergo by ons is de waerachtighe Kercke.

Maer daer en is niet een Secte die niet het selve seght : Wat middel dan ? hoe sal ick weten dat de Ghereformeerde alleen / ende niet alle de reste de oprechte leere hebben ?

De Ghereformeerde segghen / de Schryfture is
hooz

Over-een-komste der Ghereformeerde, &c. 387
hoor ons/die moet het uytwijzen: dat waer goet/
indien de andere Seeten het selve niet en riepen/
ende trachteden te betwijfen.

Doch laet ons hier over wederom Tertullianum
hooren spreken.

§. III.

Derde soorte van handel der oude Ketteren.

Alle de Keters, seydt hy *cap. 15.* handelen vande
Schrifturen: Sy komen gheduerigh voort met de
Schrifturen, ende terstondt beweghen sy sommighe met
dese hare stoutigheydt.

Wat seght Tertullianus hier op? Wy sluyten haer,
seydt hy / desen wegh op, ende segghen dat sy niet en
moeten ontfanghen worden tot eenigh disput uyt de
Schrifturen: Indien dit hare krachten zijn, men moet
sien of sy die connen hebben, ende aen wie dat toekomt
de besittinghe vande Schrifturen, op dat die tot de selve
niet en werde aenveert, aen de welcke sy gheenins toe-
komt.

Siet ghy hier wel dat het eben de ghewoonte
der oude ketteren was/te beroepen op de Schrif-
ture / als het nu is by de Nieuw-ghereformeerde,
maer dat de hedendaeghsche Kercke/soo als oock
de oude rechtsinnighe dede/met reden seght: Men
moet sien of sy de Schifture connen hebben, ende aen wie
de besittinghe der selver toekomt.

Vande besittinghe der Schifture/en kan nie-
mandt twiiffelen/of die is ten alderminsten dup-
sent jaren by ons gheweest: Du komet hier re-
ghen de Mennisten, de Arminianen, de Socinianen, de
Ghereformeerde, de Lutheranen ende menighe ande-
re / ende roepen allegaer / dat de werighe besit-
tinghe der Schifturen by haer is / ende sy leeren
nochtans teghen-strydende stucken: Wat kan
het

het dan baten aen de Ghereformeerde te roepen op Schrifture? ich vraghe 'tghene Tertullianus van de oude ketterg heeft afghevraeght: Wat sult ghy opdoen, die soo ervaren wil zyn in de Schrifturen, indien men loochent 'tghene ghy staende hout, ende indien men staende houdt 'tghene ghy loochent?

Ydele uytvlucht.

DE Schrifture moet het uytwijzen / want die is clær / ende begrypt allg wat ter saligheyt van noode is.

Maer dit selve roepen oock alle de andere Secten naer het exempel der oude ketteren.

Ooch hier op seght Tertullianus. Men moet sien wie d. Schrifture, van wie, ende door wie, en wanneer, en aen wie dat de discipline der Christenen is overghegeven. Want daer men sien sei dat de waerheydt der discipline, ende des Christelijcken gheloofs is, daer sal de waerheydt der Schrifturen, ende van hare verclaringhen zijn, ende van alle de Christelijcke overleveringhen.

Tweede uytvlucht.

Hier sullen de Ghereformeerde datelijck roepen: Wy hebben de waerheydt des Christelijcken gheloofs, Ergo de waerheydt van de Schrifturen,

Maer / seght my eens leve vrienden, hoe sult ghy my goet doen / dat ghy de waerheydt des Christelijcken gheloofs hebt? want wilt ghy steunen op de voorgaende woorden Tertulliani, soo moet ghy dan oock opnemen sijn argumenten / met de welke hy bethoont wie de Catholijcke waerheydt heeft / ende dan sal noch thien-mael meer bliuen u l. over een komste met de oude ketterg / soo als wy in't volghende sullen sien.

§. IV.

Vierde soorte van handel der oude Ketterers.

Als nu dan Tertullianus *cap. 15* hadde ghesepdt / dat d'oude ketterers ghedurigh voort quamen met de Schrifturen; ende dat hy *cap. 29*. daer op ghesantwoort hadde / dat men eerst moest disputeren aen wie dat het oprecht geloove, ende schrifturen toecomen, **So** gaet hy dat teghen de ketterers bewyssen.

Hy wilden oock de waerheyt haerder leere bewyssen / (soo als onse Nieuw-ghereformeerde oock doen) npt de Schrifturen / ghelijck wy boven ghehoort hebben / daerom seydten sy allegaer: Soeckt, ende ghy sult vinden.

We vergheefs seght Tertullianus: heroept ghy u op de Schrifturen / eer ghy weet of ghy de ware Schrifture hebt / ende of ghy se wettelijck besit / b rvolghens of ghy de ware leere hebt: want soo langh dat niet en blijkt / soo hebben wy recht om te loochenen, al wat ghy staende houdt, ende om staende te houden al wat ghy loochent.

Maer dit soo gaet Tertullianus segghen / hoemen kan achterhalen / wie dat de oprechte leere heeft.

Alle dinghen, seyd hy *cap. 10* moeten ghebracht worden tot haren oorsprongh. Soo vele, ende menighvuldighe Kercken dan, comen allegaer vande eerste, ende eenighe, dat is die van d'Apostelen. Alsoo zijn sy allegaer de eerste, ende allegaer Apostolijcke als sy allegaer proberen de selve eenigheydt; ghemeynschap des vrede, to naeminghe des broederschaps, de over-een cominghe der hererghaemheydt, is een overleveringhe van 't selve Sacrament.

Wij stellen dan daer vast als een reghel: Indien de Heere *Iesus Christus* sijn' Apostelen ghesonden heeft om te
 B b 3 predi-

prediken, dat men gheen andere predikanten en moet ontfinghen, als die *Christus* ghestelt heeft: want niemant anders en kent den Vader, als de Sone, ende aen die het de Sone geopenbaert heeft, en 'er en schynt niet dat het de Sone yemant gheopenbaert heeft als aen de Apostelen, die hy ghelonden heeft om te prediken. Nu wat sy ghepredickt hebben, dat is, wat haer *Christus* geopenbaert heeft, sal ick hier voor stellen, dat het niet anders bewesen kan worden, als doo de selve Kercken, die de Apostelen hebben ghestelt, als sy aen de selve ghepredickt hebben soo met levendige stemme (soo men ghemeenelijck seyt) als naederhandt door brieven. Indien dit soo is T bli ckt dat alle de leere, de welke over-een-komt met die Apostolijcke, moederlijcke, ende oorspronckelijcke Kercken, moet voor de ware ghehouden worden, om dat sy buytē twijffel hout, t'welck de Kercken vande Apostelen, de Apostelen van *Christo*, ende *Christus* van Godt heeft ontfanghen: Ende dat alle andere leere moet ghehouden worden voor valsch, om dat sy strijcteghen de waarheyt der Kercken, der Apostelen, *Christi*, en Godts.

¶ 't is klaer dat Tertullianus, volgens de ghewoonte vassoude Rechtinnighe Kercke (want 't selve doet Irenaeus *lib. 3 cap. 23* & e. Cyprianus *ep. 52* & 76 Origenes *lib. 1. c. 17* & e. Optatus Milevianus *lib. 2. contra Parmen: Augustinus contra partem Donati, & Epist. 165.*) de Ketterg van synen tijt hier beroept op de successie der Leere/obergheleber, dooz de successie der Bisschoppen / ende ober-een-stemminghe der Kercken/ die nae der Apostelen tijden ghevolgt sijn/om te sien of 't oprecht is.

Maer hier teghen hadden de oude Ketterg de selve updruchten / de welke nu hebben teghen ons de Nieuw-Ghereformeerde, wanneer wy haer op de wijze vassoude rechtinnighe Kercke bespreyden. Soo hier nae volght.

§. V.

Vijfde soorte vande handel der oude ketteren.

Alsmen haer op de booznoemde successie bertep: soo seiden sy: Wy houdent met de Apostelen: soo ghetuyghe *Tertullianus Cap. 22.* met dese woorden: Indiender eenighe ketterijen sijn die haer durven beroepen op de tijden der Apostelen, op dat sy schijnen van de Apostelen overghelevert te sijn, om dat sy onder de Apostelen sijn gheweest; wy konnen segghen:

Dat sy dan te voorschijn brenghen de oorspronghen van hare Kercken, dat sy uytbreijden de oorden van hare Bisschoppen, soo door successie van t'beginfel afdopende, dat dien eersten Bisschop voor autheit, ende voorgangher hebbe ghehadt ymant vande Apostelen, ofte Apostolijcke mannen, die nochtans met de Apostelen volheit hebben: Want op dese wijze maken de Apostolijcke Kercken hare rekeninghe: de Kercke van *Smyrna* hebbende *Polycarpum* seght dat hy van *Ioannes* ghestelt is: De Kercke van *Roomen* brenghet *Clemens* te voorschijn, die van *Petro* gheordineert is geweest, soo doen oock alle de andere Kercken, toonende wat oversettinghen dat sy hebben van het Apostolijck saet, door de Bisschoppen die van de Apostelen sijn ghestelt geweest. Dat de ketters eens yet sulcx voortbrenghen ofte versieren.

Is dit niet het selve t'welck wy teghen de Nieuw-Ghereformeerde inhenghen/als sy (soo als de oude ketters deden) met volle monde roemen/ dat sy afkomen vande Apostelen?

§. VI.

Sefte foorte vande handel der oude ketteren.

TEnweeden seydten de oude ketteren / om te rhoonen / dat de boozsepde successie van gheender werde en was (waer in de Nieuw-Ghereformeerde, met haet precis over-een-komen) dat de Kercken / ofte die ten tijde der Apostelen gheweest hadden / ofte die op der Apostelen tijden ghevolght waren / kosten dolen / ofte ghedooft hadden. Soo gherupght wederom Terullianus *Cap. 27.*

Waer op hy aldus redent *Cap. 28.* Ghenomen dat de Kercke van *Galatiën*, ende die van *Corinthiën* hadden ghedooft: Is het wel waerschynelijck dat (soo veele, ende menichvuldighe Kercken in t'selve gheloove over-een-komende, ghedooft hebben? Het ghene dat by veele het selve wort ghevonden, en is niet ghedooft, maer overghelevert, soude dan ymant durven segghen, dat die ghedooft hebben, de welke het hebben overghelevert? schoon nu ghedooft ware, heeft die dwaelinge soo lanck ghedaert, tot aldertijt dat de Ketterijen niet en doolden? als of de waerheyt, om verlost te worden moest verwachten eenighe *Marcionisten*, ende *Valentinianen*: Is daer en tusschen het Evangelie verkeerdelijck verkondicht gheweest? heeft men verkeerdelijck ghelooft? Synde soo veele duysent duysenden verkeerdelijck ghedooft? soo veel wercken des gheloofs verkeerdelijck bedient? hebben soo veele krachten, en salvinghen verkeerdelijck ghewerckt? sijn soo veele priesterdommen, en diensten verkeerdelijck bedient: ren lesten, soo veele martelien verkeerdelijck ghekroont? ofte indien dit altemael niet qualijck, noch te vergeefs en is ghedaen gheweest; sijn dan de Christenen gheweest,

ccr

Over-een-komste der Ghereformeerde, &c. 393
eer *Christus* ghevonden was? sijn dan de Ketterijen ge-
weest, eer de ware leeringhe was? dat is ongherymt: want
sy ist, die voorseyt heeft, datter Ketterijen souden comen,
die men sou schuwen: tot de Kercke van die leere is ge-
schreven gheweest, iae de leere selve, heeft tot hare Ker-
cke gheschreven: *Ināsen een engel uyt den hemel anders het
Euangelie verkondichde als wy, die zy vervloecht.* VVaer was
dan *Marcion*, waer *Pontius*? waer *Valentinus*? vvant t'is ge-
vvis, dat sy te voren niet ghevveest sijn, ende dat sy te
voren ghelooft hebben in de Catholijcke leeringhe by
de Roomsche Kercke, tot aldertijt dat sy Onder het
Bischofdom vande saelighen *Eleutherus* het venijn van ha-
re leeringhen hebben ghestroyt.

Boozerg sept hy *Cap. 32.* Hare leeringhe verghe-
leken vvelende met die vande Apostelen, sy sal opent-
lijk door hare verscheydenheit, ende tegenstryt uyt-
roepen, dat sy niet en is van eenighen Apostel, ofte Apo-
stolijcken man: VVant ghelijck de Apostelen nieren
souden verscheyden dinghen gheleert hebben, alsoo en
souden de Apostolijcke mannen niet gheleert hebben,
t'vvelck contrarie vvas aen de Apostelen; maer vvel die,
de vvelcke vande Apostelen sijn afghevveken, ende an-
ders ghepredickt hebben.

**Wat kander booz den dach ghebracht worden/
klaerder/ende ghewisser tot bewijs vande over-
een-komste der Nieuw-ghesinde in haren handel/
met de oude ketterg/als al dit boozgaende: Wat/
t'ghene ons meer ghelijck maecht/ in het bestrij-
den der Ghereformeerde, aen de oude Recht sinne-
ge kercke/ als alle de hoben-ghemelde redenen
van Tertullianus? Laet ons noch boozder hooren
wat de oude ketteren inbrachten teghen de suc-
cessie.**

§. VII.

Sevenste soorte vande handel der oude
Ketteren.

Hier van sal ons gheruyghentisse gheben den H. Augustinus, den welcken op verscheyden plaetsen/ de Donatisten namelijk deursijcht/ om dat sy haer bande Kercke hadden afghescheyden/ ter oorzake van het quaet leven/ soo sy seyden/ van sommige Bisschoppen / ofte Geestelijcke oversten / meynende dat daer de ware leere niet en kost wesen/ daer de successie niet soodanighe Oversten wiert onderzoken.

Sy beschuldichden seght Augustinus *lib. de unico Bapt. cap. 16.* de Pausen Melchiades, Marcellinus, Marcellus, ende Sylvester dat sy de schrifture hadden verbalscht/ ende wterooch gheoffert aen d'afgoden/ t'welck Augustinus toont niet anders te sijn als leughen/ en valscheyt.

Is dit niet puer het selve/ dat onse Pleu-ghe reformeerde gheduerck roepen / wanneer sy veele Pausen van Roomen uytshilderen als Cooveraers/ goddeloose etc?

Wat seght Augustinus hier op? hoozt hem eerst spreken *Ep. 166* Den hemelschen Meester, seyt hy/ heeft het volck willen gherust stellen, oock aengaende de quade Oversten, op dat om haren t' wille den Stoel van de salighe leeringhe niet en soude verlaten werden, in den welcken oock de quaede ghedwonghen worden, goet te segghen. Want t' en is het hare niet dat sy segghen, maer tis Godts segghen, die in den Stoe! der echnicheyt heeft ghestelt de leere der Waerhey. Daerom heeft de Waerheyte vande oversten die quaet doen, ende het goet segghen, gheseyt; Doet, t'ghene sy segghen, maer en doet niet t'ghene sy doen: Want sy segghen, ende en doen t' niet: Hy en soude niet segghen, en wil niet doen, dat sy doen,

Over-een-komste der Ghereformeerde, &c. 395
doen, ten waer dat de quaden openbaer waren, die sy
doen. En laet ons dan om de quade niet gaen tot eenen
quaden t'wee-dracht.

Hoozt nu wat desen selven Out-bader seyt *Ep.*
165. Indien men, seyt hy/ wil considereren d. orden der
Bisschoppen, die aen malkanderen sijn ghelucedeert,
men kunnen niet sekerder noch saligher onse rekeninge
maken als van Petrus selve, aen den welcken, als wesende
de figure der Kercke, de Heere gheseyt heeft: op desen
steen sal ick mijn Kercke bouwen ende de poorten der
hellen en sullen haer niet overwinnen: Want aen Petrus
is Linus ghesuccedeert, aen Linus, Clemens, aen Cle-
mens, Anaclerus, aen Anaclerus, Euaristus aen Euaristus,
Alexander, aen Alexander, Sixtus, (nae dese stelt Augu-
stinus, noch een en dertich Pausen komende tot
Anastasium toe/ die t'sijnen tyde sat in den stoel
van Roomen) dan seyt hy boozder: In dese orden
van successie en wort niet een Bisschop ghevonden,
die Donatist zy gheweest: Ende of schoon in die orden
der Bisschoppen, de welcke van Petro af hetrocken
wort, tot Anastasius toe, die nu op den selven stoel sit,
eenighen verrader op die tijden waer inghekropen, ten
soude gheen preudicie gheven aen de Kercke, ende on-
nossele Caristenen, aen de welcke de Heere voorliende,
vande quade Oversten seght: Doet t'gene sy segghen,
maer en doet niet, t'gene sy doen, want sy segghen, ende
en doe t'niet, op dat de gelooijge vaste hope hebben, die
niet in een mensch, maer in de Heere ghestelt zijnde, door
gheen tempeest van heyligh-schendighe scheuringe ver-
st. oyt werde.

Dit selve altemael / t'welck Augustinus heeft
gheseyt aen de oude ketterz / om haer te weder-
legghen/segghen wy mede aen onse Nieuw-Ghe-
reformeerde, namelijk oock/ datter in de successie
vande Pausen van Roomen, niet een is gheweest/
die het heeft ghehouden met hare leerlinge. Geen
Mennisten, gheen Lutheranen, gheen Arminianen,
gheen Ghereformeerde, of Calvinisten.

§. VIII.

Achtste soorte vande handel der oude Ketteren.

Soo de oude ketterg/naer alle dese hoorgaen: de bewijsen eben wel gheduerich riepen op de schrifture: soo seght *Tertullianus Cap. 37.* De ketteren en moeten niet ontfangen worden tot het beroep op de schrifturen, de wijse wy sonder schrifturen bewijsen, dat se tot de schrifturen niet en behooren: Want indien sy ketteren sijn, sy en connen gheen Christenen sijn, ende alsoo gheen Christenen wesende, en hebben gheen recht van de Christelijcke scriften; want tot haer can men niet recht segghen: Wie syt ghyliden? wanneer, ende van waer syt ghyliden ghecomen? Wat doet ghy in t' mijne, die my niet aengaet? met wat recht capt *Marcion* mijnen bosch? met wiens orlof verkeert *Valentinus* mine fonteynen? met wat macht stoort *Apelles* mijne limiten? my comt de besittinghe toe: Wat saeyt ende weyt ghyliden hier, naer uw' goetduncken? De besittinghe comt my toe. Ick hebbe over lanck dit beseren, ick hebbe voor u beseren: Ick hebbe vaste oorspronghen van de autheurs selve, die de sake aenginck. Ick ben erfgenaem vande Apostelen: Ghelijck sy haer testament, ende fidecommis hebben ghemaect, soo houde ick: sy hebben u l. altyt ont-erst, ende verworpen, als vremdelinghen, ende vyanden: En waerom sijn de ketteren vremdelinghen, ende vyanden der Apostelen, anders, als uyt de verscheydentheyt der leere, die een yeder van haer, nae sijn eyghen goetduncken, heeft voortghebracht, ofte aenveert teghen de Apostelen?

Atem *Cap. 30.* Ick wille dat sy my thoonen uyt wat autoriteyt sy te voorschyn ghecomen sijn: Dat sy bewijsen, dat se nieuwe Apostelen sijn. Dat sy seggen dat
Chri-

Over een-komfte der Gereformeerde, &c. 397
Christus wederom afghedaelt is uyt den hemel, dat hy
wederom gheleert heeft: wederom ghecruyst, ghestor-
ven, ende verresen is: want soo pleeght Christus Aposte-
len te maken: Daerenboven haer te geven de cracht om
de selve te kenen te doen, die hy heeft ghedaen: wille
ick dan haere crachten te voorschyn brenghen, ick en sie
gheen meerder als dat sy de Apostelen verkeerdelijck
naevoighen want die maecten van doode, levende, en-
de sy maken van levende, dooden.

Ghebeyndt nu eens alle de voozgaende wooz-
den Tertulliani teghen de Nieuw-Ghereformeerde,
ende si t of sp niet even / of beter en passen op
haer / als op de oude ketters.

§. IX.

Neghenste soorte vande handel der oude Ketteren.

Ghemerckt sy haer met alle kracht wilben
gheslpen / ende mainteneren met de schryf-
turen: soo gaet Tertullianus ten lesten
Cap. 15. verhalen / hoe sy met de schryfturen han-
delen.

Ten eersten seyt hy: Sy verkeeren de schrifture met
bydoen, ende afdoen, na: de ghesteltenisse van hare in-
settinghe.

Wat isser hy Partye ghemeynder? want op dat
ick menighe soodanige manieren beswijge / die
dan andere schryvers syn aengheteckent / naeme-
lijck van Franciscus Veron, ende den Cardinael
Richelieu in hare Controversien, ick sal mi te bre-
den houden met weynige staeltjes om den leek
te kennen als upt den klant.

Alle de Geneefse Bpbelg ghebeyndt t' sedert
het jaer 1588. hebben by die woozden Pauli: Daer
is een Middelaer tusschen Godt, ende de menschen ge-
voeght

boeght dit woordken ALLEEN, mackende desen sin: Daer is een Middelaer alleen etc. Welcken sin gantschelijck verschepden is vanden echtigen text.

Iem, de selve Bybels hebben by dese woorden *Pauli*: De mensche en wort niet gherechtveerdicht door de vvercken der vvet, maer door het gheloove, bygheboeght dit woordken ALLEEN. soo dat de sin zy: de mensch wort gherechtveerdicht door het gheloove alleen, t'welck in gheen texten ghevonden wert.

Den Dordrechtseken Bijbel heeft by dese woorden *Pauli*: Dese verborgentheyt is groot, iek segghe in *Christo*, ende de Kercke, byghelapt dese twee woorden: SIENDE OP, *Christum* etc. de welke alhoe wel sy in den Bijbel met mindere letteren woorden upghebducht / quansups als niet behooren: de tot den text: woorden nochtans van D. Cabeljau in sijn *Memory boeck*, p. 2. pag 485. bygebracht als wesende den warachtighen text / daer sy nochtans in gheen texten te vinden en sijn: veranderen gantschelijck den echtighen sin / de welke staet eben op thouwelijck / als op *Christum*.

Ten tweeden seght *Tertullianus*, dat de ketterg van sijnen tijt versterde verklaringsen maecten op de schrifturen.

Wat isser meer versiert / als alle die verklaringsen / die *Partye* maectt opt' boeck *Apocalypsis*, om te thoonen dat den *Paus* van *Roomen* den *Antichrist* is?

Wat meerder versierfel als dooz die woorden: Dat is mijn lichaem te verstaen / dat is een teeken mijns lichaems?

Wat meerder versierfel / als dese woorden: Hy is nederghedaelt ter hellen, te verklaren / dat hy de hellsche qualen heeft gheleden aen teruys, ende in sijn passie?

Wat isser ongherymder als dooz dese woorden: Ghy en sult mijne ziele niet laten in de helle, te verstaen / ghy en sult mijn lichaem niet laten in t'graf?

Mer

Hier van ghenoech/ want ten sou noyt gheen eynde sijn.

Ten derden seght den H. Cyprianus *lib. de Unit. Eccl.* dat de kerrers van sijnen tijt / de schrifturen deurgaens citeerden / verhozt / ende gheraep- hzaecht/ het leste opnemende, seyt hy/maer het voor- gaende naelatende, een deel bybrenghende, een deel verswijghende.

Hoe nettekens dat onse Partye dit weet te doen / blyckt upt menige stucken:een staeltje twee ofte dzy sal ghenoech sijn.

Vraeght eens van een van de Nicuw-Gherefor- meerde, isser een baghebber? hy sal antwoorzen/ neen: Waerom? want daer staet: Daer den boom valt, t'zy nae den Noorden, t'zy nae den zuiden, daer sal hy wesen. Dat is t'eerste dat ghy sult krygen booz antwoorde: daerentusschen/ als gy het boozgaende van die schyfture wel insiet/ mi spreect hier noch van baegebber/ noch baghebbers stuck/maer al- leenlyck van aelmoessen te gheben / ende de ma- niere op de welke sy moeten ghegeven worden; te weten/ op de wijze als den boom/ ende den re- gen valt/ dat is/ sonder aen te sien aen wat per- soonen de aelmoessen ghegeven worden.

Vraeght eens van ymant van onse Partye: Mach men de hepligen wel aenroepen? hy sal antwoorzen / neen. Waerom? want daer staet Abraham en weet van ons niet, Israel en kent ons niet. Daer en is hier gheen apparenie van t'aenroe- pen der hepligen/indien ghy het boozgaende wel insiet/ want men spreect hier nergens anders van/als handt uptgonck der hinderen Israels upt Aegypten, waer van de Propheet seght, t'en is Abraham; noch Iacob ghetweest die ons upt Ezy- pren hebben ghelept/maer Godt alleen.

Vraeght eens / mach men gheene menschelije- ke inferringhen houden? sy sullen antwoorzen dat neen/waerom? want daer staet: Te vergheefs dienen sy my leerende leeringhen, ende gheboden der menschen: Wel/ist hiermede genoech? waer blyft
van

dan het boozgaende/ daer Christus seght van wat
infettinghen/ ende gheboden hy spreect? te we-
ten/ strydende teghen dit ghebodt Gods: Eert
vader, ende moeder.

Ten vierden, seght den H. Augustinus *Haresi* 70. dat
de ketters t'sijne tijde / de schrifturen draeyden naer
haer eyghen sin; de selve deurgaens uytlegghende op
eenen figuerlijcken ofte oneygenlijcken sin.

Wilt wel een persoon soo slecht / ende plomp
ende ghemeente van Parrye, die niet en durft seg-
ghen: ick verstaer die schrifture sus / ofte ick ver-
staer se soo? is dit niet de schrifture dyaepen naer
eyghen sin?

Vraecht ghy/ hoe moeten dese woorden ver-
staen worden; dat is mijn lichaem? sy sullen ant-
woorden. Figuerlijck.

Hoe verstaet ghy die woorden: Al wat ghy sulc
ghebonden, ende ontbonden hebben? *D. Cabeljan* in
sijn *Memory-boeck pag. 377.* seght Oneygentlijck.

Hoe verstaet ghy dese woorden: T'en sy dat
ymant herborē werde uyt het water &c. *D. Cabeljan pag.*
16. seght: Bygelijkenisse, oneygentlijck / oo dat dooz
het water verstaen wort den H. Gheest.

Hoe verstaet ghy dese woorden: Die mi n vleesch
eedt, ende mijn bloet drinkt &c. *Den Dordrecht-*
schen Bijbel seyt: Oneyghentlijck: Want eten is hter
te segghen/ ghelooven.

Hoe verstaet ghy ten lesten dese woorden *Pe-*
tri: Den doop, die ons nu oock behout? Niet eyghent-
lijck, seght den *Dordrechtschen Bijbel*.

Die meer staetjes wil hebben / salder me-
nighe binden in den boozseden *Bijbel* / en
de deurgaens by alle de schrybers van *Par-*
tye.

§. X.

Thiende foorte vande handel der oude Ketteren.

Tertullianus ghetuyght e. 41. dat de gewoonte der oude ketteren was: alhoewel sy onder malkanderen heel verscheyden waren van leeringhen, nochtans samen te spannen in het bestrijden der waerheyt.

Hoe verscheyden dat de Mennisten sijn vande Lutheranen, ende de Lutheranen van de Ghereformeerde, ende dese vande Arminianen, ende dese van de Socinianen, blijkt booz de oogh: soo wanneer het nochtans hier op aenkomt/ dat de Roomsche Kercke/ende hare leeringhen souden toenemen; r'spant altemael samen / om t'selbe te beletten/ ende die te boren malkanderen met pijnantighe woorden/ of schyften hadden deurstreken / ende soo goede bytenden waren als houden/en katten gheben datelijck malkanderen de handt / ende van byanden worden sp bytenden / ghelijck eerthijs Pilatus ende Herodes, om Christum te bestrijden. Hier van sijn soo menighe oogh blykelyke preuben in Hollandt, Vranckryck, Enghelant, Polen, en Duytslant, dat het noodeloog waer de selbe hier te stellen op het papier.

De leser sal belieben alleen in consideratie te nemen de boozleden tijden/wanneer alle dese secten samen onder malkanderen ghemengelt / de kercken der Catholijken hebben inghebaren/ de antaren ghebozen / de kloosters gherutneert etc.

§. XI.

Elfste soorte vande Handel der oude Ketteren.

Terullianus gaet voort in sijne beschryvinghe/ende seght: Nu, seyt hy / de ketterische vrouwen, hoe stout sijn sy, dat sy durven leeren, en disputeren?

Hier van spreekt oock Hieronymus *Ep. 103. ad Paulin. cap 6.* Een yeder, seyt hy / verwoordert hem de schrifture te lesen, de selve te verkorten; te leeren, eer sy gheleert sijn, oock oude clappachtighe wijven, oude mans die luffen, ende Sophisten. Andere redenen vande schrifture, met groote verwaenthey, onder de vrouwen; andere worden geleert (o schande!) vande vrouwen, t'gene sy souden leeren aen de mans.

Wat proude is hier van noode / om de oerzen-komste der Nicuw-Ghereformeerde te thoonen met de oude ketteren? Iffer wel een vrouken soo slecht/ende soo herseloog/t'welck niet sich en beroemt te konnen tant bieden / ende disputeren met een Daep / oock die sijn heel leben heeft berispen in de scholen/en studien? Iffer wel een dat sich niet en roemt de schrifture soo wel / of beter te verstaen / als de gheleerste die der is hy de Roomsche? sinder niet veel gheweest/de welke komende upt Brabant, naer Hollandt, op publyke maeltijden/en schepen/en wagens(soo als menighe Catholijken konnen ghetuppen) haren roem hebben ghedragen, dat sy een Priester ofte twee/ tot ober t'hoofst in den sack hadden ghesteken? siet men heel Hollandt deur / de vroukens niet sitten met hare bybels neffens den spin-rock; ende in de predicatien / op haren schoot / om nae te sien/ t'ghene de Predikant citeert / of het oock vast

Over-een-komste der Gereformeerde, &c. 403
vast gaet? snyder niet die durven segghen / dat sy
met de verklaringhen van hare Predikanten
niet te doen hebben / indien haer den inwendigen
gheest contrarie ghetuyghet? snyder niet in booz-
leden tijden geweest / die teghen het ghebodt Pauli,
haer berisout hebben / publijckelijck te leeren?
snyder niet gheweest die haer verwoordert heb-
ben theses upt te gheben ghetrocken upt de schri-
ften Pauli (soo als Pamelius ghetuyghet op Terrull.
hier Num 260.) bereypt wesende de selve te beant-
woorden boozt wte / ende in wat schole het moecht
wesen? sijn dit de Meestercken / die de kercke soo
veele hondert jaren heeft moeten verwachten
om den sin te weten vande schysure / ende onder-
wesen te worden in het gheloofe?

§. XII.

Twaelffte soorte vande Handel der ou- de Ketteren.

Aengaende de kerckelijcke ordeninghen
vande oude ketteren / ghetuyghet Tertullianus
dat sy lichtveerdich waren, ende onghestadich:
want seyt hy / die heden Bisschop is, is morghen wat
anders, die heden Priester is, ofte ouderlingh, is mor-
ghen een Leeken, want sy gheven oock de Priesterlij-
cke ampten aen Leeken.

Dit stuck wijst oock sy selven upt, want die
maer indachtich is dat in boozleden tijden / man-
demakers / en kleermakers / en schoenlappers
ende meer dierghelijken sijn gheslommen op
den preeck-stoel om het woort Gods / soo sy sey-
den / te verkondighen: Die maer sijn ooghen wilt
open doen / ende sien dat de Predikanten van Pa-
vise haer ampt konnen staeken / ofte afgheset
worden en ghestelt worden onder de Leeken,
C c 2 vie

die sal datelijck sien / sae mer de handen konnen
rasten / dat dese woorden Tertulliani, passen op on-
se Partije: Die heden Priester is, is morghen Leeken,
want sy gheven oock de Leeken de Priesterlijke am-
pten.

§. XIII.

Derthiende soorte vanden handel der
oude Ketteren.

Wat sal ick segghen, bzaecht Tertullianus *Cap.*
42. van het bedienen des Woorts? Dat is het
werk vande ketteren, niet de Heydenen te be-
keeren, maer de onse te verkeeren: sy staen nae dese glo-
rie, dat sy de staende doen vallen, ende de liggende niet
oprechten sy ondergraeven het onse, om haer eyghen te
bouwen.

Maer sijn de Predikanten van Partije, de welc-
ke upt eenen yeder Godts reysen naer Indien,
Turckijen, ende andere ghewesten des werelts / om
de Heydenen / ende ongheloobighen te bekeeren?
waer sijn heele landen / sae sieden / die sy ghe-
bacht hebben tot hare ghesintheyt / soo als wy
konnen thoonen / ende de Hollanders met hare
eyghen ooghen hebben konnen sien / soo sy maer
wilden sien / dat wy ghedaen hebben in het groot
Rijck van Sina, daer in r'jaer 1656. te vinden wa-
ren ober de twee hondert duysent / die van r'Hey-
dendom waren bekeert tot het Roomsch Carho-
lyck gheloobe; welck gheral r' sedert dien tijt
noch merckelijck vermienighvuldicht is? op dat
ic niet en spreke van Japonien daer soo menighe
hondert Heydenen / nu Catholijck gheworden
sijnde / het gheloobe dooz het vergieten haers
bloets hebben bevesticht; dat my Partije reng
vooz den dach bzenighe hare Apostelen / die in die
lan-

Over-een-komste der Gereformeerde. &c. 405
 landen/ ghetrouwelijck onder de Heydenen heb-
 ben ghewerckt : **E**t is haer ghenoech (soo als
 Terullianus seght) haer te houden tusschen de en-
 ghe palen van Nederlandt / om de onse te verkeer-
 ren; ofte indien der eenighe meer upt bedinanck
 ofte noot/ als upt peber/ baren naer andere ghe-
 westen / wat doen sy anders als haer eyghen
 volck stijben in hare ghesintheit / sonder haer
 hoorders upt te hzeijen / tot de bekeeringhe der
 ongheloobighe?

Maer sijn se/ die haer leuen hebben getwaecht/
 ende te pande ghestelt teghen de wyzeetheit/ ende
 berbolginghen der barbarische Coninghen / te-
 ghen de venynighe pijlen der wilden / teghen de
 raesernije der menschen-eters/ om soodanich een
 werck upt te voeren? waer sijn se die in die lan-
 den/ om soo een oorzake/ haer bloedt hebben ver-
 goten? leest by hare Martelaers boeken / ende
 siet of ghy soodanighe vinden sult.

Daer dan op haer niet wel t'ghene Terullianus
 herhaelt van de oude ketterg / dat haer werck was
 niet de Heydenen te bekeeren , maer de onse te ver-
 keeren?

§. XIV.

Veerthiende soorte van Handel der ou- de Ketteren.

DEse beschrijft ons Terullianus met de vol-
 ghende woorden : Sy en thoonen gheen eer-
 biedinghe aen hare gheestelijke Oversten, sy
 verschillen van malkanderen in haer eyghen reghels, als
 een yeder in t'besonder nae sijn goetduncken verklaert,
 ofte verdraeyt, t'ghene hem gheleert is : ghelijck oock
 de ghene die het gheleert heeft, het selve, nae sijn goet-
 duncken, ghemacckt heeft.

Et ; **W**at

Wat eerbiedinghe is dit by Parijs, dat een on-
 berstandich persoon ofte erghens een slecht/ende
 hot bronken / r'ghene dat verich komt met den
 bybel van sijn spijne wtel hare Predikanten sul-
 len durben controlleren/oste in sijne citatien/of-
 te in sijne verklaringhen vande Schysure / en
 haer van rekenschap eyschen? is dat het res-
 peet een leerlinck moet draghen aen sijne Mees-
 ters? is dat r'ghene Christus ons heeft gheleert/
 dat een discipel niet en is boven den meester? wat res-
 peet is dit/dat men sijn meesters/ ende Lectaers
 niet hoorder en betrouwt / in r'ghene sy leeren/
 als r'ghene men selve naesiet/of het soo is? is dit
 niet soo veel als haer suspect hebbe van bedroch/
 oste onre uitwoycheit? jaer vermetelijck uptgeben/
 dat sy selve de sake soo wel/of beter verstaen/als
 de ghene die haer leeten?

Voeght hier nu op/ dat dit niet gheschieden en
 kan/ sonder haer eyghen goetduncken te volghen in
 r'ghene haer gheleent wort.

Doch niet wonder/seght Tertullianus, want de
 Lectaer selve heeft sijn eyghen goetduncken ge-
 volght; want alles boozgestelt sijnde wat hare
 leeringhe teghen gaet/het komt hier ten lesten op
 ayt: Dat moet soo verstaen worden: oste / ick versta
 dat soo, ende soo booz, dit was precis den handel
 vande oude ketters/ r'go de Nieuw Ghereformeer-
 de, komen hier in precis oer-een met de selve.

S. X V.

Vijfthiende soorte vande handel der Ketteren.

VAn de Marcioniten, gherupghet Tertullianus
lib. I. contra Marcion c. 20. dat sy boozgarden/
 de ketere te Reformerer, ende seuden/ dat
 sy gheene nieuwhet ringhen boozt brachten: sijn
 woorden/sijn dese: Wy moeten ons oock beschermen

Over-een-komste der Gereformeerde, &c. 407
teghen het gheratel van onse Wederpartije, want sy seg-
gen dat *Marcion* niet enen nieuwen reghel van leeringe
heeft voor den dach ghebracht, maer den ouden, die nu
bedorven was, *ghereformiert*.

Hier over roept Tertullianus upt/de selbe upt/
lachende: O *Christe* alder-gheduldichsten heere! hebt
ghy soo veele iaren toegelaten, ende ghedooght de ver-
dracyinge van uwe leere, tot dat *Marcion* u ter hulpe sou
commen: Ey siet toch eens! de waerheyt, die van de do-
linge gevangen lach, heeft eenige *Marcioniten*, ende *Valen-*
tiniansen moeten verwachten, om van haer verlost te
worden.

Maer sijn se nu die boozgeben in onse tijden/dat
sy geen nieuwe leeringen booztbrengen/mart de
oude Reformatoren, waerom sy oock haer selben den
naem gheben van Gereformeerde: dat sy eens sien
op de *Marcioniten*, die t'selbe boozgaven / ende of
men haer oock met recht niet en mach af-bragen:
Heeft Christus de werelt over de duysent iaren laten ste-
ken in dolingh tot dat *Calvinus* hem soude ter hulpe co-
men? siet toch eens, de waerheyt heeft moeten eenige *Cal-*
vinisten, of *Lutheranen* verwachten, om van haer verlost te
worden.

Ik sluyte dit deel met de bermaninge Tertul-
liani, *Cap. 36.*

Wel aen, seyt hy / ghy die uwe curicusheyt beter sult
willen oeffnen, in t'stuck van uwe salicheyt: Doorloopt
de Apostolijcke Kercken, by de welke de stoelen der A-
postelen op hare plaetsen noch worden beseten; by de
welcke hare authentijcke schariften worden ghelesen, luj-
dende hare stemme, ende verbeeldende het aenghesicht
van een ygelijck van haer. *Achaia* is u naergelegen: Ghy
hebt *Corinthus*, Indien ghy niet verre sijt van *Macedo-*
nien, ghy hebt *Philippis*, ghy hebt die van *Thessaloni-*
ken: cont ghy naer *Asien* gaen: Ghy hebt *Ephesus*: Light
ghy naest aen *Italien*, ghy hebt *Roomen*, van waer oock
die autoriteyt aen ons veerdich is: Een geluckighe
Kercke, in de vvelcke de heele gantsche leeringe met
haer bloedt de Apostelen hebben uytgestort; daer *Pe-*
trus gecruyst is geveest, *Paulus* gecroont, daer den A-
postel

postel Ioannes, nae dat hy in siedende olye gheworpen was, niet geleden hebbende, wort gebannen in t'Eylant; Laet ons sien wat die Kercke geleyt heeft, wat sy geleert heeft, hoe dat sy met de Kercken van Afriken is over een gecomen. Sy kent eenen Godt schepper des werelts, ende Christum Iesum uyt de maget Maria, sone van Godt den schepper, ende verrijsenisse des vleeschs: sy mengelt de wet, ende Propheten, met de Euangelische, ende Apostolische brieven, ende daer uyt drinkt sy dat geloove: sy teekent met water; sy becleedt met den H. Gheest, sy voert met de Eucharistie, sy verweckt door de Marcellie, ende alsoo en ontfanght sy niemant tegen dese instellinge. Dir is de instellinge, de welcke, ick en segge nu niet, de toecomende ketterijen voorseyde, maer uyt de welcke de ketterijen gesproten sijn: maer sy en hebben uyt haer niet geweest, soo haest als sy tegen haer sijn opgestaen.

Wemercht hier wel/dat Tertullianus, nae dat hy verscheyden Kercken heeft namelijck boozghestelt/sich ten lesten alleen beroept op de Roomsche Kercke/ ende seght dat men soude sien wat sy gheleyt, ende geleert heeft; ende dat de Apostelen in haer hebben uytgestort hare heele, ende gansche leerlinge. Ende denckt hoe verre onse Partije nu is van gheboelen/ ende handel van die oude rechtstinnighe tijden.

De nyr blucht / die Partije hier sou konnen nemen / segghende dat de oude Roomsche Kercke verschillende was vande heden-daechse / is boven van Terrullianus beantwoert §. 6.

HET